

UNIVERZITA KARLOVA

Filozofická fakulta

Katedra psychologie

RIGORÓZNÍ PRÁCE

Mgr. Michaela Pacáková

**Přínosy a úskalí asistovaného předávání
dítěte z pohledu rodičů a asistentů**

**Benefits and difficulties of assisted child handover
from the parents' and assistants' point of view**

Praha 2023

Poděkování

Vřelé díky všem, kteří se mnou šli na této cestě.

Děkuji PhDr. Evě Šírové, Ph.D. za její odborné podněty.

Děkuji respondentům, kteří se mnou sdíleli část svého životního příběhu.

Děkuji svým nejbližším za jejich neskonalou podporu a lásku.

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem rigorózní práci vypracovala samostatně, že jsem řádně citovala všechny použité prameny a literaturu a že práce nebyla využita v rámci jiného vysokoškolského studia či k získání jiného nebo stejného titulu.

V Praze dne 31.8.2023

.....

Michaela Pacáková

Abstrakt

Pacáková, M. (2022). *Přínosy a úskalí asistovaného předávání dítěte z pohledu rodičů*. Diplomová práce. Univerzita Karlova. Filozofická fakulta.

Rigorózní práce se zaměřuje na přínosy a úskalí služby asistovaného předávání dítěte mezi rodiči, kteří si prochází konfliktním rozchodem. Navazuje na diplomovou práci s názvem *Přínosy a úskalí asistovaného předávání dítěte z pohledu rodičů* (Pacáková, 2022). Diplomovou práci rozšiřuje v teoretické i výzkumné části práce. Obsahem literárně přehledové části je zpracovaný přehled vývoje rozpadu rodiny a procesu transformace rodiny jako celku do nové fáze. Důraz je kladen na konfliktní aspekty objevující se v období rozpadu rodiny a na tematiku vysoce konfliktních rozvodů. Jsou popsány podpůrné služby odborníků, kterých může rodina v tomto období využívat, se zaměřením na službu asistovaného předávání mezi rodiči.

Výzkumná část kvalitativního charakteru mapuje centrální témata pojící se se službou asistovaného předávání dětí z pohledu rodičů a asistentů. Analýza dat je provedena pomocí metody tematické analýzy na základě polostrukturovaných rozhovorů s rodiči využívajícími služby asistovaného předávání dětí a asistentů asistujících při předávání. Výstupy analýzy popisují důležité oblasti rozpadu vztahu rodičů a přínosy a úskalí služby asistovaného předávání tak, jak je rodiče tuto službu využívající a asistenti popisují.

Klíčová slova

asistované předávání, vysoce konfliktní rozvod, rozpad rodiny, tematická analýza

Abstract

Pacáková, M. (2022). *Benefits and difficulties of assisted child handover from the parents' and assistants' point of view*. Diploma thesis.. Charles University. Faculty of Arts.

The rigorous thesis focuses on the benefits and difficulties of assisted handover of a child between parents who undergo a problematic separation. It follows up a diploma thesis entitled *Benefits and difficulties of assisted child handover from the parents' and assistants' point of view* (Pacáková, 2022). It extends the diploma thesis in both the theoretical and the empirical parts of the thesis. The content of the literature review section describes the development of family breakdown and the process of transformation of the family as a whole into a new phase. Emphasis is placed on the risk factors and conflicts that arise during the break-up period and on the issue of highly conflictual divorces. It covers the means of trained professionals suited to help such families allowing the resolution of disputes. The focus is on assisted handover.

The empirical part of a qualitative nature maps out the central topics related to the service of assisted handover of a child from the parents' and assistants' point of view. Data analysis was processed using the method of thematic analysis based on semi-structured interviews with parents using assisted child handover service and assistants working in the provided services. The output reflects the significant areas of the parents' split-up, as well as the benefits and difficulties of the service of assisted handover service as described by the parents using this service and assistants.

Keywords

assisted handover, high conflict divorce, family break-up, thematic analysis

Obsah

Úvod.....	10
Literárně přehledová část.....	12
1. Rodina.....	12
1.1 Manželství.....	13
1.2 Nesezdané soužití	13
1.2.1 Předmanželské soužití	14
1.2.2 Alternativa k manželství.....	14
2. Spokojenost v partnerském vztahu.....	15
2.1 Vybrané aspekty spokojenosti v partnerském vztahu	15
2.1.1 Vliv narození dětí na spokojenost v partnerském vztahu	18
3. Rozpad rodiny	20
3.1 Rozpad vztahu u sezdaného páru.....	20
3.1.1 Fáze rozpadu manželství	21
3.2 Rozpad vztahu u nesezdaného páru	24
3.3 Rozvodovost v České republice.....	25
3.3.1 Příčiny rozvodu	27
3.4 Úprava péče o dítě	28
4. Konfliktní rozvod	30
4.1 Teoretické koncepty vzniku konfliktu u rozvádějících se	31
4.2 Spory ohledně péče o dítě	32
4.3 Násilí.....	34
4.4 Osobnostní faktory.....	34
4.5 Rodičovský konflikt.....	35
4.5.1 Dopady rodičovského konfliktu na dítě.....	35
5. Porozvodová adaptace	38
6. Podpora rodiny v období rozpadu	40

6.1	Psychoterapeutická podpora	40
6.2	Orgán sociálně právní ochrany dětí	40
6.3	Mediace.....	41
6.4	Interdisciplinární spolupráce.....	42
6.4.1	Cochemská praxe.....	42
6.4.2	Kolaborativní právo	43
6.4.3	Případová konference	43
7.	Asistovaný kontakt a asistované předávání dítěte u rozcházejících se rodičů	44
7.1	Historický kontext a současný stav	44
7.2	Účel služby asistovaného kontaktu a předávání	45
7.3	Formy asistovaného kontaktu a asistovaného předávání	47
7.3.1	Role asistenta při asistovaném kontaktu a asistovaném předávání	49
7.4	Asistované předávání v zahraničí	50
7.5	Asistované předávání dítěte mezi rodiči v českém prostředí.....	53
	Výzkumná část	55
8.	Cíle výzkumu a výzkumné otázky.....	55
9.	Design výzkumného projektu.....	56
8.1	Typ výzkumu.....	56
8.2	Metody sběru dat	56
8.3	Sběr dat.....	58
8.4	Metody zpracování a analýzy dat	60
8.5	Pozice výzkumníka.....	61
8.6	Etika výzkumu.....	62
10.	Výzkumný soubor	64
10.1	Základní charakteristiky výzkumného souboru	64
11.	Výsledky.....	68
11.1	Okolnosti rozpadu vztahu těch, kteří využili asistované předávání	68

11.1.1	Příčiny rozpadu vztahu	69
11.1.2	Konflikty s bývalým partnerem po ukončení vztahu.....	72
11.1.3	Vyhledání odborné pomoci	75
11.2	Jak probíhá asistované předávání z pohledu rodičů	76
11.2.1	Bývalý partner komplikuje předávání (bez asistovaného předávání).....	77
11.2.2	Asistované předávání zlepšuje praxi předávání dítěte.....	86
11.2.3	Bývalý partner komplikuje předávání (s asistovaným předáváním)	92
11.2.4	Předávání a s ním spojené vlastní prožívání.....	99
11.2.5	Prostor pro zlepšení asistovaného předávání.....	102
11.3	Obtíže dětí s jejich předáváním z pohledu rodičů	105
11.3.1	Bývalý partner negativně ovlivňuje prožívání dítěte.....	105
11.4	Jak probíhá asistované předávání z pohledu asistentů	109
11.4.1	Role asistenta při asistovaném předávání	110
11.4.2	Komplikace při asistovaném předávání.....	114
11.4.3	Prostor pro zlepšení asistovaného předávání.....	121
12.	Diskuse	124
12.1	Shrnutí výsledků a srovnání s jinými výzkumy	124
12.1.1	Výzkumný soubor rodičů	124
12.1.2	Výzkumný soubor asistentů	127
12.2	Limity výzkumu	129
12.3	Možnosti aplikace výsledků	130
12.4	Možnosti dalšího výzkumu	131
	Závěr.....	133
	Seznam použité literatury	134
	Seznam obrázků.....	143
	Seznam tabulek.....	144
	Seznam zkratk.....	145

Příloha 1.....	I
Příloha 2.....	III
Příloha 3.....	V
Příloha 4.....	VI

Úvod

Rozpad partnerského vztahu je označován za jednu z nejnáročnějších životních etap (Matoušek, 2015b). Partneri, kteří byli zároveň rodiči, rozpadem vztahu ztrácí vytvořenou rodinu. Společné dítě ovšem navždy zůstává nesmazatelným pojítkem mezi nimi. Právě kvůli dětem musí bývalí partneri většinou zůstat v kontaktu. Domluva ohledně svěřeni dítěte do péče a jeho další výchova se po rozpadu vztahu může stát mezi rodiči předmětem intenzivních sporů (Buchanan & Heiges, 2001). Bývalí partneri musí najít nový způsob, jak se dohodnout o nastavení péče o dítě. Některé páry se po odloučení uchýlí k soudnímu sporu. Pro zvládnutí porozvodového období mohou vyhledat odbornou pomoc. Někteří rodiče zažívají natolik konfliktní způsob předávání dítěte mezi sebou, že se rozhodnou využít služby asistovaného předávání dítěte mezi rodiči. Při předávání je pak přítomna třetí neutrální osoba, jejíž přítomnost slouží k minimalizaci konfliktů mezi rodiči v přítomnosti dítěte.

Asistované předávání je z historického hlediska službou relativně novou. Přes svoji využívanost nebyla studii dopadů asistovaného předávání na zúčastněné osoby věnována téměř žádná pozornost, a to ani v tuzemsku, ani v zahraničí (Birnbaum & Alaggia, 2006; Birnbaum & Chipeur, 2010; Dunn et al., 2004; Flory et al., 2001). Přítomnost asistenta může být u předávání na základě dobrovolného rozhodnutí rodičů, na doporučení orgánu sociálně právní ochrany dětí, či na základě soudního rozhodnutí (Brzobohatý et al., 2015). Metodiky jednotlivých pracovišť poskytujících tuto službu nejsou doposud sjednocené. Každá organizace si je tvoří sama (Centrum sociálních služeb Praha, 2014).

Pozornost výzkumů ohledně rozpadu rodiny je směřována především na dopady na vývoj dítěte. Autoři se shodují, že intenzita konfliktu mezi rodiči je jedním z hlavních faktorů ovlivňujících jeho následný celkový vývoj (Amato, 2001; Bradford et al., 2008; Emery, 1999; Fincham et al., 1994; Grych, 2005; Kotková & Lacinová, 2016; O'Hara et al., 2021). Rovněž nenarušený vztah s oběma rodiči se zásadním způsobem podílí na sociálním, emočním, osobnostním i rozumovém vývoji dítěte (Lamb, 1999).

Rigorózní práce se zaměřuje na prožívání konfliktu mezi rozcházejícími se rodiči a představuje způsoby řešení, které mohou zvolit pro minimalizaci konfliktu. Jedním z těchto způsobů je služba asistovaného předávání. Rodiče, kteří vedou soudní spory o svěřeni dítěte do péče, představují jednu z nejnáročnějších klientel (Kratochvíl, 2009;

Lawick & Visser, 2015). Je tudíž potřeba zkoumat, popsat a sdílet osvědčené způsoby práce, které vedou k minimalizaci konfliktů mezi nimi. Autorka se domnívá, že proto, aby bylo dětem umožněno co nejvíce vyhovující bezpečné prostředí pro jejich vývoj, je třeba nejdříve zabezpečit rodiče, jenž mají takové prostředí dětem vytvářet. I přes nevraživost, kterou k sobě bývalí partneři mohou chovat, je třeba si uvědomit, že sice přestali být partnery, ale nadále jim zůstává rodičovská role (Matějček & Dytrych, 1992).

Práce je standardně dělena na literárně přehledovou a výzkumnou část. Literárně-přehledová část v první kapitole popisuje ústřední pojem rodiny a její proměnu v současnosti. Navazující druhá kapitola se věnuje faktorům podílejícím se na prožívání spokojenosti v partnerském vztahu. Třetí kapitola popisuje období rozpadu vztahu a jeho specifika u sezdaného a nesezdaného páru. Čtvrtá kapitola shrnuje problematiku vysoce konfliktních rozvodů a s ní spojené negativní fenomény. V páté kapitole se čtenář dočte o porozvodové adaptaci a šestá kapitola shrnuje možnosti odborné pomoci, které mohou partneři procházející náročným rozpadem vztahu využít. Sedmá kapitola popisuje službu asistovaného předávání, která je klíčovou pro výzkumný záměr této práce.

Výzkumná část práce prostřednictvím kvalitativního výzkumu se snaží identifikovat centrální témata pojící se se službou asistovaného předávání dětí z pohledu rodičů a asistentů a tím přispět k dosavadnímu porozumění tematice asistovaného předávání.

Rigorózní práce navazuje na diplomovou práci (Pacáková, 2022), kterou rozšiřuje v teoretické a výzkumné části práce. V teoretické části byly upraveny kapitoly s názvem Rodina, Rozpad rodiny a Asistovaný kontakt a asistované předávání dítěte u rozcházejících se rodičů. Dále byla teoretická část rozšířena o kapitolu Spokojenost v partnerském vztahu. Výzkumná část byla doplněna o analýzu dat rozhovorů s asistenty pracujícími ve službě asistovaného předávání.

Práce čerpá jak z českých, tak ze zahraničních zdrojů. Jména zahraničních autorů nejsou přechylována do českého jazyka. V práci je citováno podle normy APA (2020).

Literárně přehledová část

1. Rodina

Každý jedinec má na základě svých zkušeností o rodině vytvořenou vlastní představu, co tento pojem znamená. Vzhledem k ústřednímu tématu této literárně přehledové části, která pojednává o rozpadu rodiny, je nejprve třeba definovat, jaký význam má rodina pro její členy. První kapitola popisuje pojem rodiny s jejími hlavními charakteristikami. Dále se věnuje tématům manželství a nesezdaného soužití. Slouží jako úvod do problematiky rozpadu vztahu, rozvodu a jeho zvládnání rodiči.

Podle Dunovského (1999) se jednotná definice rodiny hledá obtížně vzhledem k tomu, kolik jejích podob ve světě existuje. Je tak záhodno pracovat s jejími hlavními znaky. Vznik rodiny je spjatý s narozením dětí (Plzák, 1973). Slovy Matouška (1997, s. 8) „rodina odedávna a především existuje proto, aby lidé mohli náležitě pečovat o své děti“.

Krom biologické a reprodukční funkce, která zajišťuje existenci lidstva, plní rodina další funkce. Jmenujme funkci ekonomickou, která slouží k materiálnímu zajištění a k poskytnutí životních jistot. Za další je funkce emocionální, která naplňuje potřeby bezpečí, lásky a přijetí jak dětem, tak jejich rodičům. V neposlední řadě zastává funkci socializačně-výchovnou. Rodiče o děti pečují a vychovávají je k tomu, aby byly jednou schopny fungovat jako samostatní jedinci ve společnosti (Špaňhelová, 2010).

Každá rodina je svým uceleným systémem, jehož jádro tvoří vztahy a interakce jejích jednotlivých členů, a dá se rozdělit na další subsystemy. Mezi subsystemy se řadí manželský subsystem, subsystem rodič – dítě a sourozenecký subsystem. Manželská dyáda je ústředním bodem celého trvání rodiny ve všech jejích vývojových fázích. Rodina a její fungování se odvíjí především od schopnosti manželů vybudovat si fungující vztah (Sobotková, 2007).

Za poslední dekády prošla podoba rodiny mnohými proměnami. Vzrostla diverzita forem rodinného soužití a životních drah partnerů zakládajících rodinu. Taktéž dochází k větší nestabilitě rodiny a partnerských vztahů. Ideální představa rodiny, kdy péči o děti zastávají partneři v harmonickém svazku, se dnes často rozchází se skutečností (Kuchařová et al., 2020).

1.1 Manželství

Manželství je právní institucí. Jedná se o svazek mezi mužem a ženou, kterým z jeho uzavření plynou práva a povinnosti. Z historického hlediska tvořilo manželství základ pro rodinné zázemí (Matoušek, 1997). Uzavření sňatku není nezbytné pro založení rodiny a je na základě dobrovolného rozhodnutí partnerů, zda chtějí své partnerství tímto právním aktem zpečetit. V západní kultuře je manželství považováno za symbol potvrzení lásky mezi novomanžely. Se vstupem do manželství uzavírají formální slib o společné budoucnosti nejen před sebou, ale i před společností. Partneri se zavazují k budování vzájemně uspokojujícího vztahu (Možný, 2002). Giddens (2001) dodává, že příbuznými se stávají tímto aktem nejenom partneri sňatek uzavírající, ale i jejich další pokrevní příbuzní.

I přes objevující se novodobé trendy jiných forem soužití, je stále manželství považováno za nejvýznamnější typ partnerského vztahu, které je obecně přijímáno jako nejvhodnější prostředí pro výchovu dětí (Možný 2002). Uzavření manželství představuje nesporně jeden z nejdůležitějších milníků v životě člověka, který formuje jeho další směřování (Říčan, 2004). Rostoucí tlak na osobní uspokojení a s ním spojená očekávání, že toto uspokojení bude naplněno, jsou ale mnohdy nesplněna, což můžeme pozorovat na rostoucí rozvodovosti (Giddens, 2001).

1.2 Nesezdané soužití

Trend nesezdaných soužití je jak v České republice, tak v dalších západních zemích na vzestupu. Stejně tak čím dál víc dětí se rodí formálně svobodným matkám. Nesezdaná soužití jsou v mnohém podobná charakteristikám manželství (Matoušek, 2015b). Někteří autoři ovšem považují nesezdané soužití za méně stabilní s menší mírou vytvořeného závazku a tím větší náchylností k rozpadu vztahu (Poortman & Mills, 2012; Popenoe, 2009).

Oproti manželství nemají nesezdaná soužití ukotvenou právní definici a jejich podoba může nabývat různých forem. Dělí se na dva základní typy. Prvním typem jsou předmanželská soužití, která jsou charakteristická tím, že pár uzavře po krátkodobém bydlení sňatek. Druhý typ představuje alternativu k manželství, kdy partneri neplánují do manželství vstoupit, byť chtějí společně založit rodinu (Chaloupková & Šalamounová, 2004). Možný (2002) vyzdvihuje, že dlouhodobě nesezdaná soužití jsou charakteristická důrazem na individuální seberealizaci každého z partnerů, čímž zprostředkovávají pocit svobody.

Nesezdané soužití lze dále kategorizovat podle jeho různých variant. Popišme si hlavní dvě varianty, kterými jsou nesezdané soužití jakožto předmanželské soužití a jako alternativa k manželství.

1.2.1 Předmanželské soužití

Chaloupková a Šalamounová (2004) uvádí, že předmanželské soužití se vyskytuje především u mladých lidí a představuje období navazování partnerského vztahu. Partneri zjišťují, zda chtějí ve vztahu opravdu setrvat. Zpravidla tento typ vztahu vyústí buď to v manželství nebo rozchod. Lze tak označit za předstupeň manželství. Shrnují, že nejčastěji přechází tento typ vztahu v manželství v momentě, kdy se partneri rozhodnou pro početí dítěte. Samotná svatba se často koná, když je žena těhotná. Perelli-Harris a Lyons-Amos (2015) polemizují, že právě existence možnosti soužití je častým důvodem pro odložení vstupu do manželství.

V tomto kontextu se zdají být zajímavá zjištění Českého statistického úřadu, která udávají, že v roce 1990 se 54 % prvorozených dětí narodilo do 8 měsíců po svatbě. Postupně číslo kleslo k roku 2012 na 25-26 % narozených dětí do 8 měsíců. Pokles se dá vysvětlit tím, že těhotenství již neznamena i automatické uzavření sňatku (ČSÚ, 2014).

1.2.2 Alternativa k manželství

Společné soužití jakožto alternativa k manželství lze označit partnerství, kdy partneri vykazují charakteristiky dlouhodobého manželství ovšem bez jeho formálního uzavření. Na rozdíl od předmanželského soužití spolu partneri vychovávají dítě, aniž by do sňatku později vstoupili, či chtěli vstoupit. Tuto variantu soužití mohou volit i lidé, kteří již v manželství byli v minulosti s jiným partnerem (Chaloupková & Šalamounová, 2004).

Různorodost partnerských svazků, jak je popsáno výše, je v posledních dekádách na vzestupu a přináší změny na poli partnerství i rodičovství. Samotné oddělení časování vstupu do partnerského soužití a vstupu do manželství znamená zásadní změnu ve formování novodobých partnerství. Cherlin (2010) navíc doplňuje, že i samotná definice soužití partnerů má v dnešní době nejasné hranice, kdy se dá partnerský vztah už označit za soužití a kdy ještě ne. Vysvětluje to tím, že někdy partneri spolu stráví pouze několik nocí v týdnu a nelze jasně vymezit kritérium, podle kterého by se dalo takové partnerství již označit za nesezdané soužití.

2. Spokojenost v partnerském vztahu

Grantova studie říká, že pro zažívání štěstí a spokojenosti a uchování psychického i fyzického zdraví je v životě zásadní vybudování kvalitních sociálních vztahů. Spokojenost v partnerském vztahu je nedílnou součástí celkové životní spokojenosti jedince (Triumphs of Experience: The Men of the Harvard Grant Study). Chce-li se tato práce zabývat procesem rozpadu vztahu, položme si nejprve otázku, jaké faktory se podílí na trvání dlouhodobých partnerských vztahů. Co tvoří spokojený vztah, který drží a nerozpadne se? Tato kapitola shrnuje vybrané aspekty podílející se na spokojenosti v partnerství, jak v manželském svazku, tak jeho alternativních formách. Přináší pohled na proměnu partnerské spokojenosti v momentě, kdy se ve vztahu narodí děti a dosavadní partnerská role je doplněna i o roli rodičovskou.

2.1 Vybrané aspekty spokojenosti v partnerském vztahu

Spokojenost lze definovat jakožto stav, ve kterém dochází k naplňování potřeb. Aby v partnerském vztahu docházelo k subjektivnímu prožitku hodnoceném spokojeností, je nutné, aby partnerský vztah naplňoval potřeby partnerů.

Rusbult (1983) představuje investiční model znázorňující faktory podílející se na udržování dlouhodobého vztahu. Těmi jsou:

- *míra spokojenosti* – vyjadřuje, nakolik jsou naplňovány emoční potřeby partnerů a odvíjí se od množství prožitých pozitivních a negativních emocí ve vztahu,
- *kvalita alternativ* – vnímání, zda jsou možné jiné alternativní vztahy, které by emoční potřeby naplňovaly efektivněji,
- *míra dosavadní investice do vztahu* – jaké množství a jak významné investice do současného vztahu jedinec doposavad vykonal a které by tak s rozpadem vztahu byly ztraceny.

Tyto tři komponenty pak tvoří partnerskou oddanost, která je definující pro rozhodnutí zůstat v partnerství (Rusbult, 1983; Rusbult et al., 1998).

Další koncept představuje vliv rané citové vazby dítěte s rodičem na schopnost v dospělosti budovat a udržovat spokojené partnerské vztahy. Jistá, vyhýbavá a úzkostně-ambivalentní vazba představují základní dělení (Hazan & Shaver, 1987). Literatura přináší četné zastoupení myšlenky, že pro prožívání spokojených partnerských

vztahů je zásadní charakteristikou jedince styl jisté citové vazby (Mikulincer & Shaver, 2016).

Investiční model nabízí vysvětlení, proč spolu některé páry zůstávají i přesto, že udávají nízkou míru spokojenosti. I přes zažívání subjektivní nespokojenosti může být stabilita partnerství stále sycena jinými komponentami a to v tomto případě velikostí investic do vztahu a nedostatkem jiných kvalitních vztahových alternativ. Doplnuje tak teorie vycházející z výzkumů citové vazby, ze kterých vyplývá, že vztahy těch, kteří skórují vysoko v úzkostném stylu citové vazby, se často vyznačují prožíváním vztahové nespokojenosti z nenaplněných silných potřeb intimity a jistoty (Joel et al., 2011; Mikulincer & Shaver, 2016). Vysvětlení, proč jedinci s úzkostnou citovou vazbou zůstávají ve vztahu, přestože v něm prožívají nespokojenost, přináší výzkum George, Hart a Rholes (2020). Ukazuje na motivaci zůstat ve vztahu ze strachu ze změny, která by mohla přinést i variantu toho, že daný jedinec zůstane sám a nenajde si jiný vztah. V tomto směru přináší zajímavá zjištění z prostředí České republiky Chaloupková a Šalamounová (2004, s. 28). Téměř každý pátý respondent souhlasil s výrokiem „lepší špatné manželství než žádné“.

Kratochvíl (2009) přináší kategorizaci ženských a mužských očekávání od manželství, se kterými se setkával v rámci své praxe. Mezi typická očekávání žen řadí:

- *posedět a popovídat* – společné sdílení zážitků, pocitů, starostí a myšlenek,
- *duševní porozumění* – manželé navzájem nejenom naslouchají svým myšlenkám, ale zároveň těmto duševním procesům i rozumí, souzní s nimi, diskutují nad nimi a empaticky si v nich naslouchají,
- *vycítit, co žena potřebuje* – muž dokáže rozpoznat ženina přání, spontánně jí je plní a náležitě ji oceňuje za její přínosy,
- *vyjadřovat lásku celým svým životem* – muž dlouhodobě naplňuje ve svém chování předchozí zmíněné body, nejedná se tedy o jednorázové akty, nýbrž o konstantní jednání.

Mezi mužská očekávání řadí:

- *uvařeno, uklizeno* – žena naplňuje základní potřeby obstaráváním pravidelného jídla a zabezpečováním domácích prací,
- *sex, kdykoliv se mu zachce* – uspokojování sexuálních potřeb,

- *obdiv stále* – žena bude muže obdivovat za jeho osobnostní kvality a vykonané skutky,
- *nezatěžovat starostmi* – žena nebude po muži chtít obstarávání běžných úkonů jako je starost o domácnost, opravy, organizační plánování týkající se dětí a podobně.

Očekávání žen lze charakterizovat jakožto potřeby emoční, které se podílí na intimitě a dokládání pevného citového pouta, zatímco muži očekávají především naplnění základních potřeb. Kratochvílův pohled se ovšem zakládá pouze na jeho praxi párového terapeuta a není jím dále výzkumně propátráván. Jedná se tak o výčet, který, jak sám autor uvádí, je třeba brát s nadsázkou.

Na základě longitudinálního výzkumu manželských interakcí vyvinul Gottman a Silver (2015) nástroj, pomocí něhož dokáže predikovat pravděpodobnost rozvodu manželů s přesností 91 %. V rámci systému nazývaný SPAFF (Coan & Gottman, 2007) provádí specifickou analýzu rozhovoru manželů, během něhož mají za úkol pokusit se vyřešit některý z jejich aktuálních konfliktů. Dochází k hodnocení reakcí obou z partnerů a to jak verbální, tak neverbální stránky komunikace. Charakter rozhovoru bývá zpravidla u párů konfliktní. Není podstatné to, zda se pár hádá, nýbrž jakým způsobem to dělá. Definuje takové komunikační prvky, které v případě, že jsou partnery používány, zvyšují pravděpodobnost rozvodu. Nazývá je souhrnně *Jezdci apokalypsy* a řadí mezi ně kritizování druhého, vyjádření pohrdání, obranu před útoky druhého a vyhýbání se celkové interakci. Hojnost výskytu reakcí spadajících do kategorie *Jezdci apokalypsy* je právě to, co odlišuje spokojené páry od těch, které dojdou k rozvodovému řízení. Komunikace u spokojených párů je naopak charakterizována častějším výskytem pozitivních reakcí směrem k druhému, jako jsou rozvíjení další konverzace, oplácení laskavosti, projevy úcty a náklonnosti, které mají sbližující charakter a upevňují partnerské pouto.

Silné citové pouto je často spojováno se vstupem do manželství a udržení dlouhodobého vztahu. Uvedme zde za příklad kvalitativní studii s páry sezdanými více než 38 let, kteří hodnotili své manželství jakožto šťastné. Výzkumníci hledali odpověď na otázku, jak si sami páry vysvětlují dlouhodobé trvání jejich svazku. Mezi 4 nejčastější faktory, které se podle manželů podílí na dlouhodobosti jejich vztahu patřilo: přátelství, láska, stejné zázemí a zájmy a závazek (Bachand & Caron 2001). Takové výsledky nápadně připomínají například triangulační teorii lásky (Sternberg, 1986), která říká, že naplněná láska v partnerství se skládá ze 3 hlavních komponent – *intimity*, zahrnující přátelské sdílení

blízkosti, *vášně* projevující se silným citovým poutem a sexuální touhou a *závazkem*, vyjadřujícím rozhodnutí vztah udržet.

Evans a Kelley (2004) přináší porovnání míry spokojenosti mezi páry v manželství a nesezdaném soužití (N = 38 447). Dle jejich dat vykazují manželé vyšší míru spokojenosti než nesezdaní partneři. Na subjektivně prožívané vyšší míře spokojenosti v manželství se podílí s ním spojovaná větší důvěra a otevřenost manželů (Evans & Kelley, 2004). Nesezdané soužití jako takové s sebou přináší pocity nejistoty a menšího závazku mezi partnery.

2.1.1 Vliv narození dětí na spokojenost v partnerském vztahu

S narozením potomka se dynamika partnerského vztahu přirozeně projevuje. V literatuře je toto období krom pozitivních prožitků spojováno i s nárůstem nespokojenosti v partnerství, přičemž tato nespokojenost je sledována především u žen. Dotazníkové šetření (N = 569) ve Spojených státech amerických poodhalilo možné příčiny poklesu spokojenosti žen ve vztahu. Tou je podle analýzy úbytek času, který spolu manželé po příchodu dítěte tráví. Ze vztahu tak mizí možnost sdílení, prohlubování intimity a společné zájmy. Zároveň ženy vnímaly nárůst nespravedlivě rozděleném podílu na obstarávání domácích prací (Dew & Wilcox, 2011).

Výsledky longitudinální studie autorů Shapiro, Gottmana a Carrère (2000) přináší doplňující pohled na faktory, díky kterým se dá predikovat, zda s prvním narozeným potomkem dojde ke snížení partnerské spokojenosti či nikoliv. Porovnávali mezi s sebou 43 čerstvě oddaných párů, kterým se během 6 let narodilo dítě, s kontrolní skupinou 39 bezdětných novomanželů. Data ukázala signifikantní pokles spokojenosti u žen prvorodiček. Jako klíčový faktor určující zachování spokojenosti žen s příchodem potomka bylo identifikováno manželovo projevování náklonnosti a obdivu vůči ženě a vzájemné věnování pozornosti vztahu, jak ze strany ženy, tak muže. Pokles ve spokojenosti u žen nastal u párů, kde se muž projevoval vůči ženě negativně, zažíval pocity zklamání z manželství, případně jeden z manželů hodnotil jejich život jako chaotický.

V kvalitativní studii Bachanda a Carona (2001) páry shodně vypovídaly, že děti do jejich vztahu sice přinesly i období spojené se stresem a nutností adaptace, zároveň však dlouhodobě jejich partnerské pouto posílily.

Samotná spokojenost v partnerství je jen jednou z mnoha podmínek pro zvýšení pravděpodobnosti trvání partnerského svazku. Jak podotýkají George, Hart a Rholes, (2020), nespokojenost ve vztahu ještě neznamená důvod pro jeho ukončení. Partnerský vztah může pokračovat i přes subjektivní zažívání vztahové nespokojenosti. Na otázku, jakým způsobem dochází k rozpadu vztahu a rozdíly podílejícími se na rozpadu vztahu mezi manželstvím a nesezdaným soužitím se snaží odpovědět následující kapitola.

3. Rozpad rodiny

Jak bylo řečeno v předchozí kapitole, rodina je uceleným systémem. Manželství představuje důležitou instituci, která mimo jiné slouží k nastavení prostředí k výchově dětí. S rozpadem partnerského vztahu dochází zákonitě i k rozpadu rodiny. Nezaniká jen manželství, ale taktéž se bortí základní principy, podle kterých jednotliví členové byli doposud zvyklí každodenně fungovat (Matějček, 1994). To, jak členové rodiny byli zvyklí žít, se od základu proměňuje a pro každého z nich je nutné najít si nový způsob fungování. Taková změna je dlouhodobým procesem, který běží před i po dovršení legálního rozvodu. Týká se nejen nukleární rodiny, ale i jejího širšího okolí (Teyber, 2007). Druhá kapitola popisuje hlavní charakteristiky období rozpadu rodiny a partnerského vztahu, jeho průběh a dopady na osoby, kterých se týká.

Rodiče naplňují dítěti biologické i psychické potřeby. Jsou pro dítě zdrojem stability a bezpečí. Společným fungováním vytváří domov. Rozpadem vztahu mezi rodiči tak dochází k narušení těchto styčných bodů, které jsou pro dítě a jeho vnitřní svět naprosto klíčové. Může dojít i k narušení uspokojování jeho potřeb. Jestliže jeden z rodičů nejenom začne pro dítě fungovat omezeně, ale kontakt s ním se přetrhne úplně, může to být pro dětský vývoj velmi zatěžující změnou. Dítě tedy rozpad rodiny vnímá a adaptuje se na něj, ačkoliv si někdy rodiče myslí, že tomu tak není (Matějček, 1994).

Ať už partneři žili v manželském svazku, či nesezdaném soužití, po rozpadu vztahu stále zůstávají rodiči. Považuji za důležité vymežit, že v diplomové práci jsou pod pojmem rozpadu vztahu jak případy rozvodu manželů, tak i rozchod nesezdaného páru. V obou případech totiž dochází k rozpadu rodiny jako celku a situace má zásadní vliv na všechny její členy. Následující podkapitoly uvádí specifika, která rozvod a rozchod obnáší, jejich podobnosti a odlišnosti.

3.1 Rozpad vztahu u sezdaného páru

Rozpad vztahu sezdaného páru a s ním spojený rozvod je zásadním životním aktem, který znamená výraznou změnu v celkovém způsobu žití. Ovlivňuje sociální, materiální, právní i psychologickou sféru jedince jím procházejícího. Ačkoliv má rozvod představovat řešení pro odlučující se partnery a zastavit konflikty v manželství, samotný rozvod se pojí s množstvím negativních jevů (Matějček & Dytrych, 1999). Dle Matouška (2015) rozvod představuje jednu z nejnáročnějších životních etap. Jako dobu vyrovnání se s ním uvádí rozmezí dvou až pěti let. Toto období je někdy spojováno i s výskytem deprese, úzkosti či

posttraumatického stresového syndromu. Dopadá nejen na odloučené partnery a jejich děti, ale i na sociální vztahy s dalšími lidmi. Rozvod tedy nepředstavuje pouze právní akt, ale hraje význačnou psychologickou roli v životě jedince.

Plaňava (2000) zdůrazňuje, že ačkoliv může být rozvod pro jeho účastníky někdy spojován s pocity úlevy a znovunabyté svobody, jakkoliv může být jeho vnímání pro jedince pozitivní, i tak se vždy pojí se ztrátami. Mezi nejvýznamnější ztráty počítá riziko ztráty kontaktu s dítětem a tím tak i omezenou možnost podílet se na výchově dítěte. Mezi další ztráty se řadí pokles životní úrovně jako následek dělení majetku. Zároveň se objevují pocity strachu z osamocení a nejistoty, zda je ještě možné nalézt nového životního partnera. S rozvodem se mění celkové uspořádání rodiny, jejich funkcí a rolí jednotlivých členů.

Matoušek (2015b) uvádí, že prožitky u jedince, který si rozvod nepřál, jsou někdy přirovnávané k prožívání jedinců, jejichž partner umřel. Polemizuje nad tím, že rozvod může představovat ještě náročnější situaci. Bývalý partner totiž stále je, nezmizí ze světa, a je nutné s ním dále komunikovat ohledně výchovy dětí. Stává se z něho tak živoucí upomínka nevydařeného svazku a s ním spojených ztrát. Bolest s tímto obdobím spojená je tak stále oživována. Snad právě proto může bývalý partner představovat hromosvod pro jedince frustraci z nenaplněného manželství po formálně uzavřeném rozvodu.

Partneři, kteří doposavad sdíleli navzájem své životy, podíleli se na výchově dětí a chodu domácnosti se rozvodem přesouvají do nové životní etapy a musí se dohodnout na nové podobě rodiny po rozvodu.

3.1.1 Fáze rozpadu manželství

Prožívání v období rozpadu vztahu a vyrovnávání se s jeho ztrátou je velmi individuální, po časové rovině může trvat i několik let. Roli v tomto procesu hrají okolnosti, jako je to, zda daný člověk inicioval odchod z manželství sám, nebo byl opuštěn. Zda přišla změna náhle, nebo byla očekávaná. V neposlední řadě se podílí i faktor podpory od okolí a v jaké finanční situaci se jedinec nachází (Poupětová, 2009).

V české literatuře se můžeme setkat s označením vnitřního prožívání rozvodu jako s *psychorozvodem*. Například Hartl a Hartlová (2010) vysvětlují pojem psychorozvodu jako „citový a sociální stav, který vyvolává rozvod manželství“ (Hartl & Hartlová, 2010, s. 476). Poupětová (2009) psychorozvodem označuje vnitřní proces jednotlivce, při kterém se vyrovnává s koncem manželství a se všemi důsledky, které se s ním pojí. V rámci tohoto

procesu prochází partneri několika fázemi. Ty se mohou různě prolínat a opakovaně se vracet. Liší se taktéž podle toho, zda daný jedinec rozvod inicioval, nebo s ním nesouhlasil a přál si vztah zachovat. Když jednotlivými fázemi oba zvládnou projít, projeví se to na hladkém průběhu i právního rozvodu.

Fáze psychorozvodu jsou popisovány následovně:

- Odmítání skutečnosti

Jedinec si nechce připustit, že manželství skončilo a chce, aby se vztah obnovil. Délka této fáze a chování konkrétního jedince se liší. Projevy se odvíjí od toho, zda je jedinec iniciátorem rozvodu, nebo ne. U opuštěného partnera trvá tato fáze déle a jeho prožívání je velmi intenzivní. Často vyvíjí snahu o záchranu partnerského vztahu, přestože druhý partner o vztah již bojovat nechce.

- Léčení bolesti

Jedinec si připouští rozpad manželství a doléhají na něho emoce s tím spojené. Dochází u něho k velkým výkyvům v náladě. Pocity zoufalství se střídají se vztekem vůči bývalému partnerovi. Postupně se objevuje sebelítost, smutek, pocit méněcennosti, osamělosti a strach z budoucnosti bez partnera. Náročnost situace se může odrazit i na zdraví jedince v podobě větší únavy, nespavosti, bolesti na hrudi či trávení. U iniciátora rozvodu je typické zažívání pocitů viny vůči bývalému partnerovi.

- Odpoutání a stabilizace

Intenzita prožívání negativních emocí spojených s rozvodem ustupuje. Jedinec se smiřuje s nastalým koncem manželství a zaměřuje se na jiné oblasti svého života. Rozvrhuje si uspořádání bydlení, kontaktuje se s přáteli. Ohlíží se nad příčinami rozvodu a nad tím, jakou roli v rozpadu vztahu sehrál on sám.

- Vytváření nové identity a koncepce života

Jedinec akceptuje rozvod. Nevinní se za něj a pohlíží na události s odstupem bez emočního zabarvení. Připouští si chyby, které ve vztahu udělal on sám a které se podílely na skončení manželství. V ideálním případě je schopen si z těchto chyb vzít ponaučení do svých budoucích vztahů. Nabývá nové svobody a může si plnit své dávné sny (Poupětová, 2009).

Plaňava (2000) rozděluje průběh rozpadu manželství na předrozvodové, rozvodové a porozvodové dění. V rámci nich popisuje čtyři etapy, které charakterizují jak jedincovo individuální prožívání a postoje v tomto období, tak pozici jedince v kontextu celkové rodinné situace. Stejně jako Poupětová upozorňuje na to, že jednotlivé etapy se mohou vzájemně prolínat a ovlivňovat.

- Manželská krize s rozvodovým potenciálem

V partnerství dochází ke vzniku dysfunkcí, které od jednotlivostí přechází k postihnutí celkového vztahu a fungování. Snižuje se vzájemná spolupráce při denním soužití, přerušuje se sdílená intimita, narůstá výskyt hádek. Manželé se zamýšlí nad významem manželství, co jim přináší a toto bilancování čím dál víc vychází v jeho neprospěch. Riziko rozvodu roste. Zrod krize v manželství nemusí vždy znamenat rozvod, avšak vždy rozvodu předchází.

- Rozvodové rozhodování a rozhodnutí

Manželé pocítují frustraci a touto optikou se ohlíží i do minulosti na průběh vztahu. Aktuální soužití pocítují jako neúnosné, plné obtíží. Oba dva chtějí změnu, její podoba však může pro každého z nich znamenat něco jiného. Zpravidla se jeden z manželů přiklání k uskutečnění rozvodu manželství, zatímco druhý by chtěl usilovat o znovuoobnovení funkčního vztahu. Manželé svoji situaci začínají probírat s lidmi ve svém okolí. V této etapě se některý z manželů může uchýlit k ovlivňování dětí snahou získat si je na svoji stranu.

- Rozvodové jednání

Jeden z manželů začne podnikat aktivní kroky k uskutečnění rozvodu. Může dojít ke zvýšení tlaku na dítě, aby se přiklonilo na stranu jednoho rodiče a mít v něm tak v celé situaci spojence. Může ovšem u manželů dojít i k takovému zahlcení soudním procesem a prožitky spojených s rozpadem vztahu, že dítě a jeho potřeby přehlíží.

- Dokončení manželské separace a tvorba porozvodového životního stylu

V této fázi dochází k odloučení manželů a k vyrovnávání s rozpadem vztahu a přizpůsobení se nově nastalé životní změně. Bývalí manželé si prochází procesem porozvodové adaptace (Plaňava, 2000). Bližším charakteristikám jejích aspektů bude věnovaná kapitola 4. Porozvodová adaptace.

3.2 Rozpad vztahu u nesezdaného páru

Jak bylo napsáno, nesezdaná soužití mají mnoho společných prvků s manželstvím. Stejně tak i rozchody u nesezdaných partnerů jsou v mnohém podobné charakteristikám rozvodům u sezdaných partnerů (Matoušek, 2015b). Z tohoto důvodu se v odborné literatuře rozvody a rozchody často nerozlišují a s termíny se operuje volně. Přesto se mezi těmito partnerskými svazky a jejich ukončením dají nalézt odlišnosti.

Za jeden z nejvýraznějších rozdílů mezi manželstvím a nesezdaným soužitím se dá označit jeho formální začátek a konec. Nesezdané soužití nezpečetuje svatební rituál. Nedochází tak formálně ke změně statusu jako je tomu u sňatku (Plaňava, 2000). Tím pádem tak ani u rozpadu nesezdaného soužití není žádný jasně předělující formální akt, jakým je pro manželství rozvod. Vzhledem k tomu, že nesezdané soužití není nijak právně ošetřeno, netýkají se ho ani žádná pravidla pro jeho ukončení.

V literatuře je diskutováno, jaké jsou rozdíly ve stabilitě jednotlivých rodinných uspořádání. Ačkoliv by se mohlo zdát, že mezi uvedenými není téměř žádná odlišnost, některé studie poukazují na menší stabilitu nesezdaných soužití oproti manželství. Tento fenomén je označován termínem *efekt kohabitace*. Podle něho vztah partnerů, jenž spolu žijí neboli kohabituji, aniž by vstoupili do manželství, je méně stabilní než vztah partnerů, kteří rovnou uzavřou sňatek bez předchozího dřívějšího bydlení. Jinými slovy společné bydlení bez uzavření sňatku se ukazuje jako rizikový faktor zvyšující pravděpodobnost nebezpečí případného rozpadu vztahu (Cohan & Kleinbaum, 2002; Kamp Dush et al., 2003). Studie výzkumníků Perelli-Harrise a Lyons-Amose (2015) v rámci 14 zemí Evropy a USA navíc poukazuje na projevující se efekt kohabitace i u párů, kteří nejdříve spolu bydleli před svatbou a uzavřeli sňatek později. Jeho projevení i u nich může částečně vysvětlit longitudoální studie zaměřující se na oddanost sezdaných partnerů, kteří spolu nejdříve spolužili (N = 197). Muži, kteří se svými partnerkami nejdříve žili v nesezdaném soužití a posléze si je vzali, vykazovali méně oddanosti partnerství, než jejich partnerky a to jak před svatbou tak i po svatbě (Stanley et al., 2006).

Rhoades a kol. (2009) v navazujícím výzkumu se v rámci telefonického průzkumu dotazovali respondentů (N = 1050), kteří byli v posledních deseti letech sezdaní na jejich vztahovou historii, spokojenost a způsob komunikace s partnerem. Ti, kteří žili ve společné domácnosti s partnerem ještě před sňatkem (43,1 %) vykazovali menší spokojenost v manželství a udávali častější neshody v komunikaci, což jsou faktory poukazující na větší

riziko budoucího rozvodu. Přestože ve srovnání s respondenty žijícími spolu až po zasnubách (16,4 %) či po uzavření manželství (40,5 %) byly rozdíly relativně nízké, nenašla se souvislost s jinými proměnnými jako je délka vztahu, věk či vzdělání, které by zkoumané charakteristiky případně mohla taktéž ovlivňovat. Pozastavují se nad tím, že mezi partnery žijícími spolu po zasnubách a žijícími spolu až po vstupu do manželství se nenašel žádný statisticky významný rozdíl. Poukazují na důležitost nerozlišovat ve výzkumech jen nesezdané páry od manželů ale i to, zda došlo u kohabituujícího páru k zasnubám či nikoliv.

Ukazující se zvýšené riziko rozpadu vztahu u nesezdaných párů může alespoň částečně vysvětlit úvaha Amata a Rogerse (1999), že pro jedince, který je ve vztahu s nejasně daným závazkem do budoucnosti, může být možnost rozpadu daného vztahu akceptovatelnější, kvůli čemuž méně investuje do daného vztahu, jakožto i do řešení partnerských problémů. Další vysvětlující úvaha se rovněž opírá o roli nejasného závazku v nesezdaném soužití. Vezmeme-li v potaz, že vyjádření závazku v podobě manželského slibu sebou nese bezpečí, vzájemné vyjádření partnerů, jakým způsobem o jejich svazku smýšlejí a vyjádření i okolnímu světu, že jsou exkluzivními partnery, pak chybějící rituál svatby u nesezdaného soužití s sebou zákonitě přináší nevyjasnění partnerské povahy. To, proč efekt kohabitace se objevuje i u párů, které se později oddají, se dá vysvětlit hypotézou, že ke stvrzení partnerství manželstvím po určité době spolužití dojde spíše ze setrvačnosti udržování vztahu, než z opravdového přesvědčení o oddaném závazku (Stanley et al., 2006).

Z daného vyplývá, že ačkoliv se rozdíly mezi nesezdaným soužitím a manželstvím můžou zdát nepatrné, i tak mohou mít jejich specifika značný vliv na průběh jejich eventuálního rozpadu a přímo ovlivňovat jeho podobu.

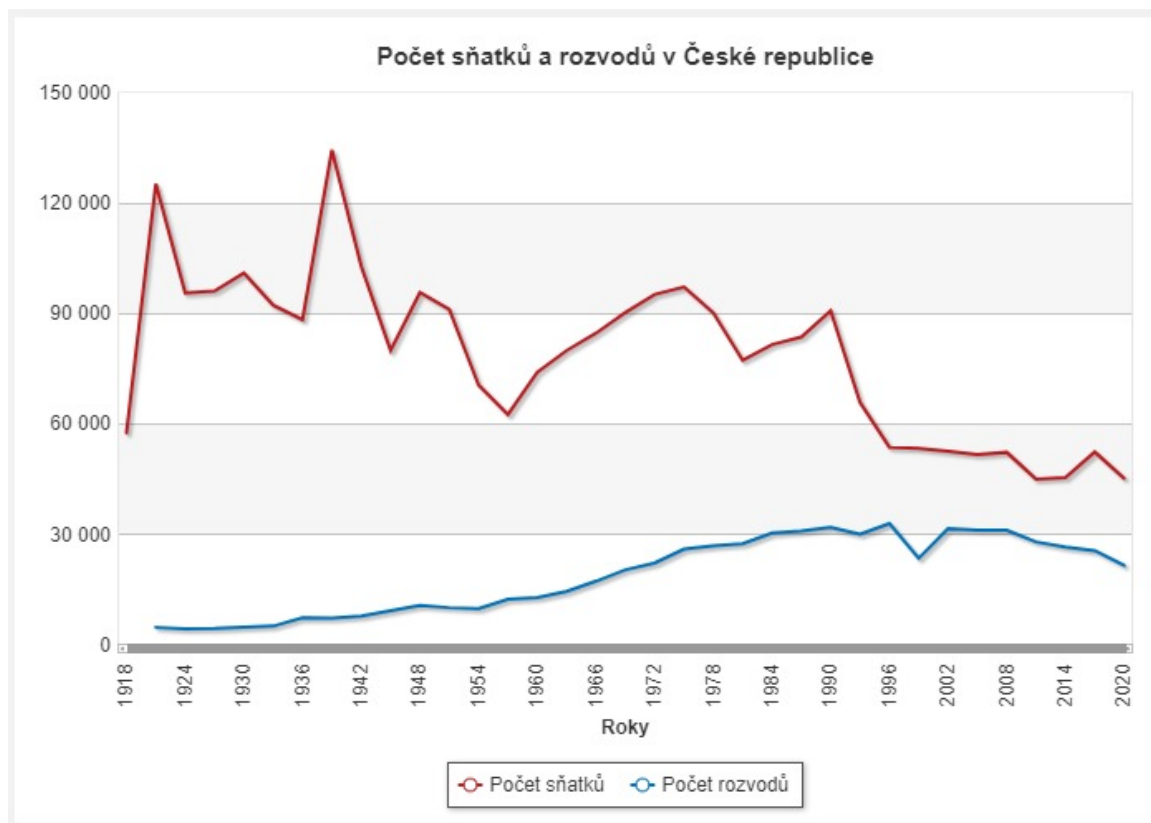
3.3 Rozvodovost v České republice

Dle Českého statistického úřadu v první polovině 50. let 20. století došla k rozvodu v České republice desetina uzavřených manželství. Zlom přišel s rokem 1975, kdy se oproti celkovému počtu sňatků rozvedlo 30 % manželů (ČSÚ, 2020). Od roku 2000 se pohybuje míra úhrnné rozvodovosti mezi 40 až 50 %. Jinými slovy, téměř každý druhý manželský pár dochází za posledních 20 let k rozvodu.

V roce 2020 bylo uzavřeno celkem 45 415 manželství. Počet rozvodů činil 21 734, což znamená, že úroveň rozvodovosti byla 40,6 %. Z toho 52 % rozvodů bylo učiněno na základě společného návrhu obou manželů.

Z celkového počtu těchto rozvedených manželství v 59 % z nich žily nezletilé děti. V číslech to znamená, že počtu 12 719 dětí se v tomto roce rozvedli rodiče. Průměrná doba rozvodu od uzavření sňatku se uvádí jako 2 až 5 let (ČSÚ, 2021).

Historický vývoj počtu sňatků a rozvodů je patrný z následujícího Obrázku č. 1 zachycujícího statistické údaje ohledně počtu sňatků a rozvodů v letech 1918 až 2020.

Obrázek 1: Počet sňatků a rozvodů v České republice v letech 1918 až 2020 (ČSÚ, 2020).

Při čtení statistických údajů ohledně ukončení manželství je třeba myslet na narůstající trend nesezdaných partnerů, které do těchto údajů nelze zahrnovat (Možný, 2006). Co se týče rozpadu nesezdaných soužití přesná evidence ohledně jejich počtu není. Na rozdíl od údajů o sňatku či rozvodu lze rozpad vztahu u nesezdaného páru zaznamenávat s obtížemi. Odhady ohledně jejich statistik je třeba brát pouze jako orientační (Kalibová, 2002). I tak lze ovšem vysvětlit úbytek počtů sňatků a tím i rozvodů v čase právě čím dál víc častějším soužitím nesezdaných partnerů, kteří zakládají rodinu, aniž by vstoupili do manželství (Možný, 2006).

Nesnadnosti ohledně zaznamenávání údajů o nesezdaných soužitích potvrzují i údaje z Českého statistického úřadu (2014). Uvádí, že v roce 2011 vyšlo při sčítání lidu zastoupení

nesezdaně žijících párů na území České republiky jako 11,2 %. To by se mohlo zdát jako výrazný nárůst při srovnání s výsledky ze sčítání lidu v roce 2001, kdy zastoupení činilo 5,4 %. Český statistický úřad (2014) ovšem upozorňuje, že vzhledem k pozměněné metodologii, nelze čísla fakticky porovnávat. Oproti sčítání lidu z roku 2001, byly v roce 2011 do statistiky nesezdaných soužití zahrnuty i ty páry, které neměly uvedené stejné trvalé bydliště. Dá se tak usuzovat, že údaje z předchozích let jsou podhodnocené vzhledem k tomu, že tyto páry nezahrnovaly. Údaje ohledně počtu ukončených nesezdaných soužití Český statistický úřad neuvádí.

3.3.1 Příčiny rozvodu

Matoušek (2015b) definuje obecné příčiny vysoké rozvodovosti. Mezi ty podle něho patří především aktuální nastavení kultury společnosti, která klade důraz na osobní seberealizaci, úspěch a štěstí. Naplnění těchto ideálů se ovšem s fungováním rodiny může často vylučovat. Ve funkční rodině se její jednotliví členové musí umět omezit ve svých vlastních potřebách pro naplnění potřeb ostatních členů. Je nutné hledat kompromisy pro realizaci všech členů, což ovšem znamená pro jednotlivce určitá omezení.

Zároveň již v rodinách není takový tlak na výběr partnera, jako tomu bylo dříve, kdy byl vhodný ženich vybírán a schvalován rodiči. Dnes je rozhodnutí volby partnera na osobním zvážení každého jednotlivce. Pro takové rozhodnutí je ovšem potřeba být vybaven souborem specifických kompetencí. U některých lidí jsou tyto kompetence na nízké úrovni, což jim znemožňuje navázat dostatečně pevný partnerský vztah.

Dalším aspektem je, že rozvod již zdaleka není takovým společenským stigmatem jako v minulosti. Taktéž došlo ke změnám v materiálním zajištění a ke zrovnoprávnění žen na trhu práce. Dochází tedy tak k větší nezávislosti jednotlivých členů v ekonomické sféře. V neposlední řadě Matoušek (2015b) vyzdvihuje vliv rozvoje elektronické komunikace, která umožňuje partnerům mít stále přehled o alternativních nápadnících hledajících nový vztah.

V rovině osobního prožívání shrnuje změny v partnerských postojích, které stojí za příčinou rozvodu. Jedním z nich je, když partner z nějakého důvodu přestane být dále akceptovatelný. Dále se může objevit jiný partner, kterého jedinec vyhodnotí jako atraktivnějšího. Taktéž opuštění vztahu někdy může být pro jedince „menší zlo“ než setrvávání ve společném soužití.

V rámci projektu Zpráva o rodině (Kuchařová et al., 2020) proběhl výzkum veřejného mínění. V něm odpovídali občané České republiky vybraní kvótním výběrem ve věku 18 až 75 let (N = 2040) mimo jiné na otázku, z jakého důvodu podle nich dochází nejčastěji k rozvodu. Mezi nejčastější příčiny k rozvodu respondenti řadili nevěru, problémy v komunikaci, malou snahu řešit partnerské konflikty, odcizení partnerů, nesoulady ve finančních otázkách, alkoholismus a jiné závislosti a nedostatek času tráveného společně.

Z evidence Českého statistického úřadu (2021) vyplývá na základě soudních hlášení o rozvodu jako nejčastěji uváděný důvod, proč jedinec žádal o rozvod v roce 2020, „rozdílnost povah, názorů a zájmů“. Na druhém místě je nejčastěji uváděno, že „soud nezjistil zavinění“ a na třetím „ostatní příčiny“. Jako další příčiny, již konkrétněji formulované, jsou uváděny „nevěra“, „nezájem o rodinu“, „alkoholismu“, „zlé nakládání, odsouzení pro trestný čin“, „neuvážený sňatek“, „zdravotní důvody“, a jako nejméně časté „sexuální neshody“.

3.4 Úprava péče o dítě

Rodiče, kteří jsou sezdaní, se vždy musí obrátit na soud za účelem rozvodu manželství. V případě rozvodu nesporného předkládají manželé u soudu ověřenou dohodu o majetkovém vypořádání, bydlení a o úpravě poměrů nezletilých dětí. Soud dohodu přezkoumá a shledá-li, že není v rozporu se zájmy dítěte, manželství rozvede. V momentě, kdy se manželé na jedné ze jmenovaných tří věcí nedohodnou, jedná se o rozvod sporný, kdy soudní proces může trvat i několik let, než se dospěje k finálnímu rozhodnutí (Novák & Průchová, 2005).

U rozchodu nesezdaného páru nemusí dojít k soudnímu řízení, pokud jsou partneři schopni dojít k oboustranně vyhovující dohodě. V opačném případě i oni se mohou obrátit na soud, který pak rozhoduje o podobě péče o dítě podobně jako při rozvodu.

V případě rozhodování o péči dítěte u soudu má dítě přiřazeného kolizního opatrovníka, kterým je zpravidla pracovník orgánu sociálně právní ochrany dětí (dále OSPOD). Ten je jeho zástupcem u soudu a jedná v souladu s jeho zájmy. Na základě výpovědí rodičů a OSPOD soud pak rozhoduje o vynesení rozsudku. Je-li dítě starší dvanácti let, ptá se i přímo soud na jeho názor. Do vynesení finálního verdiktu, který může přijít i po několika letech od zahájení soudního procesu, může být péče o dítě řešena soudem vydaným předběžným opatřením, které stanovuje prozatímní podobu kontaktu rodičů s dítětem.

Porozvodová péče o děti se dá rozlišit na dva nejčastější způsoby:

- Výlučná péče – dítě je ve výhradní péči jednoho z rodičů, druhý rodič s ním může být v kontaktu.
- Střídavá péče – dítě je střídavě v péči matky a otce.

V minulosti byl standardem přístup, že dítě má být vždy v péči matky. Otec nemohl očekávat, že by bylo dítě přiřknuto do péče jemu. Zhruba od poloviny 70. let se začala objevovat všeobecná diskuze nad zrovnoprávněním rodičů a nutnosti posuzovat svěřeni dítěte do péče z hlediska rodičovské schopnosti se o dítě starat, nikoliv jeho pohlaví. V České republice byla umožněna střídavá péče od roku 1998. Před jejím zavedením bylo v 90 % případů rozhodnuto o svěřeni dítěte do péče matky. Od roku 1998 podíl dětí, u nichž soud rozhodne o střídavé péči, pomalu roste. Zrovnoprávnění rodičovského nároku na péči o dítě přineslo i negativní důsledky v podobě zvýšeného výskytu dlouhých soudních sporů. Rodiče se totiž v rámci dokázání toho, že jsou právě oni vhodnými pečovateli, snaží jevit v lepším světle než ten druhý a mohou popouzet dítě vůči druhému rodiči. Paradoxně tak tento krok přispívá k zátěži všech účastníků rozvodové situace (Pavlát, 2015). Turkat (1999) shodně píše, že právě spory o svěřeni dítěte do péče jsou často provázeny nenávisným chováním jednoho rodiče k druhému.

Pavlát (2015) připomíná, že tak jako rodiče mají svá základní práva a povinnosti, i děti mají základní práva v rozvodové situaci, na jejichž dodržování by rodiče měli při rozvodu myslet. Práva dětí vymezuje takto:

- být v kontaktu s oběma rodiči a dalšími blízkými lidmi,
- právo nebýt u sporů rodičů,
- právo neposlouchat kritizování druhého rodiče,
- moci kdykoliv komunikovat s druhým rodičem,
- právo na bezpečný domov u obou rodičů,
- právo na rodičovskou spolupráci ohledně předávání dítěte mezi domovy.

Poupětová (2009) upozorňuje, že v případě, kdy jeden z partnerů nezvládne projít všemi fázemi psychorozvodu popsaných výše a nepodaří se mu zdárný posun do nové životní etapy, může se tato skutečnost odrazit i při právním rozvodu v podobě soudních sporů o majetek a děti. O charakteristikách a specifikách pojících se s konfliktními rozvody bude pojednávat následující kapitola 3. Konfliktní rozvod.

4. Konfliktní rozvod

„Medea podle řecké mytologie pomohla Iasonovi a Argonautům získat zlaté rouno. Iasona si vzala a narodili se jim dva synové. Manžel si našel jinou a svou první ženu zapudil. Ta se s vývojem zdánlivě smířila. Ba dokonce poslala novomanželce jako dar nádherné šaty. Když je mladá žena oblékla, vzplála a s několika příbuznými uhořela. Aby to Iason neměl ani následně lehké, probodla Medea jejich dva syny. Otec je měl velmi rád a oni měli rádi jeho. Zoufalý Iason přiběhl ke svému paláci. Dveře byly zavřené. Po chvíli z paláce vylétl vůz tažený draky. Na něm stála Medea a u jejích nohou ležely mrtvolky obou synů...“

Takto shrnuli tragédii z pera Euripida Novák a Průchová (2005, s. 77). Tato tisíce let stará báje pomyslně charakterizuje boje znesvářených rodičů a jejich dopady na děti, které jsou náplní této kapitoly. Zatímco mezi autory panuje shoda ohledně toho, že je žádoucí, aby se konflikt mezi rodiči minimalizoval, není jasné, jakým způsobem se konflikty mezi rodiči dají zaručeně omezit a proč přesně u některých párů k němu dochází v tak velké intenzitě (Haddad et al., 2016). Tato kapitola představuje teoretické koncepty vysvětlující proces vzniku konfliktu u rozvádějících se a zaměřuje se na přidružené fenomény doprovázející vysoce konfliktní rozvody.

Vysoce konfliktní rozvod je definován jako proces rozvodu, který trvá déle než dva roky. Vztah mezi rozvádějícími se se vyznačuje vysokou mírou vzteku, nenávisti a nedůvěrou jednoho vůči druhému. Rodiče nejsou schopni domluvy ohledně péče o společné děti a vedou soudní spor o jejich opatrovnictví. Komunikace mezi nimi je konfliktní, provází ji slovní i fyzické napadání (Johnston et al., 2009). Odhaduje se, že zhruba 10 % až 20 % z celkového množství rozvodů se dá označit za vysoce konfliktní (Dalton et al., 2003; Maccoby & Mnookin, 1992).

Vědecká literatura si pokládá otázku, jak to, že některé páry zvládnou rozvázat svůj manželský svazek bez větších obtíží, zatímco jiní zůstávají v dlouhodobém konfliktu i několik let po rozvodu. Jakým způsobem je specifická dynamika páru, která roztáčí stále opakující se spirálu konfliktu? Přeměna lásky na nenávist by mohla být uspokojivou odpovědí. Odpovědí, která osvětluje i výskyt konfliktních rozvodů. Rozvádějící se rodiče mající mezi sebou konflikt si lhostejní nejsou. Romantická vášeň, jak uvádí Mitchell (2002), se někdy promění v intenzivní nenávist a touhu po pomstě.

4.1 Teoretické koncepty vzniku konfliktu u rozvádějících se

V některých případech se může stát, že pár nezvládne překonat vztahovou tranzici do nové etapy. Nepodaří se jim nastavit nová pravidla vztahu a přejít tak metaforicky od statusu „manželé“ do nové fáze „rozvedení“. Jejich nastavení zůstane někde mezi, nehledě na to, zda je již rozvod z právního hlediska dovršen, či nikoliv (Cohen & Levite, 2012).

Cohen a Levite (2012) se na dynamiku chování párů procházejících si konfliktním rozvodem podívali optikou britské teorie objektivních vztahů. Dle nich je způsob, jakým se jedinec v dospělosti vztahuje k ostatním osobám, formován jeho vztahy a zkušenostmi z dětství. Ty jsou uloženy v jeho mysli v podobě mentálních reprezentací a příslušná reakce se spouští, jestliže mu další osoba nebo situace připomene něco, co z dětství zná. Reaguje pak naučeným způsobem. Každý z partnerů přichází do vztahu s jinými modely z dětství, ale oba dva se je snaží uplatňovat. V momentě, kdy se to nedaří, dochází u partnerů ke zklamání jejich očekávání. Jestliže jsou oba dva partneři na nenaplněná očekávání schopni reagovat konstruktivním způsobem, dokáží se s tím vyrovnat a na naplňování svých potřeb společně pracovat. V opačném případě dochází zpravidla k rozpadu vztahu. Partneři při rozchodu zažívají nenávist vůči druhému, která se střídá s touhou po opravě vztahu. Uskutečněné snahy o opravu vztahu ale selhávají a prohlubují nenávist vůči druhému. Autoři polemizují nad tím, že partneři, u nichž dojde k takovému vývoji, nevyjadřují paletu dalších existujících emocí. Namísto unesení ambivalence se kloní k extrému. Zdá se, že se partneři chtějí navzájem zničit. Nenávist vůči druhému funguje jako obranný mechanismus proti pocitům lásky, zármutku, závislosti, separační úzkosti a strachu z vlastní destruktivity.

Podobně uvažuje i Kernberg (1992; citováno dle Demby 2009) podle kterého je nenávist komplexní dlouhodobě zakotvenou emocí zahrnující vnímání nenáviděného jako něco, co zoufale potřebuji, ale zároveň je to odstrašující. Jinými slovy, nenávist rodičů vůči sobě je složena z kombinace touhy po zničení druhého a zároveň zoufalou potřebou po něm, která není naplněná.

Friedman (2004) se připojuje s myšlenkou, že na konfliktním rozvodu se nemusí podílet vždy obě dvě strany, jak popisují předchozí autoři, nýbrž konflikt může vyvolávat jen jeden z nich.

Wallerstein a Blakeslee (1989) uvádí, že hlavním psychologickým úkolem pro rozvádějící se manžele je zvládnout „otruchlit“ ztrátu manželství a překlenout se do fáze, kdy jsou schopní uvažovat nad případným jiným budoucím partnerským vztahem. Demby

(2009) teoretizuje nad tím, že právě neschopnost projít si fází truchlení by mohla mít za efekt vyvolání destruktivní agresivity vůči druhému, který byl před rozchodem často idealizován. Proč nedojde u jedince k truchlení, může být ovlivněno řadou příčin. Jednou z nich je přítomnost poruchy osobnosti. V jiných případech by to mohlo být způsobeno hloubkou krize spojené s rozvodem. Čím víc jedince ztráta partnerství emočně zasáhne, tím spíš je narušen proces truchlení.

4.2 Spory ohledně péče o dítě

Coates (1999) ve své studii zaměřené na rozvody zjistil, že ve třetině případů jeden z rodičů nenávidí toho druhého a má tendenci k vyvolávání porozvodového boje. Ke sporům přispívá i skutečnost, že zhruba polovina rodičů je po rozvodu nespokojená se svou finanční situací. Maccoby a Mnookin (1992) uvádí, že vzhledem k tomu, že rozvedení rodiče spolu zpravidla udržují kontakt kvůli společným dětem, se dá předpokládat, že objevující se spory jsou spojeny právě s nimi, než že by se hádali o něčem jiném.

Mezi nejčastější konflikty u rozvádějících se rodičů patří právě domluva ohledně dětí. Rodiče vedou spory o úpravu styku s dětmi, výši alimentů i stylu výchovy. V některých případech jsou rodiče schopni spolu komunikovat ohledně nastavování výchovných pravidel pro dítě a podílet se na rozhodování o jeho budoucnosti, v dalších se rodiče vyhýbají vzájemnému kontaktu, o těchto věcech nekomunikují a výchovu si každý zvlášť uzpůsobuje po svém (Buchanan & Heiges, 2001). Turkat (1999) upozorňuje, že právě ze sporů ohledně svěřením dítěte do péče se rodí nenávist rodičů vůči sobě. Pozastavení hodné zjištění přinesli Papp a kol. (2002). Ti zkoumali, jak jsou schopni rodiče chránit své děti před vznikajícími konflikty. Výsledky ukázaly, že rodiče paradoxně byli méně schopní regulovat své emoce právě v případech, kdy byly děti přítomné. V přítomnosti dětí tedy mezi rodiči docházelo k častějším a vyostřenějším konfliktům.

Koel a kol. (1994) při analýze záznamů ze soudních procesů zjistili, že nejčastěji byl soudní spor iniciován matkami kvůli neplacení výživného. Když byl soudní spor zahájen otcem, nejčastějším důvod představoval změnu svěřením dítěte do péče a pro nedodržování pravidel v umožnění kontaktu s dítětem.

Bergmann a Rejmer (2017) rozdělují spory o opatrovnictví podle toho, zda konflikt mezi rodiči se týká jejich hodnot, nebo zájmů. Konflikt zájmů podle nich zahrnuje odlišné názory rodičů na to, kdo z nich by měl trávit kolik času s dítětem a měl mít za něho zodpovědnost. Jako konflikt hodnot pak označují spory ohledně rodičovských kompetencí

vychovávat dítě vzhledem k jeho schopnostem, případně historii s návykovými látkami, mentální zdraví a domácí násilí. Na základě prostudování soudních případů shrnují, že konflikty vycházející ze zájmů mohou být vyřešeny mediací, zatímco v případě hodnotových konfliktů musí za rodiče rozhodnout opatrovnickví soud. Mezi nejčastěji zastoupené konflikty patří podle nich tyto: nedůvěra ke schopnostem druhého rodiče vychovávat dítě, neschopnost kooperace s druhým rodičem, násilí mezi rodiči a závislost na návykových látkách jednoho z rodičů.

Zajímavý vhlad do otázky konfliktů mezi rozvádějícími se v České republice přinesla Barvíková (2019) s analýzou rozhovorů s odborníky z vybraných profesí, kteří ve své praxi pracují s rozvádějícími se a rozcházejícími se rodiči. V rozboru uvádí, že objevující se spory mezi rodiči hodnotí odborníci za poslední roky jako intenzivnější, agresivnější a pro jejich práci s nimi náročnější, než tomu bylo dříve. Zmiňuje, že rodiče se při soudních sporech obviňují, manipulují a stěžují si na sebe navzájem. Dává do souvislosti, že za konflikty o opatrovnickví dětí v pozadí často stojí spory o majetek. Mezi odborníky se objevuje i téma výskytu zastrašování ze strany rodičů v případě, že odborník vydá stanovisko týkající se dítěte a jeho opatrovnickví, se kterým rodič nesouhlasí. Odborníci se shodovali v tom, že účinnou obrannou v takovém případě je spolupráce se soudy a s OSPOD. Rozpad u nesezdaného vztahu byl hodnocen jako méně vyescalovaný. Nicméně je důležitým dodatkem, že údaje o okolnostech rozpadu nesezdaných vztahů jsou v obecném měřítku jen těžko zjistitelné.

Nadějné závěry pro rodiče, kteří si prochází konfliktním rozvodem, přináší studie od Treloar (2019), která se zaměřila na retrospektivní pohled rodičů na rozvod a na vnímání jeho smyslu i přes konflikty s patričným odstupem. Respondenti se shodovali v tom, že mít nějakého mentora, který by se vyznal jak v právních náležitostech, tak v psychologických aspektech, které se pojí s rozpadem vztahu a nově vzniklými rodičovskými otázkami a který by je provedl rozvodem, by v té době velmi ocenili. Přestože s odstupem času některé těžkosti stále přetrvávaly, účastníci uváděli, že i náročný proces rozvodu změnil jejich další způsob života a přinesl i pozitivní aspekty. Vyzdvihovali transformativní potenciál náročného období, který podnítil přerod jejich osobnosti v odolnějšího člověka a naučil je zvládat efektivněji další těžkosti.

4.3 Násilí

Jedním z negativních jevů objevujících se v odborné literatuře spojený s konfliktním rozvodem je zvýšený výskyt násilí. Dalton a kol. (2003) upozorňují, že je třeba rozlišovat mezi tím, zda mezi partnery docházelo k domácímu násilí, nebo zda se se k sobě partneři začali chovat agresivně s rozvodem. Matoušek (2015a) píše, že násilí mezi partnery může být jak příčina rozvodu, tak i jeho důsledek. Jestliže ve vztahu bylo přítomné násilí již před jeho rozpadem, může ho rozvodová situace ještě zhoršit. Jindy se naopak může vyskytnout až po rozvodu. Udává, že příčinou k násilí může být krom dočasně změněných stavů vědomí též porucha osobnosti. Za další vyjmenovává, že násilí může přijít jako reakce na neschopnost vyrovnat se s rozvodem. Mimo fyzického násilí se agresivita projevuje i pronásledováním bývalého partnera, podáváním množství podnětů na OSPOD a návrhy na soudní řízení či osobní pomstou. Upozorňuje i na případy, kdy je nahlášené násilí mezi partnery smyšlené s cílem poškodit v očích soudu druhého rodiče, a zvýšit tak tím své šance na dostání dětí do své péče. Johnston (2006) dodává, že v případě, kdy k domácímu násilí docházelo před rozpadem vztahu, je značně pravděpodobné, že jak fyzické, tak i emoční násilí bude pokračovat dále i po skončení vztahu. Konstatuje, že hlavní rozdíl mezi násilím v kontextu pokračování domácího násilí a konfliktním rozvodem je ten, že při konfliktním rozvodu se bývalí partneři odmítají přizpůsobit požadavkům toho druhého a oba dva se účastní soudních bojů, zatímco u pokračujícího domácího násilí je agresivní chování iniciováno jen jedním z nich.

4.4 Osobnostní faktory

Zajímavé je podívat se i na osobnostní faktory hrající u rozvádějících se roli v míře konfliktnosti. Je teoretizováno, že u jedinců, kteří se účastní dlouhých soudních sporů, je vyšší pravděpodobnost výskytu poruch osobnosti, a to zejména hraniční poruchy a narcistní poruchy osobnosti (Johnston, 1994; Johnston 2006). Donner (2006) rozvíjí hypotézu, že narcistické rysy vedou ke komplikacím během dohod o svěřením dítěte do péče mezi rodiči. Argumentuje tím, že rodiče s narcistickými rysy se více zaměřují na svoje vlastní potřeby a spokojenost namísto potřeb svých dětí. Tyto práce jsou ovšem pouze teoretické a nejsou výzkumně ověřeny. Na toto konto Plaňava (2000), který provedl rozsáhlou analýzu rozdílů a podobností mezi funkčními a dysfunkčními páry (N = 260), uvádí, že u 30 % mužů a 29 % žen ze souboru dysfunkčních partnerství byly diagnostikovány akcentované rysy osobnosti oproti funkčním párům, kde tyto rysy byly diagnostikovány u 11 % mužů a 6 % žen.

Za dysfunkční páry v kontextu této studie Plaňava (2000) považoval ty, které vyhledaly odbornou pomoc v souvislosti s manželskou krizí.

4.5 Rodičovský konflikt

Způsob, jak se společně nadále podílet na rodičovství a výchově, bývá jedním z nejnáročnějších úkolů pro rozvádějící se rodiče (Visser et al., 2017).

Demby (2009) rozlišuje mezi pojmy rodičovský konflikt a rodičovská nenávisť. Rodičovský konflikt podle něho nezahrnuje emoce a motivace a evokuje tak nepřesný obrázek, jelikož „konflikt“ může být vyřešen. Oproti tomu nenávisť ne. Toto rozlišení a přesné označení je dle něho důležité pro práci s rodinným systémem v soudních kauzách.

Rogalewiczová (2019) píše, že rodičovský konflikt neznamená jen rozepře o to, jak vychovávat dítě a v čí bude péči, nýbrž je charakterizován velmi napjatými vztahy mezi rodiči. Konflikt, který byl původně založen na rozdílných názorech, se tak může přerodit v konflikt osobní. V dalším případě může ovšem za rodičovským konfliktem stát neschopnost rodiče vyrovnat se s rozchodem a oddělit od sebe partnerskou a rodičovskou rovinu vztahu a následkem toho se pouští do bojů s druhým. Mezi nejčastější příčiny eskalace konfliktu podle ní stojí tyto postoje rodičů: touha mít dítě jen pro sebe, touha po vymazání bývalého partnera ze života, finanční motivace, snaha dokázat si vlastní důležitost, pomsta, přesvědčení o neschopnosti bývalého partnera postarat se o dítě a strach ze ztráty dítěte.

4.5.1 Dopady rodičovského konfliktu na dítě

Nedílnou součástí tématu rodičovského konfliktu je otázka, jaké mají takové postoje, které se odrážejí v chování rodičů, dopady na chování a prožívání dítěte, které se ocitá uprostřed bojů rodičů. V rámci zapojování dítěte do rodičovského konfliktu se vědecká literatura pokouší vysvětlit dynamiku, kdy se dítě v souvislosti s rodičovským konfliktem přikloní na stranu jednoho z rodičů a druhého začne odmítat.

Dítě může být účastno rodičovského konfliktu pasivní formou v podobě přihlížejícího (Rogalewiczová, 2019), ale v některých případech je do konfliktu vtaženo samotnými rodiči. Děje se tak prostřednictvím popouzení, kritizování či ovlivňování dítěte proti druhému rodiči (Lacinová, 2015). V případě, kdy rodiče spolu vedou spory, dávají dítěti najevo, že si má vybrat jednoho z nich a vzájemně se očerňují, stojí dítě metaforicky uprostřed jejich konfliktu. Snaha udržet si dobrý vztah s oběma rodiči zároveň

může být pro dítě komplikovaná. Taková situace se označuje jako *konflikt loajality*, který rodiče svými spory v dítěti vyvolávají (Rogalewiczová, 2019; Sobolewski & Amato, 2007).

Dalším modelem je Gardnerův syndrom zavrženého rodiče. Popisuje znaky chování, které jsou charakteristické u dětí téměř výhradně při rozvodových sporech. Jeho hlavním rysem je to, že dítě zdánlivě bezdůvodně očerňuje jednoho z rodičů, zatímco s názory druhého rodiče se ztotožňuje a zastává je. Popisuje se, že takové chování vzniká na základě popouzení dítěte jedním z rodičů proti druhému. Projevy syndromu zavrženého rodiče jsou následující:

- dítě vyčítá nedostatky odmítanému rodiči, přejímá rétoriku rodiče, kterým je ovlivňováno,
- dítě vysvětluje obecnými a často nelogickými formulacemi, proč druhého rodiče odmítá,
- dítě vnímá rodiče v polaritách, jeden je dobrý, druhý zlý, chybí zde ambivalentní postoj ve vztahu k rodičům,
- automaticky podporuje preferovaného rodiče,
- neprojevuje pocity viny vůči odmítanému rodiči,
- odmítání dítě projevuje i vůči dalším příbuzným zavrženého rodiče (Gardner, 1996).

Gardner (2010) popisuje, že dítě je „programované“ preferovaným rodičem proti zavrženému. Zavržený rodič se ocitá v nelehké situaci a má dvě možnosti, jak se zachovat – buď o dítě bude bojovat a snažit se ho dostat zpět na svou stranu, nebo s dítětem kontakt přeruší. Napravení vztahů se zavrženým rodičem je obtížné. Zahrnuje přerušování vlivu manipulujícího rodiče s dítětem a vytvoření možnosti pro zavrženého rodiče trávit s dítětem čas, a tak obnovit mezi nimi jejich vztahovou vazbu.

Baker a Darnall (2006) se pokusili ověřit existenci syndromu zavrženého rodiče. Ve výzkumu pracovali s dospělými účastníky, kteří dle svých slov byli v dětství tímto syndromem poznamenáni. Jejich prostřednictvím identifikovali několik strategií, které respondenti jako děti zažívali a které podle nich měly ovlivňovat jejich pohled na druhého rodiče. Ukázalo se, že někteří respondenti byli od jednoho z rodičů přímo požádáni, aby se jako děti postavili na jejich stranu proti druhému rodiči. Téměř všichni účastníci uvedli, že v domácnosti docházelo k očerňování druhého rodiče prostřednictvím negativního vyjadřování se o něm – o tom, že je druhý rodič nemocný nebo nebezpečný, nemá dítě rád.

Nebo se dětem svěřovali ohledně soudních sporů. Jako další strategii uváděli omezování kontaktu s druhým rodičem.

Koncept syndromu zavrženého rodiče ovšem vyvolává debaty a některými odborníky je kritizován. Mezi hlavní výhrady patří to, že ho nelze řadit mezi syndromy, jelikož jeho diagnostická kritéria jsou nedostačující. Zároveň příčinu chování dítěte spatřuje pouze v rodiči, který dítě popouzí, a složité rodinné vztahy tak poměrně zjednodušuje. Koncept se pohybuje pouze v teoretické rovině a nebyl dosud dostatečně výzkumně probádán (Bow et al.,2009).

Turkat (1994) se na toto konto vyjadřuje, že výskyt ovlivňování dětí v rámci rozvodových sporů, narušování kontaktu druhého rodiče s dítětem a nepřátelské vystupování proti druhému rodiči je četný. Přestože je žádoucí těmto negativním jevům zabránit, existuje jen málo dostupných prostředků, jakými jejich výskyt omezit.

5. Porozvodová adaptace

Pro posunutí bývalých partnerů do další životní fáze je potřeba nejprve, aby se smířili se skončením vztahu a vyrovnali se se svojí novou životní situací. V případě rozvodu manželství se takový proces v odborné literatuře označuje jako porozvodová adaptace. Započíná soudním rozhodnutím o rozvodu. Může začít již před ním v případě již delšího odloučení manželů, nebo i po rozvodu. Proces obnovování narušené sociální a psychické rovnováhy může mít různou délku, podoby i výsledek. Je ovlivněn mnoha individuálními faktory. Dochází k novému nastavení vztahů v širší rodině, úpravě výchovy dětí, materiálního zabezpečení. Je to též období vzniku nových přátelství i partnerství. Negativní emotivní prožitky spojené s rodinným rozvratem, jakým jsou stavy úzkosti, zlosti či osamělosti by měly odeznít (Dytrych et al., 1986).

Plaňava (2000) používá pojem psycho-sociální rozvod pro označení procesů odehrávajících se u všech zúčastněných, jichž se dotýká situace rozvodu. V rámci něho si prochází několika fázemi, během nichž se vyrovnávají s rozpadem manželství tak, aby ztráty a frustrace s ním spjaté byly co nejmenší a vytvořily se podmínky pro optimální žití i po rozvodu. Hovoří v rámci porozvodové adaptace o čtyřech úkolech, kterými je nutné projít pro adekvátní adjustaci do nové životní porozvodové etapy. Jedná se o:

- partnerské odpoutání a distance od manželství,
- oddělení manželství od rodičovství,
- ochrana dětí, respektování jejich potřeb, zájmů, prožitků a respektování postoje, že rozvodem vždy něco ztrácí,
- tvorba porozvodových výhledů, porozvodové identity a nového životního stylu.

V případě, že jeden z partnerů není smířený s rozpadem manželství, je dosažení naplnění rozvodových úkolů a s tím i samotná adaptace na rozvod ztížena.

Při vyrovnávání se s rozvodem se mohou objevovat pocity rezignace a zlosti. Zlost pramení z představy, že manželé manželství nezvládli a z vinění se za to, že nedokázali vytvořit uspokojující vztah. S ukončením soudních rozvodových jednání ubývá i stres s celým procesem spjatý. Bolest z rozvodu přestává být akutní a neustále připomínaná, ostrost negativních pocitů s ním spjatých se začíná obrušovat. V této době přichází pro rozvedený pár možnost pro uvolnění, bilancování zisků a ztrát a prostor pro uvažování nad novou životní etapou. Pro kompletní vyrovnání se s rozpadem manželství a zahájení porozvodového života je zásadní pojmenovat si, jaký je můj vztah k bývalému partnerovi

ny. Rodiče vstupují rozvodem do nových rolí a ty je třeba mít vyjasněné – již to nejsou partneři a rodiče, ale pouze rodiče (Dytrych et al., 1986).

Porozvodová adaptace znamená pro značnou část rozvedených pomalý a náročný proces s nejistým výsledkem. Její výsledek záleží na mnoha faktorech. Pavlát (2013) uvádí, že někteří rozvedení se se svým rozvodem nesrovnávají nikdy. Autoři se shodují (Pavlát, 2013; Dytrych et al. 1986; Plaňava, 2000), že období vyrovnání se s rozvodem se dá označit za zvládnuté v momentě, kdy se bývalí manželé úspěšně zvládli od sebe citově odpoutat, jsou materiálně zajištěni, vyřešili nové sociální a výchovné uspořádání a začali novou uspokojivou kapitolu svého života.

Fáze vyrovnání se s rozvodem u partnera, který s rozvodem nesouhlasí, se dá připodobnit k fázím vyrovnávání se ztrátou a smrtí podle Kübler-Ross (2005). Jako první si opuštěný partner prochází stadiem *protestu*. Všemi dostupnými prostředky se snaží zabránit rozvodu. Jeho aktivita ovšem může být zmatečná a neúčelná. V druhém partnerovi, který rozvod inicioval, svojí snahou může paradoxně spíše zvyšovat chuť manželství opustit. Další stadium se nazývá *zoufalství*, kdy si opuštěný partner připouští, že s danou situací nic neudělá a propadá depresi či sebeobviňování. Následuje stadium *popření*, ve kterém opuštěný partner dospívá k přesvědčení, že manželství s takovým člověkem, který ho opustil, nestojí za záchranu. V posledním stadiu nazvaném *vyrovnání* dochází u opuštěného partnera k vyprcháání negativních emocí spojených s rozvodem. Dokáže se na události dívat s nadhledem a vztah s bývalým partnerem se uklidňuje (Novák & Průchová, 2007).

Rozvodové a porozvodové konflikty rodičů se považují za hlavní znak toho, že se oba nebo jeden z partnerů nezvládl se situací rozvodu vyrovnat (Amato & Keith, 1991; Poupětová, 2009).

Systemové způsoby podpory pro zvládnutí vyrovnání se s obdobím rozpadu rodiny, jež mohou rodiče využít, popisuje následující kapitola.

6. Podpora rodiny v období rozpadu

Tato kapitola představuje možnosti podpory poskytované odborníky, na které se rodina v období rozpadu rodiny může obrátit. Každý z odborníků využívá jiných nástrojů a může do procesu zasahovat jiným způsobem. V ideálním případě se mohou jejich jednotlivé přístupy kombinovat a navzájem se doplňovat. Žádoucí je i spolupráce jednotlivých odborníků mezi sebou a výměna informací ohledně práce s konkrétní rodinou. Cíl zapojených odborníků by měl být jednotný – minimalizovat dopady rodičovského konfliktu na dítě a vést rodiče ke smíru (Matoušek, 2015c). Rogalewiczová (2019) píše, že nehledě na to, na koho se rodiče obrátí, hraje stěžejní roli v úspěšnosti řešení rodičovského konfliktu především včasné vyhledání odborné pomoci a zabránění tak eskalaci sporů.

6.1 Psychoterapeutická podpora

Psychoterapeutická podpora v podobě manželské a párové terapie je vhodným nástrojem, který může pomoci překlenout partnerskou krizi a předejít tak rozpadu vztahu. Kratochvíl (2009) podotýká, že manželská a párová terapie zahrnuje i terapii rozvodovou. Psychoterapeut podporuje rozvádějící se partnery ve zvládnání emocí spojených s rozpadem vztahu a napomáhá jim v kooperativním řešení problémů s tímto obdobím spojených s ohledem na obě dvě strany a s maximálním zřetelem na děti. Při terapii se přistupuje k řešení citových problémů tak, aby se negativně nepromítaly do řešení přidružených věcných sporů, jakými jsou boje o rozdělení majetku a péče o děti. Psychoterapeut vede rozvádějící se k tomu, aby byli schopni vytvořit společným dětem co nejsnazší přechod do nového rodinného uspořádání. Po uzavření rozvodu může bývalým partnerům být nápomocen ve stabilizování se v jejich nové životní roli.

6.2 Orgán sociálně právní ochrany dětí

OSPOD zastává sociálně diagnostickou funkci při práci s rodinou v období rozvodu. Zjišťuje celkovou rodinnou situaci, zapojení dítěte do rodičovského konfliktu a jeho dopadů na něj. Pracovník OSPOD hovoří s dítětem a zajímá se o jeho vnímání situace. Zjišťuje postoje rodičů, jejich dosavadní podíl na výchově a celkové poměry vztahů v rodině. Tak by si měl pracovník vytvořit obraz podmínek, ve kterých dítě vyrůstá. Prostřednictvím poskytování odborného, právního a psychologického poradenství rodičům apeluje na jejich povinnosti a rodičovskou odpovědnost. Snaží se o zlepšení jejich komunikace, minimalizaci konfliktu mezi rodiči a tím přispívá ke zlepšení podmínek pro výchovu dítěte. Dává doporučení pro vyhledání dalších odborníků v podobě mediátora či psychologa pro další

řešení konfliktů. Případně rodičům napomáhá s výkonem právních úkonů ohledně úpravy výchovy a opatrovnictví (Rogalewiczová, 2019). Jestliže pracovník v rámci šetření dospěje k názoru, že rodiče nezastávají své rodičovské povinnosti kvůli svým sporům, navrhuje individuální plán ochrany dítěte. V případě, že nazná, že dohoda mezi rodiči není možná ani za pomoci dalších odborníků, může jednomu z rodičů pomoci s podáním předběžného opatření o úpravě styku s dítětem, který po schválení soudem dočasně upravuje podmínky a frekvenci, s jakou se rodiče podílejí na péči o dítě do vynesení finální rozsudku (Matoušková, 2015).

6.3 Mediacce

Mediace jakožto technika řešení konfliktu se začala rozšiřovat v 80. letech 20. století. Kromě pracovních konfliktů může být využita i jako nástroj pomoci při rodičovských sporech. Mediátor představuje nestrannou třetí osobu, která usnadňuje komunikaci mezi rodiči. Za rodiče nerozhoduje ani nenavrhuje další postup, nýbrž napomáhá k nalezení jejich vlastního uspokojivého řešení situace. Zprostředkovává mezi rodiči výměnu důležitých informací, jejich názorů a postojů a přispívá k obnově komunikace mezi nimi. V některých případech může být návštěva mediátora rodičům soudně nařízena (Rogalewiczová, 2019). Rodiče za mediátorem mohou přicházet s tématy, které vyvstávají v rámci rozvodu a představují oblast konfliktů, jako je téma svěřením dítěte do péče a majetkové vyrovnání. Jedním z výstupů mediace je uzavření mediační dohody, která se zpracovává písemnou formou jakožto stvrzení souhlasu obou rodičů. Nemá ovšem žádnou právní závaznost. Mezi další výstupy patří větší porozumění rodičů jejich sporu, orientaci v možnostech, které mají, a v důsledcích toho, když se jim nepodaří dohodu uzavřít. Návštěva by jim také měla přinést větší pochopení důvodů, proč druhý rodič jedná tak, jak jedná. Jedním z hlavních přínosů mediace tedy může být kvalitativní změna pohledu obou rodičů na sebe navzájem a na podstatu jejich sporu (Brzobohatý, 2015).

Úspěšnost mediace při řešení konfliktů o péči o dítě dokládá longitudinální studie, která porovnávala spokojenost rozvedených rodičů řešících konflikt ohledně péče o dítě buď prostřednictvím mediace, nebo soudním řízením s odstupem dvanácti let. Ukázalo se, že páry, které využily služeb mediátora, byly spokojenější s uzavřenou dohodou oproti párům, u nichž rozhodoval soud. Zároveň rodiče, kteří neměli dítě ve své péči, referovali o větším zapojení do života dítěte a celkově s ním udržovali častější kontakt v případě, že patřili k těm, co navštívili mediaci (Emery et al., 2001). Zajímavý postřeh přinesli Bergman a Rejmer (2017), kteří upozorňují na to, že mediací se dají vyřešit jen některé typy konfliktů.

Funguje zdárně při řešení neshod ohledně péče o dítě. Je-li ovšem jádrem sporu nedůvěra jednoho rodiče k druhému ohledně jeho rodičovských kompetencí, bývá zpravidla potřeba zásahu v podobě soudního rozhodnutí.

6.4 Interdisciplinární spolupráce

Další způsob práce s rodičovským konfliktem představuje propojení jednotlivých odborníků z různých oblastí pracujících s rodinným systémem. Takový způsob, který umožňuje komunikaci mezi odborníky napříč profesemi a výměnu informací mezi nimi o rodině, se nazývá interdisciplinární spolupráce. Umožňuje zaujetí jednotného a individuálního přístupu k rozvádějící se rodině. Mezi takové metody patří cochemská praxe, kolaborativní právo a případová konference (Rogalewiczová, 2019).

6.4.1 Cochemská praxe

Cochemská praxe se rozvinula v Německu v 90. letech 20. století a představuje ucelený systém spolupráce mezi odborníky, kteří se věnují práci s rodiči v konfliktu. Intenzivní spolupráce předchází problému, na který často naráží praxe v momentě, kdy každý z odborníků pracuje s rodinou izolovaně a nemá možnost vyměňovat si informace s dalšími složkami systému, což vede ke snížené možnosti chránit zájmy dítěte (Matoušek, 2015). Cílem cochemské praxe je obnovení schopnosti rodičů společně se domlouvat na záležitostech spojených s dítětem prostřednictvím propojení prací všech profesí a i s jejich pravomocemi. Metaforou k takové spolupráci je systém ozubených koleček. Jakmile je jedno z nich uvedeno do chodu, rozpohybují se s ním zároveň i všechna ostatní. Cochemská praxe si zakládá na rovnocenném zapojení všech odborníků a na neformální komunikaci (Rogalewiczová, 2019). Matoušek (2015c) vyzdvihuje, že přínosem cochemské praxe, která přináší změnu v přístupu k práci s rozcházejícími se rodiči, je společně s tím ruku v ruce jdoucí změna v přístupu samotných rodičů. Poté, co rodič kontaktuje právníka pracujícího cochemskou metodou, mu právník doporučí souběžně využít i psychologického poradenství či mediaci. Zároveň právník vede rodiče k vyhnutí se konfliktnímu řešení sporu soudní cestou. Nicméně pokud rodič chce, kontaktuje soud, který pracuje cochemským systémem. Spolupráce všech odborníků – soudu, soudního znalce, právníků, psychologů a mediátorů – vede rodiče k tomu, aby byli schopni oni sami rozhodnout o tom, jakým způsobem chtějí do budoucna řešit otázky péče, výchovy a výživy dítěte (Rogalewiczová, 2019).

6.4.2 Kolaborativní právo

Metoda kolaborativního práva vznikla ve Spojených státech amerických v 80. letech 20. století a slouží k řešení rodinných pří mimosoudní cestou. Rodičům v řešení konfliktů pomáhají právníci v této metodě vyškolení. Obdobou této metody je kolaborativní praxe, při které různé profese pracují společně. Umožňuje zapojení jak právníků, tak psychologů, manželských poradců, případně i dalších odborníků. Jejich zapojení záleží na povaze problému. Jedním z přínosů služby je úspora financí, vynaloženého času a v ideálním případě je možné se díky ní vyhnout soudnímu procesu. Důležitým předpokladem pro úspěšný proces je ochota rodičů spolupracovat na hledání řešení. Stejně jako při mediaci jsou to rodiče, kdo určuje obsah společné dohody, ke které jsou odborníky vedeni. Odborníci je podporují při procesu hledání řešení a objasňují jim dopady variant, které rodiče zvažují (Rogalewiczová, 2019).

6.4.3 Případová konference

Případové konference jsou organizovány ve specifických případech, kdy je dítě považováno nějakým způsobem za ohrožené. Zpravidla tyto konference svolává pracovník OSPOD, jestliže uvažuje o návrhu, který by zásadním způsobem změnil dosavadní svěřenectví dítěte do péče, jakým může být umístění do ústavního zařízení či zákaz styku dítěte s jedním z rodičů. Při konferenci se setkají odborníci – pracovníci OSPOD, zástupci neziskových organizací, zástupci škol, lékaři a soudci – a rodiče, společně diskutují a hledají nejlepší možné řešení rodinné situace. Výstupem je individuální plán ochrany dítěte. Případová konference by měla rodičům ukázat, jakým způsobem řešit jejich konfliktní situaci tak, aby byl hájen nejlepší zájem dítěte (Rogalewiczová, 2019).

7. Asistovaný kontakt a asistované předávání dítěte u rozcházejících se rodičů

V předchozí kapitole byly představeny různé nástroje systémové a psycho-terapeutické podpory, kterých rodina procházející si obdobím rozvodu může využít. Další takovou z podpor představuje služba asistovaného kontaktu rodiče s dítětem a asistovaného předávání dítěte mezi rodiči. Tyto služby zpravidla využívají rodiče, kteří si prochází vysoce konfliktním rozvodem či rozchodem. Často vyzkoušeli již jiné formy pomoci uvedené v předchozí kapitole a tato možnost se jeví jako poslední, kterou ještě mohou zkusit využít (Saint-Jacques et al., 2016).

Množství teoretických podkladů a poznatků jak ze zahraničních, tak i domácích zdrojů, ze kterých se dá vycházet, je velmi omezené. Přestože jsou tyto služby využívány a ukazují přínos, schází v této tematice poznatky opřené o vědecký výzkum, které by obohacovaly praxi (Birnbaum & Alaggia, 2006; Birnbaum & Chipeur, 2010; Dunn et al., 2004; Flory et al., 2001).

Tato kapitola slouží k sumarizaci dosud dostupných informací a k přiblížení dosavadní praxe na tomto poli. Je kladen důraz především na představení služby asistovaného předávání vzhledem k tomu, že je klíčovým prvkem výzkumné části této práce.

7.1 Historický kontext a současný stav

Vznik služeb asistovaného kontaktu se v zahraničí datuje k sedmdesátým létům minulého století. Oddělily se jakožto samostatná služba z center pro ochranu dětí a mládeže sloužících primárně v případech zanedbávání dítěte a domácího násilí. Potřeba vzniku této relativně nové služby je dávana do souvislosti s rostoucím počtem rozvádějících se párů. S počtem rozvodů totiž zákonitě stoupá i četnost konfliktů, jejichž míra může dosahovat nebývalé intenzity. Asistované kontakty a předávání tak mají odpovídat na potřebu tyto konflikty systémově řešit, urovnat je a zajistit optimální podmínky pro vývoj dítěte, které často stojí uprostřed těchto konfliktů (Straus & Alda, 1994).

Crook a Oehme (2007) dokládají rozmach služeb a poptávku po nich, které dosáhly během dvanácti let. Zatímco v roce 1995 existovalo ve Spojených státech amerických 56 organizací poskytujících tyto služby, v roce 2007 jejich počet vzrostl na 525.

Jak v zahraničí, tak v České republice hrají tyto služby zásadní roli v období konfliktního rozvodu, kdy si rodina prochází spory o péči o dítě. Rodiče ji mohou využívat na základě svého dobrovolného rozhodnutí, často je její užití ovšem přímo nařizováno soudem v zájmu ochrany dítěte (Saini et al., 2017), případně v prostředí České republiky doporučováno OSPOD. I přes tyto skutečnosti se tuzemská odborná literatura zatím tomuto tématu téměř nevěnuje. Stejně tak legislativní ukotvení služby jako takové se v České republice teprve začíná rámovat (Brzobohatý et al., 2015).

Pojem asistovaného předávání je v literatuře často úzce spojován s asistovaným kontaktem. Někdy je dokonce zahrnut jako přidružený podtyp asistovaného kontaktu bez jasného odlišení, přestože se jedná o dvě různé služby. Tento úzus patrně vychází z historického kontextu vzniku služeb, kdy asistované předávání jako samostatná služba vznikla odštěpením od asistovaného kontaktu, na který do té doby byla soustředěna hlavní pozornost (Dunn et al., 2004; Flory et al., 2001). Z kontextu je patrné, že co se týče asistovaného předávání, jedná se o službu relativně novou, jejíž vývoj a formování stále probíhá a akademická pozornost se na ni začíná obracet teprve v několika posledních letech.

Službu zpravidla nabízejí neziskové a státní organizace, případně soukromníci. Na realizaci služby se podílí sociální pracovníci a psychologové. Požadavky na to, kdo takovou práci může vykonávat a jak se pracovní pozice má nazývat, nejsou ovšem jasně definované a záleží především na postoji dané organizace. V této práci je pracovník, přítomný při asistovaném kontaktu a předávání, označován jako asistent. Metodiky pro poskytování služby si každá organizace tvoří sama podle vlastních kritérií. Zahraniční i tuzemská literatura se shoduje, že podpoření sdílení dobré praxe jednotlivých pracovišť a vytvoření jednotných standardů pro poskytování těchto služeb je do budoucna velmi žádoucí (Birnbaum & Alaggia, 2006; Centrum sociálních služeb Praha, 2014).

7.2 Účel služby asistovaného kontaktu a předávání

Kontakt rodičů s dítětem je zpravidla záležitostí společné dohody obou rodičů. Možnost kontaktu s dítětem patří mezi základní práva každého rodiče. Soud tento kontakt vymezuje, je-li to žádoucí vzhledem k okolnostem poměrů v rodině a je-li to v zájmu výchovy dítěte. Délka kontaktu dítěte s rodičem a místo setkávání jsou v takovém případě soudem jasně specifikované. Varianty podoby takového kontaktu se odvíjí zejména od věku dítěte, jeho potřeb a zároveň od možností a preferencí rodičů.

V některých případech může být z vážných důvodů kontakt rodiče s dítětem omezen a podmíněn přítomností další osoby. Takový kontakt se nazývá asistovaný (Brzobohatý et al., 2015). Asistovaný kontakt se v publikacích a metodikách označuje také jako *asistovaný styk, kontakt pod dohledem* či *podporované setkávání*. V angličtině se můžeme setkat s termíny *supervised visitation, supervised access* nebo *supervised contact*.

Umožnění kontaktu dítěte s rodičem vychází z předpokladu, že dítě nejlépe prospívá v momentě, kdy se mu dostává pevného a kvalitního vztahu s oběma rodiči. Aby se tak mohlo dítě, musí pro něho ovšem být tento kontakt bezpečný jak po emoční, tak po fyzické stránce. Je-li podezření, že by jeden z těchto aspektů nemusel být při kontaktu splňován, přistupuje se k asistovanému kontaktu.

Asistovaný kontakt umožňuje, aby vztah mezi dítětem a rodiči pokračoval i přes probíhající konflikt mezi rodiči. Rodiče mohou služby využít v případech, kdy je potřeba pracovat na znovuoobnovení vztahu mezi dítětem a rodičem poté, co byli od sebe na dlouho odloučeni. Případně vytváří bezpečný prostor pro tvorbu a navázání vztahu mezi dítětem a rodičem, pokud se před tím nikdy neviděli.

K nařízení asistovaného kontaktu se přistupuje především v případech, kdy je podezření, že by kontakt s rodičem mohl být pro dítě ohrožující. Takové riziko je u případů, kde proti jednomu z rodičů probíhá trestní řízení z důvodu podezření na domácí násilí nebo sexuální zneužívání. Patří sem i podezření u rodiče na užívání návykových látek. Dále sem jsou zahrnovány případy, kdy není známo, zda je rodič vybaven potřebnými schopnostmi pro postarání se o dítě nebo kdy je podezření, že ze strany rodiče hrozí únos dítěte (Brzobohatý et al., 2015).

Skřivánková (2021) dodává, že častým důvodem pro soudem nařízený či doporučený od OSPOD asistovaný kontakt je nalezení odpovědi na otázku, jak a zda se podařilo rodiči navázat vztah s dítětem, což právě pomocí asistovaného kontaktu lze zjistit.

Aby se asistovaný kontakt mohl uskutečnit, dochází před ním zároveň i k asistovanému předávání dítěte od jednoho rodiče k druhému. Rodiče ovšem můžou využít i jen samotné služby asistovaného předávání dítěte mezi sebou, kdy je pověřený pracovník přítomen pouze při předávání dítěte mezi rodiči a neúčastní se už kontaktu dítěte s rodičem. V angličtině se pro tuto službu používají označení *monitored exchange, custody*

exchange, supervised exchange, mediated exchange, assisted handover, supervised transfer nebo *changeover facilitation*.

Služba asistovaného kontaktu i asistovaného předávání by v ideálním případě měla vždy představovat pouze dočasné řešení konfliktní situace. Cílem poskytované služby je podpořit rodiče v osvojení si takových komunikačních vzorců, které podporují nekonfliktní atmosféru, aby byli schopni zvládat situaci i bez asistence (Centrum sociálních služeb Praha, 2014).

7.3 Formy asistovaného kontaktu a asistovaného předávání

Brzobohatý a kol. (2015) navrhuji několik kritérií, podle kterých rozlišují různé formy asistování. Pojem asistovaný kontakt používají souhrnně jak pro asistovaný kontakt dítěte s rodičem, tak i pro asistované předávání dítěte. Uvádí, že tyto dvě služby se dají odlišit podle obtíží rodičů, pro které asistenci vyhledali. U předávání je častým důvodem pro vyhledání asistence konflikt mezi rodiči, případně konflikt mezi dítětem a jedním z rodičů, kdy předávání dítěte bez asistence probíhá velmi obtížným způsobem pro všechny zúčastněné, nebo k předávání nedochází vůbec. U samotného kontaktu dítěte s rodičem ovšem už asistent není potřeba. Na rozdíl od toho u asistovaného kontaktu je asistent přítomen celou dobu kontaktu dítěte s rodičem, který ho nemá ve své péči a napomáhá v procesu obnovování vztahu mezi nimi a dohlíží na bezpečnou atmosféru. Toto rozlišení je zásadní při posuzování toho, která z intervencí je pro danou rodinu nejlépe vhodná.

Na další formy, které Brzobohatý a kol. (2015) rozlišují, se dá nahlížet jako na charakteristiky jak asistovaného kontaktu, tak asistovaného předávání. Představují společnou podobu těchto dvou typů služeb, které se mohou libovolně kombinovat a prolínat a tvořit tak individuální podmínky pro každou rodinu podle možností organizace, požadavků rodičů, přání dítěte či nařízení soudu. Formy asistence se dělí z hlediska cílů, kterých má být prostřednictvím asistence dosaženo, místa realizace, míry dobrovolnosti v zapojení a okolností oznámení o jejím uskutečnění.

- Asistence podle cílů

Jedním z cílů asistence může být *monitoring* situace. V takovém případě asistent do dění při předávání či kontaktu nezasahuje, nýbrž pouze pozoruje jeho průběh. Na základě svého nezávislého pozorování může podat zprávu, případně navrhnout vhodnou změnu pro

zlepšení. Brzobohatý a kol. (2015) přisuzují tomuto typu asistování sociálně-diagnostickou funkci.

Druhou možností je, aby asistent poskytoval rodičům a dítěti *podporu*. Asistent tak činí svým aktivním zasahováním do interakcí zúčastněných. Vstupuje do komunikace mezi rodiči a mezi rodičem a dítětem. Intervenuje v momentech, kdy je komunikace mezi jednotlivými účastníky konfliktní. Konfliktní komunikaci a s ní spojené negativní jevy tak omezuje a snaží se podpořit komunikaci konstruktivní. Svým zasahováním napomáhá k tvorbě funkčních komunikačních vzorců. Při asistovaném kontaktu podporuje a motivuje dítě v navázání vztahu s druhým rodičem. Rodiči může být nápomocen v získávání a posilování rodičovských dovedností jako je zajišťování základních potřeb dítěte a v tvorbě vztahu. Tento typ asistence je nositelem sociálně-terapeutické funkce.

- Asistence podle místa realizace

Asistence může být poskytována *terénní* formou, kdy asistent dochází za rodiči na jimi zvolené místo. Často se tak děje u předávání dítěte, kdy k předávce může dojít např. v domácnosti jednoho z rodičů, v obchodním centru, na hřišti nebo v jiném prostředí. V případě *ambulantní* formy dojíždí rodiče s dítětem do prostor organizace, která asistenci poskytuje.

- Asistence podle míry dobrovolnosti

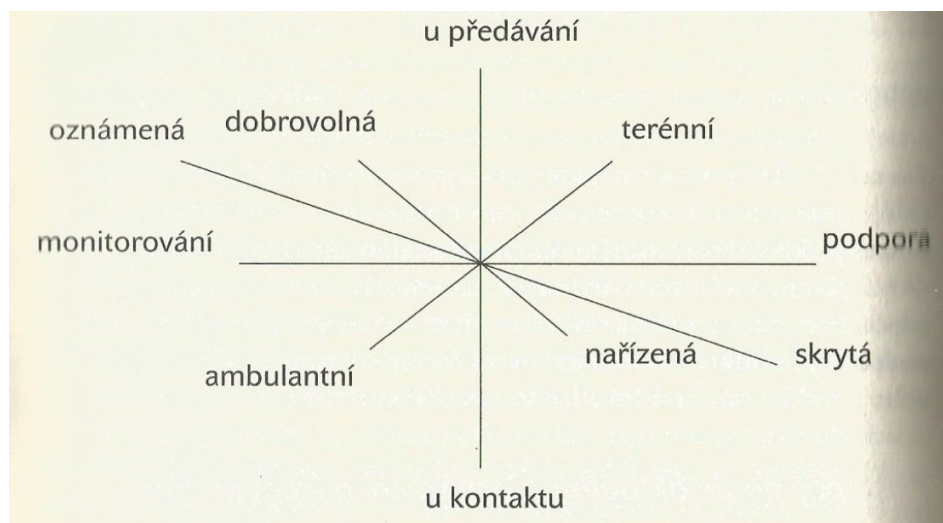
Pro spolupráci s rodiči a dítětem je důležité rozlišení, zda je jejich vstup do služby *dobrovolný*, nebo jim byl *nařízen* soudem. Především při nařízené formě se dá očekávat, že minimálně u jednoho z rodičů se bude objevovat nechuť k užívání služby.

- Asistence podle oznámení o jejím konání

Při *oznámené* asistenci je předem všem zúčastněným jasně komunikováno, že bude přítomna asistence a za jakých podmínek se tak bude konat – kdy a kde proběhne. U speciálního *skrytého* typu asistence druhý rodič nemusí vždy vědět, kdy bude asistent přítomný. Asistent dorazí v namátkově vybraném termínu bez předchozího ohlášení. Děje se tak například při prokazování, že žádoucí chování rodičů nebylo účelové, tedy že se nedělo pouze před asistentem, ale je doopravdy standardem. Ovšem i v případě skrytého typu by měla proběhnout s oběma rodiči dohoda o tom, že taková asistence proběhne

a v jakém počtu. K tomuto typu asistence se přistupuje pouze výjimečně. Jednotlivé typy asistencí lze vidět na následujícím schématu na Obrázku 2.

Obrázek 2: Schéma typů asistovaného kontaktu (Brzobohatý et al., 2015, s. 210).

7.3.1 Role asistenta při asistovaném kontaktu a asistovaném předávání

Obecným úkolem asistenta je sledovat verbální i neverbální komunikaci rodičů a dítěte, a to mezi všemi účastníky. Asistent se zaměřuje na způsob komunikace mezi rodiči, i na to, jakým způsobem komunikuje rodič s dítětem a naopak, jak dítě reaguje na rodiče, případně na samotného asistenta. Taktéž si všímá rodičovských schopností a celkové atmosféry při předávání. Mezi základní schopnosti a dovednosti asistenta, kterými by měl disponovat, patří:

- orientace v rozvodové situaci po sociální, právní a psychologické stránce,
- schopnost empatie,
- schopnost pracovat se všemi členy rodinného systému,
- vedení rozhovorů s dospělými v konfliktu, vedení rozhovoru s dítětem,
- schopnost intervenovat, pozorovat a vyhodnocovat situaci, zasáhnout kdykoliv to vyžaduje bezpečí dítěte a dalších zúčastněných,
- schopnost zachovat nestrannost a neutralitu (Brzobohatý et al., 2015).

Metodický průvodce pro asistované kontakty organizace Vzájemné soužití o.p.s. (2020) navíc poukazuje na to, že práce asistenta klade velké nároky na jeho psychickou odolnost. Vysvětluje to tím, že rodiče někdy mohou mít tendenci v jejich tíživé situaci získat asistenta na svoji stranu a mít v něm tak svého spojence. Rodiče mohou asistenta konfrontovat se svým názorem na proběhlé dění a zároveň chování rodičů vůči sobě může

být matoucí bez znalostí okolností. Právě udržení nestrannosti asistenta je v takovém případě zcela zásadní.

Zodpovědností asistenta je také z každého setkání napsat zprávu o jeho průběhu. Zprávy by měly mít popisný charakter, zachycující události, pokud možno co s největším důrazem na objektivitu. Jejich obsahem jsou zpravidla údaje popisující jednání a chování rodičů k sobě navzájem a k dítěti. Tyto zprávy pak mohou sloužit jako informační materiál pro soud či OSPOD o vývoji komunikace mezi rodiči a o navázání vztahu rodiče s dítětem (Brzobohatý et al., 2015).

Kvalitativní studie prováděná v Kanadě v rámci 15 organizací poskytujících službu asistovaných kontaktů a předávání přináší vhled asistentů na službu a na vykonávanou práci. Asistenti měli za úkol z předem určených kategorií označit své pracovní role, ve kterých se při výkonu práce cítí být. Co se týče asistovaného předávání, asistenti se nejčastěji identifikovali s rolí pozorovatele, který má za úkol objektivně zachytit dění, dále s rolí facilitátora, jenž uvítá rodiče a zajišťuje hladký průběh předávání. Třetí nejzastoupenější představovala roli role supervizora, který dohlíží na bezpečí všech zúčastněných. Střední zastoupení měla role prostředníka, který předává informace mezi rodiči, dále interventa, který zasahuje v případě obtíží. Pouze minimum asistentů označilo roli experta, který má rodiče a dítě hodnotit, roli poradce, jenž má edukovat a názorně předvádět a roli interpreta, který analyzuje dění pro lepší porozumění. Dále měli asistenti označit 3 pocity z nabízených kategorií, které zažívají při předávání. Mezi 3 nejčastěji zastoupené pocity patřil pocit sebedůvěry v dané situaci, užitečnosti a podpory od kolegů (Saint-Jacques et al., 2016).

7.4 Asistované předávání v zahraničí

Praxe asistovaného předávání probíhá v zahraničí především v rozvinutých zemích jako je Velká Británie, USA, Austrálie, Nový Zéland a Kanada. Tuto službu zpravidla poskytují tzv. dětská kontaktní centra. Veřejně dostupné metodiky jednotlivých pracovišť se v hlavních charakteristikách předávání shodují s českými zdroji popisovanými výše.

Zahraníční model předávání se ovšem v praxi výrazně odlišuje od českého. V centrech často přistupují k takové podobě předávání, kdy se rodiče dítěte spolu vůbec nepotkají. Rodič, který u sebe má dítě, přijde na smluvený čas do organizace, předá dítě asistentovi a odejde. Asistent se ujistí, že je dítě připravené na předání. Druhý rodič je pozvaný, aby se dostavil zhruba o patnáct minut později po odchodu prvního rodiče. Asistent je ten, který mu dítě předá (Bala et al., 2016; Children's contact services, 2014; Flory &

Berg-Weger, 2003; National Association of Child Contact Centres, 2018; Saint-Jacques et al., 2016). Obdobnou variantou je situace, kdy oba dva rodiče přijdou ve stejný čas, ale každý je pozvaný do jiné místnosti. Asistent se ujistí, že je dítě připravené na předání a převede dítě od jednoho rodiče k druhému (Australian Children's Contact Service Association, 2008). Vzhledem k tomu, že ani v zahraničí neexistuje žádná jednotná metodika a každá organizace si standardy tvoří sama, je pravděpodobné, že praxe v dalších zařízeních bude různá.

Omezením kontaktu mezi rodiči se přirozeně sníží i výskyt konfliktů. Saint-Jacques a kol. (2020) poukazují ovšem na to, že negativní emoce, které stojí v pozadí konfliktu, tímto řešením nezmizí. Pokládají zásadní otázku – jak spolu budou komunikovat rodiče poté, co asistovaného předávání přestanou využívat?

K bezkontaktnímu předání se přistupuje v České republice zpravidla prostřednictvím školských zařízení, ačkoliv jednotlivé organizace poskytující asistované předávání tuto variantu taktéž umožňují. V momentě, kdy dítě chodí do školky či školy, rodičům se osvědčuje předávat si dítě prostřednictvím těchto zařízení, jelikož se taktéž spolu nemusí potkat. Jeden z rodičů dítě do školy přivede ráno a druhý si ho vyzvedne odpoledne a není tak důvod k asistenci (Centrum sociálních služeb Praha, 2014).

Množství vědecké literatury pojednávající o asistovaném předávání jako takovém je i v prostředí zahraničí skromné. První výzkumy zahrnující asistované předávání vznikají až po roce 2000. Do té doby se výzkumné zaměření soustředí výhradně na asistované kontakty. O předávání se nezmiňuje (Flory et al., 2001; Flory & Berg-Weger, 2003).

Společným rysem studií, které se věnují tématice asistovaného předávání, zůstává její pojetí v kontextu asistovaných kontaktů. Zaměřují se na efektivitu těchto služeb a jejich dopady z pohledu rodičů. Realizované výzkumy zkoumají fenomény přidružené k této oblasti společně jak pro asistované kontakty, tak pro předávání. V metodologické části uvádí, že vzorek participantů je složen jak z jedinců, kteří využili asistovaného předávání, tak z těch, kteří se účastnili asistovaných kontaktů. Je tedy otázkou, nakolik závěry těchto studií mají vypovídající hodnotu, co se týče předávání jako takového.

Americká studie se zaměřila na zmapování charakteristik klientů využívajících služeb asistování a na jejich efektivitu. Konkrétně si položila otázku, jaká je souvislost mezi frekvencí kontaktu nerezidenčního rodiče s dítětem a mírou vnímaného konfliktu mezi

rodiči. Výzkumu se zúčastnilo 45 klientů využívajících služeb jednoho dětského kontaktního centra. Všichni využívali asistence na soudně daný příkaz vydaný v rámci soudních sporů o svěření dítěte do péče. Do studie byli zapojeni ti klienti, kteří buď využívali služeb centra po dobu minimálně šesti měsíců, nebo v něm absolvovali tři asistované kontakty či tři asistovaná předávání. Více jak polovina respondentů absolvovala v centru asistovaná předávání. Třetina docházela na asistované kontakty a zbytek podstoupil nejdříve asistované kontakty, po jejichž skončení, navázali ve využívání asistovaného předávání. Měření probíhalo dotazníkovým šetřením, které se po šesti měsících od začátku využívání asistence opakovalo. Výsledky ukázaly, že téměř všichni respondenti zažili ve vztahu s bývalým partnerem verbální agresi v podobě křiku a nadávek, jejichž výskyt pokračoval i po skončení vztahu. Většina respondentů zmiňovala výskyt fyzického násilí ve vztahu. Analýza ukázala, že s využíváním služeb asistence se zvýšila frekvence, s jakou nerezidenční rodič vídal své dítě, než jak tomu bylo před tím. Za šest měsíců došlo zhruba ke dvanácti kontaktům mezi dítětem a nerezidenčním rodičem oproti předchozím osmi. Vnímaná konfliktnost mezi rodiči se snížila díky úbytku verbální agrese (Flory et al., 2001).

Navazující studie ve stejném zařízení přesunula svoji pozornost na vývoj dětí, které docházely do dětského kontaktního centra a byly jeho prostřednictvím buď předávány druhému rodiči, nebo se zde s druhým rodičem za přítomnosti asistenta vídaly. Dohromady 28 rodičů posuzovalo dotazníkovým šetřením vývoj dítěte a jeho chování a prožívání před začátkem využívání asistence a po šesti měsících od využívání. Výsledky ukazují, že za dobu využívání asistence jak rezidenční, tak ani nerezidenční rodiče nezaznamenali, že by došlo k nějaké výrazné změně v chování a prožívání dítěte, které by zahrnovalo abnormální symptomy značící jeho zhoršený vývoj. Autoři zdůrazňují, že takové zjištění je zásadní vzhledem k tomu, že předchozí výzkumy konstantně upozorňují na zhoršený vývoj dítěte v momentě probíhajícího rodičovského konfliktu. Výsledky tedy značí, že v momentě, kdy jsou kontakty a předávání supervidované, není vývoj dítěte v ohrožení. Asistence tak plní přesně ten účel, pro který je určena. Tvoří bezpečné a neutrální prostředí pro předávání a kontakty (Dunn et al., 2004).

Na kvalitu vztahů mezi jednotlivými členy rodiny a vývoj dítěte se zaměřila i kanadská studie. S 96 rodiči byly vedeny tři výzkumné hovory. První v momentě, kdy začali využívat služeb asistence, druhý v průběhu a poslední s šestnáctiměsíčním odstupem od prvního. Většina rodičů (66 %) využívala asistovaného kontaktu, zatímco zbytek (34 %) pouze asistovaného předávání. Shodně s předchozí uvedenou studií nebyla pozorována

žádná změna ve vývoji dítěte ani k lepšímu, ani k horšímu. Výsledky ovšem ukazují, že odlišnosti v úrovni vývoje dítěte korelovaly s mírou stresu rodičů a mírou intenzity konfliktu mezi rodiči. Jejich míra se v průběhu využívání služby nezměnila. Nepřátelské nastavení jednoho rodiče vůči druhému za dobu užívání služby kleslo. Co se týče vnímaných přínosů služby samotnými rodiči, jsou výsledky rozporuplné. Většina rodičů oceňovala, že díky asistenci vyvstává mezi nimi a bývalým partnerem méně konfliktů, zlepšila se jejich komunikace a byli rádi za možnost, že je dítěti umožněn bezpečný kontakt s druhým rodičem. Na druhou stranu někteří rodiče neshledávali, že by asistence měla jakýkoliv dopad na jejich rodinné vztahy (Saint-Jacques et al., 2020).

Postoje byly s výše uvedeným ve shodě i v kvalitativní studii, již se zúčastnilo 24 rodičů. Z pohledu většiny se sice díky asistenci snížila míra, ve které by docházelo mezi jimi a bývalým partnerem ke konfliktům, na druhou stranu ale uváděli, že nezměnil to, co si o bývalém partnerovi myslí a jak ho vnímají jako osobu. Rodiče jednomyslně uvedli, že nezaznamenali, že by se bývalý partner nějakým způsobem změnil díky asistenci. Autoři podotýkají, že je nutné ovšem brát v úvahu to, že v momentě, kdy mezi rodiči není prakticky žádný kontakt, vzhledem k bezkontaktnímu způsobu předávání, nemají rodiče na základě čeho měnit svůj pohled na bývalého partnera. Všichni rodiče se shodli, že komukoliv, kdo by se ocitnul v podobné situaci jako oni, by doporučili, aby využil asistence, zejména z toho důvodu, aby si díky nim udržel kontakt s dítětem. Tyto výsledky byly součástí rozsáhlé studie realizovaná v Kanadě. Ta přinesla podrobné zmapování tamních služeb asistovaných kontaktů a předávání včetně jejich dopadů a pohledu asistentů. (Saint-Jacques et al., 2016).

7.5 Asistované předávání dítěte mezi rodiči v českém prostředí

V českém prostředí není tématu asistovaného předávání věnována téměř žádná speciální pozornost, a to ani na akademickém poli. V rámci rešerše akademických a otevřených zdrojů nebyl v době tvorby této práce nalezen žádný výzkum, který by zkoumal fenomény pojící se s touto doménou kromě kazuisticky zpracovaných analýz. Další zdroje lze nalézt v podobě sdílení dobré praxe a metodik jednotlivých pracovišť (Albrechtová, 2018; Centrum sociálních služeb Praha, 2014; Mikulková, 2019; Skřivánková 2021; Vzájemné soužití o.p.s., 2020). Tuto skutečnost lze pravděpodobně vysvětlit v kontextu relativní novosti služby jako takové.

Hlavním cílem asistovaného předávání je zabezpečit, aby při předávání dítěte nedocházelo k takovému chování rodičů, které by ohrožovalo psychický stav dítěte.

U rodičů je podporovaná schopnost předat si dítě mezi sebou takovým způsobem, při kterém mezi nimi nedochází ke konfliktům (Centrum sociálních služeb Praha, 2014).

Důvody, proč ohledně předávání dítěte mezi rodiči dochází ke konfliktům jsou různé. Skřivánková (2021) shrnuje, že rodiče, kteří vyhledají službu asistovaného předávání, si často prochází náročným rozvodem případně rozchodem, při kterém jsou děti jádrem sporu a rodiče je používají jeden proti druhému. Jako nejčastější důvody pro vyhledání asistence u předávání uvádí tyto situace:

- jeden z rodičů se bojí způsobu chování druhého rodiče při předávání dítěte,
- při předávání dochází ke konfliktům mezi rodiči před dítětem,
- jeden z rodičů nepředává dítě druhému rodiči, ač je předávání soudem jasně určené,
- jeden z rodičů je připraven dítě předat, ale druhý rodič si pro dítě nechodí a posléze podává lživé informace soudu o tom, že mu první rodič dítě nepředal,
- jeden z rodičů nedává dítěti patřičné vybavení,
- rodiče chtějí potvrzení o tom, v jakém zdravotním a psychickém stavu je dítě předáváno,
- jeden nebo oba rodiče se chtějí testovat za pomoci asistenta na přítomnost alkoholu v dechu.

Brzobohatý a kol. (2015) shrnují jako důvod pro využití asistence situaci, kdy předávání probíhá pro dítě zatěžujícím způsobem a ohrožuje tak jeho harmonický vývoj. Cílem asistence je podpořit co možná nejpřirozenější a nejklidnější průběh předání dítěte mezi rodiči a podpořit kompetence rodičů tak, aby k harmonickému předávání dítěte docházelo i bez ní.

Výzkumná část

8. Cíle výzkumu a výzkumné otázky

Literárně přehledová část této práce popisuje faktory působící při konfliktním rozpadu rodiny a partnerského vztahu. Zaměřuje se také na podpůrné mechanismy ke zvládnutí takového období. Jedním z nich je i služba asistovaného předávání dětí mezi rodiči, kterou využívají rozcházející se rodiče, pokud mezi sebou mají obtížně zvládnutelný konflikt. V současné době je množství výzkumů zkoumající podobu této služby v praxi a pojednávající o jejích přínosech chudé. Tato práce si klade za cíl tento deficit snížit tím, že se snaží identifikovat centrální témata pojící se se službou asistovaného předávání dětí z pohledu rodičů a z pohledu asistentů vykonávajících tuto práci.

Cílem výzkumu je tedy zmapovat faktory, které stály u rozpadu vztahu rodičů, a ovlivnily jejich vyhledání služby asistovaného předávání. Dále si práce klade za cíl nalezení efektů této služby z pohledu rodičů. Zároveň práce cílí na zmapování významných faktorů pojících se se specifickými aspekty asistovaného předávání na základě zkušenosti asistentů. Seznámení se s názorem asistentů a rodičů využívajících službu asistovaného předávání a jejich zkušeností bude sloužit k prohloubení znalostí o přínosech a úskalích asistování u předávání dítěte mezi rodiči. Výsledky výzkumu proto budou vhodné jako podklad pro doporučení v rámci metodického manuálu pro pracovníky v organizacích s danou tematikou, případně také jako podklad pro evaluační nástroje.

Ve výzkumném projektu byly stanoveny čtyři hlavní výzkumné otázky:

- 1) Jak nahlíží na okolnosti rozpadu vztahu se svými bývalými partnery ti, kteří využili službu asistovaného předávání?
- 2) Jak probíhá služba asistovaného předávání podle těch, kteří ji využili?
- 3) Jaké obtíže podle těch, kteří využili službu asistovaného předávání, vznikají dítěti v souvislosti s jeho předáváním?
- 4) Jak probíhá služba asistovaného předávání podle asistentů?

9. Design výzkumného projektu

8.1 Typ výzkumu

Zvolená tematika je v prostředí České republiky prozatím probádaná jen velmi omezeně a využití zahraničních zdrojů má svá výrazná omezení, jelikož služba asistovaného předávání funguje v zahraničí na jiné bázi než v ČR. Proto se autorka práce rozhodla pro kvalitativní výzkumný design, který využívá ke zpracování dat metodu tematické analýzy. Ta nám umožnila ve výzkumném souboru identifikaci společných témat (vzorců, které se opakovaly) a neomezili jsme se u jednotlivých výňatků z textu na jejich unikátní významy (Braun & Clarke, 2006). Navíc se námi zkoumaný jev zakládá na subjektivní zkušenosti jednotlivých respondentů. Právě z jejich perspektivy se snaží tato práce ke zkoumanému jevu přistupovat, k čemuž se tematická analýza jevila jako vhodný nástroj. Každý z respondentů pochází z odlišného kontextu. Individualitu jejich příběhu určovaly různé okolnosti a ty také zakládají odlišnost toho, jak se na zkoumanou službu dívají. Účelem této studie bylo zachytit tuto variabilitu v co možná největší pestrosti.

K výzkumnému záměru práce jsme tedy přistoupili induktivním způsobem a při analýze jsme se zaměřovali na to, co vycházelo z obsahu dat samotných. Na rozdíl od teoreticky podmíněného, deduktivního přístupu, nevnášeli do dat předem stanovená témata (Braun & Clarke, 2006). Tento přístup byl zvolen proto, že účelem práce bylo především zmapovat zkušenosti rodičů se službou asistovaného předávání a faktory ovlivňující jejich vstup do této služby a prohloubit tak porozumění prožívání těch, kteří službu asistovaného předávání vyhledali, bez předem daného teoretického konstruktů.

8.2 Metody sběru dat

Pro sběr dat byla použita metoda polostrukturovaného rozhovoru s využitím sondážních otázek. Rozhovor zde sloužil jako prostředek k porozumění žité zkušenosti respondentů, poskytoval respondentovi prostor pro to, aby svoji zkušenost formuloval tak, jak jí on sám rozumí a jak se k ní vztahuje (Miovský, 2006). Prostřednictvím způsobu, jakým respondent mluvil o okolnostech, které ovlivnily jeho vstup do služby asistovaného předávání a to, jaké přínosy a úskalí u služby vidí, jsme se snažili přiblížit jeho subjektivnímu vnímání.

Polostrukturovaná forma rozhovoru se řídila výzkumnými otázkami, svojí flexibilitou ale zajišťovala prostor pro spontánní projev respondentů ve snaze o co možná

největší autenticitu a vzhled do jejich prožívání a vnímání (Miovský, 2006). Sondážní otázky podporovaly prohloubení odpovědí do určitého směru, který se jevil jako žádoucí vzhledem k výzkumnému záměru. Zpravidla se týkal podrobností o kontextu zkoumaného jevu, značil také tazatelův zájem a pracovali jsme taktéž i s neverbálním projevem respondentů (Hendl, 2016).

Rozhovory byly vedeny individuálně s respondenty, kteří využívají či v minulosti využili služby asistovaného předání a s respondenty, kteří pracovali jako asistenti při asistovaném předávání. Pro obě skupiny respondentů – rodičů a asistentů - měl rozhovor předem stanovený svůj scénář (viz Příloha č. 1 a Příloha č. 2).

Otázky a celkový rámec tázání byly formulovány na základě konzultací s odborníky, kteří se službě asistovaného předávání profesně věnují. Autorka rigorózní práce se tématem asistování u rozvádějících se rodičů kontinuálně zabývá. Čtyři roky sama pracovala jako asistentka v organizaci poskytující asistovaná předávání a asistovaná setkávání. Částečné předporozumění tématu tedy vychází z autorčiných zkušeností z praxe. Samozřejmě to s sebou nese i určitá úskalí, která jsou více rozvedena v podkapitole 8.6 Pozice výzkumníka.

Srozumitelnost otázek a dostatečné pokrytí obsahové stránky pro rozhovory s respondenty rodiči byly ověřeny pomocí dvou pilotních rozhovorů. Na základě těchto rozhovorů byly některé otázky upraveny a doplněny. Byla přidána otázka na respondenta „Co považujete za důležité ještě zmínit, na co jsme v rámci hovoru nenarazili?“. Oba dva pilotní rozhovory byly zpracovány v rámci analýzy dat.

Rozhovor s rodiči byl členěn do 5 základních částí:

- demografické údaje respondenta a jeho bývalého partnera,
- okolnosti vedoucí respondenta k využití služby asistovaného předávání,
- přípravný proces na využití služby asistovaného předávání,
- samotný průběh asistovaného předávání,
- reflexe asistovaného předávání, jeho přínosů a úskalí.

Pro ověření scénáře rozhovoru pro asistenty proběhl jeden pilotní rozhovor. Na jeho základě byla kromě úprav znění některých otázek přidána otázka „Jak vypadá komunikace rodičů mezi sebou při asistovaném předávání podle Vás?“. Pilotní rozhovor s asistentem byl taktéž zařazen do zpracování analýzy.

Rozhovor s asistenty byl dělen do 3 základních částí:

- demografické údaje respondenta,
- role asistenta při asistovaném předávání,
- reflexe asistovaného předávání, jeho přínosů a úskalí.

8.3 Sběr dat

Pro navázání kontaktu s možnými respondenty rodiči byly osloveny jednotlivé organizace, které nabízejí službu asistovaného předávání v České republice a organizace, které jsou v kontaktu s klienty, kteří by mohli takové služby využívat. Kontaktní osoby organizací byly osloveny prostřednictvím e-mailu či telefonicky s žádostí o možnost distribuce informačního letáku s nabídkou účasti ve výzkumu svým klientům. Byl jim představen výzkumný záměr diplomové práce a byly dotázány, zda by byly ochotny pomoci s distribucí letáků potenciálním respondentům. V rámci spolupráce byla organizacím nabídnuta možnost následně čerpat z poznatků a výsledků diplomové práce. Příslušný pracovník poté rozhodl, zda je možné skrze jejich organizaci nabídku účasti ve výzkumu dále šířit. Oslovení respondentů pak probíhalo v rámci organizací, které se spoluprací souhlasily. Jejich klientům byl distribuován vytvořený informační leták s podmínkami účasti ve studii (viz Příloha č. 2). Souběžně byl leták rozvěšen na tematických stránkách na sociální síti Facebook. Zájemci o účast se následně mohli ozvat na uvedený kontakt. Pro podporu motivace účasti ve studii byla účastníkům nabízena finanční odměna ve výši 250 Kč. Celkem bylo kontaktováno 25 organizací, 3 spolupráci odmítly, 3 se spoluprací souhlasily, 19 organizací neodpovědělo. Organizace, které spolupráci odmítly, uvedly jako důvod to, že v současné době u nich službu asistovaného předávání žádný z klientů nevyužívá. Vzhledem k téměř nulové odezvě respondentů z jiných organizací, byli do studie nakonec zařazeni respondenti využívající služby asistovaného předávání pouze z jedné organizace. Identifikační údaje organizací v práci nejsou uváděny za účelem dostání anonymity respondentů. Respondenti z řad asistentů byli ze stejného důvodu osloveni v rámci téže organizace, ze které se výzkumu účastnili respondenti rodiče. Ti byli kontaktováni individuálně prostřednictvím e-mailu.

Sběr dat probíhal s každým z účastníků individuálně. Data s respondenty rodiči byla sesbírána v období od 22. 6. 2021 do 20. 7. 2021. Respondentům byla nabídnuta možnost vybrat si, zda preferují potkat se osobně či online. Bylo tak učiněno z důvodu probíhající pandemie Covid-19, aby se mohli zúčastnit i ti respondenti, kteří by kvůli omezení sociálních

kontaktů nemohli provést rozhovor osobně. Zároveň tak byla umožněna i větší časová flexibilita pro ty, kteří by jinak odmítli z důvodu velké časové náročnosti. Online rozhovory byly uskutečněny prostřednictvím aplikace Skype. Možnosti online setkání z řad rodičů využilo 5 respondentů, osobního setkání taktéž 5 respondentů. S respondenty ze skupiny rodičů byly rozhovory provedeny v období od 2. 2. 2023 do 28. 3. 2023. Obdobně jim bylo nabídnuto, zda stojí o možnost setkat se osobně či online pro zachování časové flexibility.

Z každého rozhovoru byl pořízen zvukový záznam, který byl následně doslovně přepsán. Po přepisu byla písemná podoba rozhovorů anonymizována a každému účastníkovi byl přiřazen pseudonym. Též jména ostatních lidí, o nichž respondenti hovořili, byla pozměněna. Jedná se o jména dětí, druhého rodiče, odborníků, s nimiž byl respondent v kontaktu, či asistujících pracovníků u předávání. Nabízenou finanční odměnu všichni zúčastnění respondenti odmítli. Tabulka č. 1 shrnuje základní informace k rozhovorům s respondenty rodiči.

Respondent	Místo rozhovoru	Délka rozhovoru (min)	Typ rozhovoru	Metoda nahrávání
R1	domov respondenta	53	osobní setkání	diktafon
R2	kancelář respondenta	73	osobní setkání	diktafon
R3	domov	47	online	diktafon
R4	kancelář respondenta	73	osobní setkání	diktafon
R5	dětské hřiště	50	osobní setkání	diktafon
R6	domov	111	online	diktafon
R7	kancelář respondenta	103	osobní setkání	diktafon
R8	domov	90	online	diktafon
R9	domov	75	online	diktafon
R10	domov respondenta	72	osobní setkání	diktafon

Tabulka 1: Základní informace k rozhovorům s rodiči.

Tabulka č. 2 shrnuje základní informace k rozhovorům s asistenty.

Respondent	Místo rozhovoru	Délka rozhovoru (min)	Typ rozhovoru	Metoda nahrávání
R1	domov respondenta	45	osobní setkání	diktafon
R2	domov	43	online	diktafon
R3	domov	53	online	diktafon
R4	domov	49	online	diktafon

Tabulka 2: *Základní informace k rozhovorům s asistenty.*

8.4 Metody zpracování a analýzy dat

Analýza dat byla provedena metodou tematické analýzy. Tato metoda se jevila jako nejvhodnější vzhledem k tomu, že umožňuje identifikaci společných témat napříč výzkumným polem tak, jak na ně nahlíží respondenti (Hendl, 2016). Autorky metody taktéž popisují vhodnost jejího použití pro začínající výzkumníky na poli kvalitativních výzkumných designů (Braun & Clarke, 2006).

Tematická analýza je metoda sloužící k identifikaci, analýze a nalezení vzorců témat v datech. Organizuje data a popisuje je v celé jejich pestrosti. Lze ji použít tak, že výzkumník vychází z předem přijatého teoretického konceptu. Jde o deduktivní postup. Možné je ale aplikovat i postup induktivní, který analýzu opírá pouze a jen o data. S ohledem na úzké možnosti využití odborných literárních pramenů v tematice týkající se asistovaného předávání byl zvolen pro účely této studie induktivní přístup k analýze dat. Ten oproti teoreticky podmíněnému přístupu nevnáší do dat předem dané koncepty či témata. Je nezávislý na teorii a do procesu analýzy tak nevstupuje předem určený kategorický rámec. Konstrukce struktury témat probíhá čistě na základě toho, co vystupuje z obsahu dat samotných. Výzkumná otázka je tvořena a revidována při samotné analýze dat na základě vystupujícího obsahu (Braun & Clarke, 2006).

Tematická analýza byla také zvolena pro svou flexibilitu. Tím, že je ze své podstaty mnohem méně závislá na epistemologických a jiných paradigmatech, může být použita napříč řadou přístupů ke kvalitativnímu výzkumu a disponuje širokou variabilitou ve způsobu jejího využití. Díky své volnosti poskytuje pestrý a komplexní výklad dat (Braun

& Clarke, 2006). Attride-Stirling (2016) argumentuje, že i přes hojné využití tematické analýzy v praxi jí chybí jasný konsenzus ohledně vymezení metody samotné a toho, jak při ní postupovat. Za hlavní nevýhodu lze považovat přílišné odkázání na subjektivitu výzkumníka. Výzkumníkovi náleží aktivní role při identifikaci klíčových témat a on je rozhodujícím činitelem, který provádí selekci, která z nich stojí za to zkoumat (Taylor & Ussher, 2001). Pro dostatečně transparentní a reflektující postup jsme dle Braun a Clarke (2006) dodržovali při analýze dat následující body:

1. Seznámení se s daty: Přepisování dat, čtení dat, opětovné čtení a poznamenávání si nápadů.
2. Vytvoření počátečních kódů: Kódování zajímavých rysů a hledání opakujících se vzorců v datech.
3. Hledání témat: Uspořádání kódů do potenciálních tematických skupin.
4. Přezkoumání témat: Návrat k předchozím fázím postupu, ověřování, zda témata sedí ke kódům a k celému souboru.
5. Definování a pojmenování témat: Definování podstaty každého tématu, jejich vzájemné propojenosti a případných subtémat. Vytvoření jmen pro témata.
6. Vytvoření výzkumné zprávy: Výběr vypovídajících příkladů z dat, závěrečná analýza výňatků, vztahení výsledků analýzy k výzkumným otázkám a literatuře, vypracování výzkumné zprávy.

Proces tematické analýzy ovšem nebyl lineární. Procházeli jsme data tam a zpět mezi jednotlivými fázemi postupu a cyklicky se vraceli k datům a procesu kódování (Braun & Clarke, 2006; Vaismoradi et al., 2016).

8.5 Pozice výzkumníka

Svou výzkumnou pozici autorka považuje za tzv. *insider view* neboli pozici insidera, protože autorka sama aktuálně čtvrtým rokem pracuje jako asistentka při předávání dětí mezi rodiči, a to právě v organizaci, z níž byli čerpáni respondenti výzkumu této práce. Pozice insidera se pojí s benefity týkajícími se především navázání vztahu se zkoumanou skupinou. Výzkumník se orientuje v komunikaci členů dané skupiny, v sociálních normách a zná kulturu organizací a socioekonomickou situaci skupiny (Unluer, 2012). Dá se předpokládat, že právě aktivní zapojení autorky v organizaci, s jejímiž klienty byly rozhovory uskutečněny, napomohla k ochotě vedoucího pracovníka podpořit realizaci výzkumného záměru a ochotě členů se do studie zapojit.

Jakožto insider vstupuje výzkumník do dané tematiky již s určitým předporozuměním. Taková pozice je ambivalentní. Přes přínosy a priori vhledu insidera je třeba brát zřetel i na jeho úskalí. Výzkumník může některé procesy přehlížet či se k nim nebude stavět dostatečně kriticky. Pro minimalizaci negativ je doporučovaná kritická reflexivita výzkumníka ke své vlastní pozici ve vztahu k respondentům a zároveň i kritické zhodnocení toho, jakým způsobem mohou výzkumníka vnímat respondenti. Na opačném pólu stojí pozice outsidera, kdy výzkumník nemá dopředu užší znalost komunity, již chce zkoumat. Obě dvě pozice mají své výhody i nevýhody, které se odrážejí v realizaci výzkumného záměru (Hellowell, 2006).

Hellowell (2006) argumentuje, že ideálním stavem je, když výzkumník dokáže na problematiku nahlížet zvenčí i zevnitř zároveň. To je dle něho v praxi běžným jevem, jelikož výzkumníková pozice v sobě často snoubí specifika jak insidera, tak outsidera.

Pro ošetření negativních aspektů pojících se s rolí výzkumníka insidera a zamezení křížení rolí autorky jako výzkumníka a autorky jako asistentky u předávání omezila autorka v průběhu tvorby rigorózní práce svoji aktivní pracovní činnost u předávání dětí mezi rodiči. S respondenty autorka pracovně nepřicházela do kontaktu před zahájením výzkumu, v jeho průběhu, ani po jeho skončení. Této okolnosti bude dále věnován prostor v podkapitole 8.6 Etika výzkumu.

8.6 Etika výzkumu

Pro dodržení etických principů nonmaleficence a beneficence při provedení výzkumu se autorka řídila následujícími pravidly.

V případě, že autorku kontaktoval rodič splňující podmínky účasti ve výzkumu, byly mu dány informace o průběhu výzkumu a pokud rodič měl stále zájem se studie zúčastnit, byl s ním domluven čas a místo konání rozhovoru. Respondentova účast ve výzkumu se zakládala na jeho dobrovolnosti a zájmu.

Respondentům byl dán písemný informovaný souhlas, jehož prostřednictvím byli seznámeni se záměrem výzkumu, byli informováni o jeho průběhu, byl jim vysvětlen následný postup při zpracování dat a rovněž byli seznámeni s tím, že výstup výzkumu bude veřejně publikován (viz Příloha č. 4). Informovaný souhlas zahrnuje taktéž informace o ochraně osobních údajů v souladu s GDPR a zákonem č.101/2000 Sb., o ochraně osobních údajů. Souhlas garantuje respondentům právo na nezodpovězení jakékoliv otázky a dále

právo od účasti v celé studii úplně odstoupit v kterémkoliv momentu jeho průběhu. Anonymita byla zajištěna nahrazením pravých jmen pseudonymy. Byla jim nabídnuta odměna 250 Kč za účast ve studii. Byli seznámeni s nahráváním rozhovorů a s tím, že k nahrávce a k jejímu doslovnému přepisu bude mít přístup pouze řešitelka práce a vedoucí práce. Po přepisu byly nahrávky smazány.

10. Výzkumný soubor

Data byla získána od respondentů dělících se na dvě základní skupiny – respondenty rodiče, kteří si prošli či v době sběru dat aktuálně procházeli službou asistovaného předávání a na respondenty asistenty, kteří pracovali u asistovaných předávání.

Respondenti z rodičovské skupiny byli osloveni buďto nepřímo pomocí informačního letáku distribuovaného vybranou organizací, nebo přímo na základě doporučení pracovníka organizace. Výběr respondentů probíhal nenáhodně kombinací metod příležitostného výběru, samovýběru a metody sněhové koule. Jediným kritériem pro zařazení do studie byla podmínka být rodičem, který v minulosti využil či aktuálně využívá služby asistovaného předávání dítěte. Další kritéria určující povahu vzorku specifikací respondentů jako takových záměrně nebyla stanovena za účelem získat dostatečnou diverzitu ve vzorku. Do studie tak byli zahrnuti respondenti neohledně na věk, vzdělání, počet dětí, věk dětí či zda uzavřeli s druhým rodičem manželský svazek, nebo nikoliv.

Respondenti asistenti pocházející ze stejné organizace byli osloveni přímo autorkou výzkumu. Jediným kritériem pro zařazení do výzkumu byla nutnost mít zkušenost s vykonáváním práce asistenta při předávání. Další kritéria obdobně jako u rodičovské skupiny respondentů nebyla stanovena.

10.1 Základní charakteristiky výzkumného souboru

Z rodičů majících zkušenost s asistovaným předáváním se přihlásilo celkově 12 jedinců. Z toho byli 2 jedinci vyřazeni. Jeden z důvodu nenaplnění kritéria využití služby asistovaného předávání. Druhý vyřazený respondent se nedostavil na domluvené setkání pro provedení rozhovoru. Na pokus o další kontaktování již neodpovídal. Finální velikost výzkumného souboru činí 10 respondentů rodičů. Tabulky č. 3, 4 a 5 prezentují základní informace o výzkumném souboru rodičů, jejich způsobu využívání asistovaného předávání, o bývalých partnerech rodičů a jejich společných dětech. Respondenti ze skupiny rodičů nesou označení pseudonymy R1 až R10.

Z řad pracovníků při asistovaných kontaktech souhlasily 4 asistentky z celkově 10 oslovených pracovníků. Přes projevení prvotního zájmu o daný výzkum, nejsou známe důvody neúčasti zbylých 6 asistentek. Tabulka č. 6 shrnuje základní údaje o respondentkách asistentkách. Asistentky jsou označeny pseudonymy R11 až R14. Důvodem, proč byly

osloveny a do výzkumu zahrnuty pouze pracovnice ženy, je, že v rámci organizace žádný muž jakožto asistent u předávání nepracoval.

Respondent	Pohlaví	Věk	Nejvyšší dosažené vzdělání	Délka vztahu s bývalým partnerem	Forma vztahu s bývalým partnerem	Iniciátor rozchodu
R1	muž	55	VŠ	5 let	nesezdané soužití	partnerka respondenta
R2	žena	43	VŠ	7 let	nesezdané soužití	respondentka
R3	muž	45	VŠ	12 let	manželství	partnerka respondenta
R4	muž	44	VŠ	10 let	manželství	respondent
R5	žena	40	VŠ	2 roky	nesezdané soužití	respondentka
R6	žena	40	VŠ	6 let	manželství	respondentka
R7	žena	45	VŠ	16 let	nesezdané soužití	respondentka
R8	žena	47	VŠ	10 let	nesezdané soužití	respondentka
R9	muž	29	ZŠ	7 let	nesezdané soužití	respondent
R10	muž	43	SŠ	6 měsíců	manželství	partnerka respondenta

Tabulka 3: Základní informace o výzkumném souboru rodičů.

Respondent	AP nařízené soudně ano/ne	Délka využívání AP	Frekvence využívání AP	Aktuální využívání AP	Jak jsem se o AP dozvěděl
R1	ne	2,5 roku	2x měsíčně	ne	doporučení od OSPOD

R2	ne	3,5 roku	2x týdně	ano	doporučení od OSPOD
R3	ne	2 měsíce	2x měsíčně	ano	doporučení od OSPOD
R4	ano	5 let	různé	ne	doporučení od OSPOD
R5	ne	1,5 roku	různé	ne	internetové stránky
R6	ano	2,5 roku	2x týdně	ano	doporučení z centra pro domácí násilí
R7	ano	1 rok	různé	ano	soudním nařízením
R8	ne	2 roky	různé	ne	internetové stránky
R9	ne	4 měsíce	2x týdně	ano	internetové stránky
R10	ne	9 měsíců	2x měsíčně	ne	internetové stránky

Tabulka 4: *Základní informace o způsobu využívání asistovaného předávání (AP).*

Respondent	Pohlaví bývalého partnera	Věk bývalého partnera	Nejvyšší dosažené vzdělání bývalého partnera	Pohlaví a věk společných dětí
R1	žena	48	VŠ	dcera 8 dcera 6

R2	muž	43	vyučení	dcera 7
R3	žena	47	VŠ	syn 12 syn 9
R4	žena	43	VŠ	syn 9
R5	muž	41	VŠ	syn 5
R6	muž	56	VŠ	dcera 4
R7	muž	49	SŠ	syn 15 syn 8 dcera 8
R8	muž	59	SŠ	dcera 10
R9	žena	24	ZŠ	syn 5
R10	žena	37	VŠ	syn 11

Tabulka 5: *Základní informace o bývalém partnerovi a společných dětech.*

Respondent	Pohlaví	Věk	Nejvyšší dosažené vzdělání	Délka práce na pozici asistenta
R11	žena	28	VŠ	4 roky
R12	žena	28	VŠ	1 rok
R13	žena	30	VŠ	2 roky
R14	žena	29	VŠ	4 roky

Tabulka 6: *Základní informace o výzkumném souborů asistentek.*

11. Výsledky

Tato část práce prezentuje témata získaná prostřednictvím tematické analýzy rozhovorů. Je třeba říci, že předložené výsledky představují systematické zpracování subjektivního pohledu respondentů výzkumu. Není podstatné posuzování toho, zda respondentova výpověď odpovídá faktům. Jde o zmapování jeho perspektivy, jeho názorů a emocí. Takové informace mohou sloužit jako jeden ze zdrojů, které pomohou do budoucna zlepšovat službu asistovaného předávání.

Kapitoly 10.1 Okolnosti rozpadu vztahu těch, kteří využili asistované předávání, 10.2 Jak probíhá asistované předávání z pohledu rodičů a 10.3 Obtíže dětí s jejich předáváním z pohledu rodičů předkládají výsledky tematické analýzy polostrukturovaných rozhovorů s výzkumným souborem rodičů využívajících asistovaného předávání. Kapitola 10.4 Jak probíhá asistované předávání z pohledu asistentů shrnuje výsledky analýzy rozhovorů s výzkumným souborem asistentů při předávání.

11.1 Okolnosti rozpadu vztahu těch, kteří využili asistované předávání

V datovém souboru bylo identifikováno 11 otevřených kódů, které se týkají okolností rozpadu vztahu těch, kteří využili asistované předávání. Kódování spočívalo v uspořádání analyzovaného materiálu s cílem odpovědět na výzkumnou otázku č. 1: „Jak nahlíží na okolnosti rozpadu vztahu se svými bývalými partnery ti, kteří využili službu asistovaného předávání?“ Otevřené kódy byly seskupeny do následujících třech tematických oblastí:

- příčiny rozpadu vztahu,
- konflikty s bývalým partnerem,
- vyhledání odborné pomoci.

Okolnosti rozpadu vztahu popisují respondenti jako velmi konfliktní. Uvádí příčiny, které podle nich stály za jeho ukončením, popisují konflikty, ke kterým docházelo především ohledně domluvy na péči o dítě, a zmiňují pokusy o uzavírání dohod za pomoci odborníka.

Text je rozčleněn do podkapitol, kde pro každou tematickou oblast je vyhrazena jedna z nich. Každá z podkapitol začíná tematickou tabulkou shrnující otevřené kódy daného tématu a označením, u kterých respondentů se kódy objevily.

11.1.1 Příčiny rozpadu vztahu

Tematická oblast shrnuje důvody, které respondenti spatřovali jako hlavní faktory zapříčiňující rozpad vztahu s bývalým partnerem. Společné soužití před samotným rozpadem vztahu popisují respondenti jako značně problematické.

Otevřený kód	Prevalence
Ve společné domácnosti docházelo k domácímu násilí ze strany bývalého partnera	R2, R4, R6, R8, R9
Bývalý partner trpí poruchou osobnosti	R1, R4, R7, R10
Ukončení vztahu v zájmu dítěte	R2, R4, R7
Žádost o rozvod přišla nečekaně ze strany bývalého partnera	R1, R3, R10
Bývalý partner užíval návykové látky	R9

Tabulka 7: Otevřené kódy tématu Příčiny rozpadu vztahu a jejich prevalence.

Ve společné domácnosti docházelo k domácímu násilí ze strany bývalého partnera

Za jednu z hlavních příčin rozpadu vztahu označovali respondenti agresivní chování bývalého partnera. V několika případech se respondenti rozhodli ukončit vztah, jelikož se k nim jejich bývalý partner začal chovat způsobem typickým pro původce domácího násilí.

V jednom případě se jednalo o psychické týrání. „*On, on neřval, on nikdy neřval, on jenom mluví a mluví a mluví, až člověka úplně dokáže dohnat... do... do těch... největších ... až na dno*“ (R6).

Další respondenti popisují, že k nim byl druhý fyzicky násilný. „*Mlátila mě několikrát pěstma, já jsem se nechal, nebudu bít svojí přítelkyni, s kterou mam dítě, že jo.*“ (R9). „*To verbální násilí přecházelo v jako pokusy o násilí fyzické, jako moje tehdejší manželka jako vážila 50 kilo, takže drobná drobná žena jo, a takže nicméně jako ty fyzický útoky tam bohužel byly taky. A já jsem vlastně, když to řeknu, že to bylo tak, že jsem fakt doma, když jsem byl, tak jsem, vždycky jsem sedal zády ke zdi a vlastně pak už to bylo tak, že jsem se jako na noc zamykal v pokoji*“ (R4).

Respondenti se shodují v tom, že k projevům agresivity jak verbální, tak fyzické docházelo zejména v přítomnosti dítěte. „*Jakýkoliv ataky se děly před ní, takže pro mě bylo těžký se nějakým způsobem třeba bránit, protože jsem chtěla, aby ten útok skončil a aby nějakým způsobem pro ni ta hrůza kdy musí koukat na to, že někdo její mámu tahá za vlasy, tahá jí po baráku, kope do ní, tak to je jako podle mě dost hrozný*“ (R2). „*Zase prostě začal bejt agresivní, a když jsme třeba leželi všichni tři v posteli v ložnici s dcerou, tak on tam zase začal něk na mě jako nadávat a tak. Já říkám: ‚Hele, tak jako nebudem to řešit před dcerou.‘ Tak já jsem dceru vzala prostě do náručí a řekla jsem, že jí odnesu teda do pokojíčka, že to nemusí slyšet, no a on za mnou vystartoval, řek prostě, že, že jestli to udělám, tak, tak si podříznu větev*“ (R8).

Bývalý partner trpí poruchou osobnosti

Několik respondentů připisovalo příčinu rozpadu vztahu tomu, že jejich bývalý partner trpí poruchou osobnosti. Začali si všimnout chování, které jim přišlo nestandardní a těžko slučitelné s jejich životním stylem a hodnotami. „*Proč já jsem podával návrh na rozvod bylo to, že já jsem od určitý chvíle začal vnímat, že manželka se chová naprosto bych řekl nelogicky. Přestal jsem jako rozumět, proč jak proč se chová tak, jak se chová. [...]* Postupně jsem se prokousal až k přesvědčení, že se nejedná respektive, že se jedná o poruchu osobnosti“ (R4). „*Když otěhotněla, tak mně právě řekla, že teda má nějakou psychickou poruchu, nikdy mi neřekla, jakou a že vysazuje léčbu, která v těhotenství nemůže být. Nevím, co měla za léčbu, nevím, co měla a, no a od té doby to šlo z kopce*“ (R1).

Někteří respondenti konzultovali chování svého bývalého partnera s psychologem, který vyslovil hypotézu o tom, že bývalý partner může mít poruchu osobnosti. „*Psycholožka vyslovila i nějakou diagnózu, která podle mě se vzhledem k tomu, že to trvá čtyři roky, vyslovila velmi správně. Já jsem o tom jako úplně přesvědčená dneska, že je tam porucha osobnosti. [...]* A ona teda jakoby vyslovila, že to bude narcistická porucha“ (R7).

V dalších případech byla porucha osobnosti diagnostikována v rámci znaleckých posudků. „*A to je, že má patologický v podstatě některý rysy. Jiným slovem psychopat, ale jako v dnešní době se tomu tak neříká, říká se tomu, jestli se nepletu, porucha osobnosti*“ (R10). „*Poslal nás na psychiatrický a psychologický vyšetření, a znalecký posudek, soudní znalkyně řekla, že matka má poruchu osobnosti histrionskou a narcistní*“ (R1).

Tito respondenti popisovali, že jejich bývalí partneři umí tvořit velmi dobrý první dojem, ale neudrží žádné dlouhodobé vztahy s dalšími lidmi. Neshody nemají jen s nimi, ale i s dalšími lidmi. „*Ten haló efekt je úžasnej, protože ona mluví chytře, je krásná, drobná, hezká ženská a vyjadřování neuvěřitelně dobrý, slovní zásoba úžasná, jenomže po čase ty lidi zjistěj, že, že to jsou jenom slova a činy se s tím míjej a že vlastně ona jenom bere a nedává*“ (R1). „*On nemá spory jen se mnou, on má spory samozřejmě se všema lidma*“ (R4).

Ukončení vztahu v zájmu dítěte

Další okolností hrající roli v rozpadu vztahu bylo jeho ukončení pro blaho dítěte. Respondenti konstatovali, že ve vývoji dítěte začali vnímat abnormality, které přisuzovali vlivu konfliktního prostředí. Konfliktní chování bývalého partnera, jehož děti byly svědky, se začalo projevovat v jejich chování a prožívání. Respondentka R7 říká, že starší ze synů začal považovat konfliktní chování otce za normální. „*Hlavní motivací byly ty děti, protože děti to už jako taky docela vnímaly a už to nešlo, ty konflikty byly strašný. [...] Ten starší, ten už začínal ke mně vlastně projevovat to chování, který měl pocit, že je normální*“ (R7).

Respondenti, v jejichž vztahu docházelo k domácímu násilí před dítětem, shrnují, že si na dítěti všimli změn v jeho chování. Ačkoliv do té doby chtěli, aby jejich dítě vyrůstalo v úplné rodině, pochopili, že natolik konfliktní rodinné prostředí nesvědčí vývoji dítěte. „*Ten hnací motor byl ten okamžik, že už ani dcera nechtěla být doma a neustále jakoby vyhledávala to, abychom doma nebyly. Takže jakoby jezdily jsme po návštěvách, jezdily jsme pryč a nechtěla vlastně být v tom jednom domě jakoby, abysme tam byli všichni tři společně. [...] Začínala špatně mluvit, začínala koktat, takže to byl takovej ten spouštěcí moment toho, že jsem se jako rozhodla, že je zapotřebí to řešit a že ta úplná rodina není prioritou v tudlecentu chvíli, že prioritou je vlastně jakoby to, aby prospívala dcera*“ (R2). „*Z veselýho radostnýho pohodovýho dítěte ten proces byl takovej, že syn se najednou nesmál, nebyl tak, nebyl tak jako radostný a pro mě byla situace taková, když prostě přišel ze školky a lehnul si na podlahu a byl smutnej, tak jsem věděl, že to takhle nemůžu dál prostě nechat a že, že jako i to, kdybych se snažil nějak tehdejší manželce nějak pomoc, že to k ničemu nepovede*“ (R4).

Žádost o rozvod přišla nečekaně ze strany bývalého partnera

V některých případech ukončil vztah bývalý partner respondenta, aniž by takový konec respondent očekával a rozuměl důvodům, proč se tak stalo. „*Žádost o rozvod jsem*

našel na stole v říjnu 2017. Pro mě velké překvapení, protože jsem si nebyl vědomej žádnýho svýho pochybení, kterým bych mohl zapříčinit tuhle situaci“ (R3).

Bývalý partner užíval návykové látky

Dalším faktorem přispívajícím k rozpadu vztahu bylo nadměrné užívání návykových látek bývalým partnerem. „Čárkoval jsem radši flašku vodky, abych věděl, jestli přes den pije. [...] Vrátím se a ve vodce chybělo jako tolik a tvrdila mi ‚Já nic, já jsem nepila, to se vylilo.‘ Takže prostě byl jsem hodně zklamanej, ta důvěra klesala. Klesala tady s tím, že mi říkala, že nepije a pila, že nehulí žádnou trávu a viděl jsem jak si od muslimů pochystává hašiš“ (R9).

11.1.2 Konflikty s bývalým partnerem po ukončení vztahu

Ukončení vztahu ovšem neznamenal i konec konfliktům. Všichni respondenti uvedli, že rozpad vztahu doprovázely neshody ohledně nového nastavení péče o děti.

Otevřený kód	Prevalence
Bývalí partneři spolu bojují o to, aby se mohli podílet více na péči o dítě	R1, R2, R3, R4, R5, R6, R7, R8, R9, R10
Bývalý partner druhého falešně obviňoval z trestných činů	R2, R4, R6, R8
Bývalý partner přiměl společné známé k falešné výpovědi u soudu	R1, R6, R8
Bývalý partner mi vyhrožoval	R2, R6

Tabulka 8: Otevřené kódy tématu *Konflikty s bývalým partnerem a jejich prevalence*.

Bývalí partneři spolu bojují o to, aby se mohli podílet více na péči o dítě

Jeden z bývalých partnerů chtěl pro sebe výlučnou péči o dítě. Když slovní domluvou nedosáhli uspokojivé dohody, která by vyhovovala oběma partnerům, přistoupili k řešení sporu soudní cestou.

Ve dvou případech bývalý partner respondenta zaskočil tím, že podal návrh o svěření dítěte do své výlučné péče, aniž by o tom respondentovi dopředu řekl. Respondent se

dozvěděl o žádosti až v momentě, kdy soud v rámci předběžného opatření svěřil dítě do výlučné péče druhého rodiče. Oba respondenti krátce na to byli nuceni opustit společnou domácnost a s tím i dítě. „*Druhého prosince on podal žádost o svěřeni do péče. [...] Devátého prosince on měl už týden v ruce to předběžný opatření, že mi holku sebrali a já o tom nevěděla. On teda furt čekal, až mi to přijde poštou, ale on už to měl*“ (R6). „*No tak ona to dala k soudu, ještě když jsme nějaký čas teda spolu bydleli, no a když přišel ten rozsudek, první, který byl vlastně jako předběžný opatření, tak ona mně vyházela věci, no jak, jak v italskym filmu, prostě vyházela před, před dveře na schody, no a už jsem se tam v životě nedostal*“ (R1).

Další respondenti se po rozpadu vztahu snažili dosáhnout většího podílu na péči o dítě, a to v podobě střídavé péče, nebo rozšíření styku. Proti tomu se ovšem bývalý partner bránil. „*Logickým krokem bylo střídavá péče, posílání po týdnu, čemuž ona se vehementně bránila a já jsem tedy podal návrh k soudu, který byl soudem podpořený, byl podpořený i ze strany OSPODu, ale exmanželka se i nadále vlastně jaksi odmítala to přijmout, že to tak bude*“ (R3). „*Devět let se snažím, aby syn se mnou moh bejt častějš. [...] Ona sama mi řekla, že z její vlastní vůle mi syna na dyl nedá*“ (R10).

Respondentka R5, která měla dítě ve své výlučné péči, se naopak z počátku snažila vycházet vstřícně požadavkům na rozsah kontaktu bývalého partnera s dítětem. Po čase už ale domluvy, která by vyhovovala oběma, nebyli schopni vzhledem k tomu, že bývalý partner chtěl kontakt s dítětem rozšiřovat čím dál, tím víc. „*Dovolila jsem partnerovi, aby chodil k nám domů, byl tam sám, měl přístup ke všemu, což pokračovalo dál, ale on chtěl pořád víc a víc. A to já už jsem nechtěla, tak se naštvál, a pak už to šlo přes soudy, od roku a půl. [...] Rozešli jsme už tak pět let a ve fázi se nacházíme jako, že jsme rodiče dítěte společnýho a soudíme se o něj*“ (R5).

Jinak tomu bylo v případě respondentky R8. Ta měla dítě ve své výlučné péči a původně se chtěla s bývalým partnerem domluvit na tom, aby se staral o dítě častěji a udržoval s ním tak pravidelný kontakt. Partneři se ale na frekvenci a rozsahu kontaktu bývalého partnera s dítětem nedohodli a bývalý partner si dítě bral na takový čas, který podle respondentky nebyl pro dítě vzhledem k věku vhodný. „*On nechtěl slyšet na vlastně něký jako jiný úpravě, tak ani prostě se nechtěl nijak dohodnout, takže já jsem to potom podala k soudu, po nějakým roce a půl, kdy jsme se takhle dohadovali, jak to bude*“ (R8). Po několika

letech bývalý partner respondentku překvapil tím, že podal žádost o střídavou péči, se kterou respondentka nesouhlasí.

Bývalý partner druhého falešně obviňoval z trestných činů

V rámci sporů o péči o dítě respondenti uvádí, že byli od bývalého partnera krivě obviněni z různých trestných činů. Taková podezření na ně vrhala špatné světlo při posuzování soudem, komu bude dítě svěřeno do péče. Zpravidla na jejich základě v rámci předběžného opatření jim bylo dítě z péče dočasně odebráno. Bývalý partner respondentky R2 v den, kdy odešla ze společné domácnosti, nahlásil, že dítě unesla. Partneři po tu dobu mezi sebou nijak nekomunikovali. *„Když jsem odešla, ten den, [...] on přijel vlastně domu z toho koncertu, zjistil, že tam nejsme – ani mi nezavolał, ani mi neposlal esemesku a šel na policii nahlásit únos dítěte“* (R2).

Respondent R4 byl po podání žádosti o rozvod obviněn od bývalé partnerky z domácího násilí, na jehož základě byl nucen se odstěhovat ze společné domácnosti. Následně proti němu podala dalších několik trestních oznámení různé povahy. *„Já jsem jednoho dne poměrně nic netušičně zazvonil telefon a ozvala se mi, představila se mi tam soudní úřednice a řekla mně, že jsem byl teda z rozhodnutí soudu, že jsem byl vykázán ze společného bydlení [...] na základě titulu domácího násilí. [...] Na mě bylo podáno už asi šest trestních oznámení jenom kvůli sexuálnímu zneužívání syna a krom toho řada trestných oznámení v jiných věcech. Únos dítěte, bomba v autě, krádeže, hospodářské delikty a tak podobně. Takže teď jsme zrovna teda ve fázi, kdy jsme se posunuli na to sexuální zneužívání“* (R4).

Respondentka R4 se domluvila s bývalým partnerem, že po rozchodu budou do Vánoc sdílet společnou domácnost kvůli dítěti. Po tu dobu bývalý partner sbíral nahrávky jí a dítěte, které vytrhnul z kontextu a podložil jimi svoje nařčení, že ona dítě týrá. *„On si plánoval tohle a jako důkazy má za ten půlrok čtyři nahrávky, že týrá holku“* (R6).

Bývalý partner přiměl společné známé k falešné výpovědi u soudu

Některým respondentům se stalo, že společní známí na žádost bývalého partnera podali proti nim výpověď k soudu, ačkoliv před tím s nimi měli dobrý vztah. *„Obvinil mě z týrání s tím, že mu to potvrdila paní sousedka jedna, který jsem ještě asi čtrnáct dní předtím hlídala dítě, která věděla úplně o všem, co se u nás děje“* (R6). V případě respondenta R1 známá po letech doznala, že výpověď se nezakládala na pravdě. *„Ona každého využije*

[bývalá partnerka], třeba tadyhle sousedka v baráku napsala před těmi pěti lety k soudu, že se špatně k dětem chovám, že k manželce se chovám ošklivě. To sousedka, jí je osmdesát, si s ní tykám. [...] Po pěti letech ke mně přišla a říká [...] já jsem ti chtěla říct, že jsi měl pravdu ve všem. Ona je špatnej člověk. Já jsem jí ve všem vyšla vstříc, co potřebovala, tak jsem to napsala a já, když jsem od ní něco potřebovala, tak se ani neozvala““ (R1).

Bývalý partner mi vyhrožoval

Rozpad vztahu se někdy pojil s výhrůžkami od bývalého partnera týkajícími se toho, že respondent přijde o společné dítě. „Já jsem se s ním snažila dohodnout, abychom se jakoby vypořádali [majetkově] a jeho vlastně jakoby jedinej argument byl vždycky: „já tě připravím o dítě, na to se připrav““ (R2). „Vyhrožoval zničením likvi-, jak on říkal celkovou likvidací, jak po pracovní stránce, tak po osobní [...], že mi sebere holku a už jí nikdy neuvidím““ (R6).

11.1.3 Vyhledání odborné pomoci

Bývalí partneři v období rozpadu vztahu vyhledali odbornou pomoc psychologa, psychoterapeuta, případně mediátora. Někteří ve snaze o to vztah zachránit a překonat partnerskou krizi. Další se obrátili na odbornou pomoc po skončení vztahu za účelem, aby se jim podařilo překonat neshody ohledně péče o děti a uzavřeli dohodu. Ani jedno se ovšem nepodařilo.

Otevřený kód	Prevalence
Snaha o řešení neshod	R2, R3, R5, R6, R7, R8
Snaha o záchranu vztahu	R1, R4

Tabulka 9: Otevřené kódy tématu Vyhledání odborné pomoci a jejich prevalence.

Snaha o řešení neshod

Když se respondenti pokusili uzavřít dohodu ohledně péče o děti za pomoci psychologa či mediátora, nebylo takové řešení účinné. V jednom případě pár uzavřel mediační dohodu s termíny, v jakých si budou děti střídat, ale bývalý partner tuto dohodu porušil. „On jí přesně využil jenom pro ty termíny, který byly výhodný pro něj. A pak když měly navazovat moje termíny, tak řekl, že žádnou mediační dohodu nemáme a nebude dodržovat““ (R2). Dalším respondentům se dohodu uzavřít nepodařilo a mediace byla

ukončena buď odborníkem, nebo jedním z partnerů. „*To skončilo tak, že se nedohodnem, takže to bylo ukončeno*“ (R5).

Uzavření dohody se někdy nepodařilo kvůli tomu, že každý z partnerů šel na sezení s rozdílnou zakázkou. Zatímco respondent se chtěl domluvit ohledně dětí, bývalý partner chtěl pracovat na obnově partnerského vztahu. Když bývalý partner zjistil, že obnova vztahu není možná, neměl vůli k tomu uzavírat další dohody. „*Já jsem tam šla a vlastně první otázka jejich, proč tam jdeme, tak moje odpověď, abysme došli co nejklidnějším a nejrychlejším způsobem k rozvodu a aby to pro dceru bylo co nejlepší a jeho odpověď byla, že chce zachránit manželství a až teprve po tom, až teda když slyšel mě, tak tam už začal točit, že se mu nelíbí moje výchova a že jsem zlá na dceru a už začal...*“ (R6).

Snaha o záchranu vztahu

Z dostupných zdrojů pomoci pro překonání partnerské krize respondenti se svým bývalým partnerem zkusili využít sezení s odborníkem. V případě respondenta R1 byla spolupráce ukončena samotným odborníkem. „*Chodili jsme na párovku. Jedna párovka, druhá párovka, ty to obě dvě vzdaly, že to prostě nejde*“ (R1). Neshody týkající se výchovy dětí zkusili partneři řešit s mediátorkou. Zatímco se respondent snažil dospět s partnerkou na sezeních k dohodě, partnerka podala žádost o svěřeni dětí do své výlučné péče, aniž by ho o tom sama informovala. Mediace tak byla ukončena. „*Na mediaci jsme chodili rok a najednou během těch mediací mně domů přišla obsílka, že matka podala návrh na svěřeni dětí do péče už skoro dva měsíce předtím. Takže my jsme, na mediaci uzavírali dohody a takovýdle a přitom už to leželo u soudu a najednou prostě bum. No i ta mediátorka říkala, no tak to nemá význam*“ (R1).

V dalším případě bylo docházení k psychoterapeutovi ukončeno bývalou partnerkou. „*Když byl problém, tak jsme vyhledali psychologickou pomoc, no nicméně jsme měli možná dvě nebo tři sezení [...] a manželka pak řekla, že to jsou vyhozený prachy a že vlastně nechce pokračovat*“ (R4).

11.2 Jak probíhá asistované předávání z pohledu rodičů

Výpovědi respondentů mapují různorodé zkušenosti se službou asistovaného předávání, kterou se rozhodli užívat vlivem konfliktních okolností rozpadu jejich vztahu. Tato tematická oblast odpovídá na výzkumnou otázku č. 2: „Jak probíhá služba asistovaného

předávání podle těch, kteří ji využili?” Obsahuje 39 otevřených kódů. Odpovědi respondentů bylo možné rozdělit do pěti tematických oblastí:

- bývalý partner komplikuje předávání (bez asistovaného předávání),
- asistované předávání zlepšuje praxi předávání dítěte,
- bývalý partner komplikuje předávání (s asistovaným předáváním),
- předávání a s ním spojené vlastní prožívání,
- prostor pro zlepšení asistovaného předávání.

Uvedená témata vzešla z dat, která mají do jisté míry narativní povahu, a pokud jde o samotnou praxi předávání, klíčovým rozlišením je to, jak tato praxe probíhala před a za využití služby asistovaného předávání. Vlivem vysoce konfliktního vztahu mezi bývalými partnery, jehož okolnosti rozpadu jsou zmapovány v předchozí části výsledků podkapitola 10.1 Okolnosti rozpadu těch, kteří využili asistovaného předávání, je podle respondentů samotné předávání dítěte bez asistence doprovázeno mnoha komplikacemi zpravidla ze strany bývalého partnera. Smyslem služby je praxi předávání dítěte zlepšit, což se děje v několika různých směrech. Neznamená to ovšem, že praxe předávání dítěte je po zavedení asistování zcela bezproblémová. Analýza ukazuje, že některé problémy dokáže asistované předávání pouze omezit, jiné problémy dokonce specificky vyvstávají s jeho zavedením. V neposlední řadě respondenti zmiňují limity služby, ve kterých spatřují prostor pro její zlepšení.

11.2.1 Bývalý partner komplikuje předávání (bez asistovaného předávání)

Výpovědi všech respondentů se shodovali na tom, že z různých důvodů, když ještě nevyužívali služby asistovaného předávání, bylo předávání dítěte od bývalého partnera k nim obtížné a stávalo se předmětem konfliktů. Se skončením vztahu a zároveň s rozvodovými spory bývalý partner respondentů znesnadňoval průběh předávání dítěte a vytvářel konfliktní atmosféru.

Otevřený kód	Prevalence
Bývalý partner zamezuje uskutečnění předání	R1, R2, R4, R6, R7, R9
Bývalý partner je při předávání agresivní	R1, R2, R4, R5, R7, R9

Bývalý partner ovlivňuje dítě, aby k respondentovi nechtělo jít	R1, R7, R8, R10
Bývalý partner nedodrží čas předávání	R1, R3, R7
Bývalý partner při předávání fyzicky zabraňuje dítěti, aby bylo předáno	R2, R3, R7
Bývalý partner lživě tvrdí, že respondent komplikuje předávání	R5, R8, R9
Bývalý partner nepředává potřebné věci pro dítě	R1, R7

Tabulka 10: Otevřené kódy tématu *Bývalý partner komplikuje předávání (bez asistovaného předávání) a jejich prevalence.*

Bývalý partner zamezuje uskutečnění předávání

Jak jsme viděli v části výsledků 10.1 Okolnosti rozpadu vztahu těch, kteří využili asistované předávání, bývalí partneři mohou přistupovat ke sporu o své potomky z pozice, kdy chtějí pro sebe výlučnou péči, nebo přinejmenším se chtějí na péči podílet více než jejich protějšek. Předávání dítěte potom nemůže být zcela dobrovolnou záležitostí a vznikají konflikty s tím, že v nejhorších případech bývalý partner respondenta zcela zamezuje, aby k předávání docházelo. Zároveň bývalý partner projevuje výrazně sníženou ochotu s respondentem komunikovat. Rodiče jsou tak v situaci, kdy jim bývalý partner neumožňuje dosáhnout jakékoliv dohody a omezuje jejich právo na kontakt s dítětem.

Úplně na počátku může vypadat situace tak, že není ohledně svěřeni do péče vydáno žádné předběžné opatření a předávání dítěte je věcí domluvy rodičů. Pokud ti se nedokáží dohodnout, je vymahatelnost práva být v kontaktu s dítětem těžko dosažitelná, *“protože vám každé řekne: ‚Nó, dyť vy nemáte soudní rozhodnutí, tak co byste jako chtěla?’”* (R2).

Avšak data ukazují, že ani předběžné opatření nemusí vést k ukončení obstrukcí ze strany bývalého partnera. K zamezení předávání dochází různými způsoby. Jedním z nich je případ, kdy jsou bývalí partneři domluveni a ten s dítětem u sebe souhlasí s předáním, avšak ve skutečnosti tento záměr nemá. V momentě, kdy má dojít k předání a jeho protějšek je

připraven na místě, předání se neuskuteční. K tomu může dojít tak, že bývalý partner předstírá, že se jeho protějšek nedostavil. *“On okolo mě projel, zamával mi a poslal mi esemesku, že jsem si pro dceru nepřišla, takže s ní odjel domu”* (R2). Také bývalý partner R7 se uchýlil k předstírání překážky uskutečnění předání. Dotyčný tvrdil, že dítě není ze zdravotních důvodů schopno předání. Svě tvrzení podle R7 zakládal na falzifikátu lékařské zprávy. Respondentka R2 uvádí další variantu zkoumaného jevu. Její bývalý partner na poslední chvíli změnil místo předání na místo příliš daleko od toho původního, čímž předání rovněž znemožnil. *„Von mi za pět minut šest napsal, že mi dceru předá v šest [...], ale na místě vzdáleným čtyřicet kilometrů“* (R2).

Další variantou je situace, kdy se rodič s dítětem vůbec neukáže a zcela nekomunikuje. Respondentce R7 jejíž bývalý partner se na předání s dítětem nedostavil, se podařilo ho kontaktovat až o den později, přičemž ten jí sdělil, že neví, kde děti jsou. Až po přivolání policie se ukázalo, že děti přitom ukrýval u svých rodičů. *„Úplně se mnou odmítl kontakt, ale hrozný bylo, že v pondělí, kdy už jsem to řešila s OSPODem a policií, říkal, že neví, kde jsou. A řekl to i policii a musela k nim zásahová jednotka s tím, že nakonec teda děti našla v zhasnuté místnosti u maminky toho otce“* (R7).

K zamezení předávání může dojít i přímočaře tím, že bývalý partner předávání odmítne, aniž by jakkoli předstíral, že vůli předávat dítě má. I takové případy bývají spojené s výrazně sníženou ochotou bývalého partnera komunikovat. *“Žádný [předávání] neproběhlo předtím [= před asistovaným předáváním], von absolutně nekomunikoval”* (R6). Později respondentka od bývalého partnera dostala výslovnou informaci, že nemá záměr domluvit se s ní na jakékoli možnosti o předání dítěte, jelikož mu psychologka řekla, že *“dcera už nikdy nemá vidět matku”* (R6). Tento případ je specifický tím, že matka byla obviněna od bývalého partnera z týrání dcery.

Pokud k předání nedojde, podle respondentů tuto situaci doprovází obavy o dítě, pocity bezmoci a toho, že není, kdo by jim v takové situaci pomohl. *„Jsem měla velkou obavu o to, jak to třeba prožívaj. [...] Bezvýchodná situace, s tím jakoby nic neuděláte a pak trávíte večer tím, že prostě jakoby chodíte po policajtech, snažíte se dostat ke svému dítěti a jste psychicky úplně vyčerpaná, protože prostě chcete to dítě mít u sebe a jste v situaci, kdy to nedokážete nějakým způsobem zajistit“* (R2).

Bývalý partner je při předávání agresivní

Jako obzvláště alarmující se jeví zkušenosti respondentů s tím, že se k nim bývalý partner choval při předávání agresivně. Ve všech případech bylo takové situaci přítomno i dítě, které mělo být předáno.

U některých respondentů docházelo k verbální agresi ze strany bývalého partnera, a to v podobě křiku a častování vulgaritami. „[...] tak že mi před dětma nadává, skutečně, já dřív, než jsem využívala služeb asistovaného předávání, tak tam třeba docházela k tomu, že na mě třeba jako křičel velmi sprostá slova před dětmi. [...] Běžně mě oslovuje magorem, debilem, takovýhle slova“ (R7). „Křičeli na mě chudáku, zmrde, takovýdle, dej mi voblečení ty zmrde“ (R9).

Další obdobou agresivního chování byl případ, kdy se bývalý partner snažil respondentku provokovat a její reakce si nahrával. „Agresivní, to co mi říkal, začal mě vytáčet hodně, nahrával si všechno, furt jako tak provokoval, pak si to nahrával“ (R5). Dodává, že takové chování se obzvláště vyskytovalo v době, kdy soud rozhodoval o vynesení rozsudku o tom, komu a v jakém rozsahu bude svěřeno dítě do péče. „Když jsou ty soudy, tak se tohle všechno stupňuje a je tam velká ta manipulace“ (R5).

Agresivita bývalého partnera se projevovala i fyzickým násilím. „[...] na mě pravidelně buď plival, nebo do mě kopal. [...] Dvakrát mi rozbil mobilní telefon. [...] Tenkrát jsem skončila i na pohotovosti, protože mě tak jako tahal za vlasy a smýkal se mnou po ulici, že mi hnul prostě krční páteří“ (R2). Respondentka, ve snaze ochránit se před fyzickými útoky na svoji osobu si domlouvala doprovázení od svých známých, aby při předávání dítěte nebyla s bývalým partnerem o samotě. Takové řešení ovšem nebylo dlouhodobě udržitelné a nedalo se zajistit vždy. „Už je to o tom, že někoho obtěžujete v době jeho volna, že jo. Když bylo předání v neděli, tak spousta lidí byla na chatách, že jo, takže jako vracet se na pátou a bejt v pět v Praze se lidem nechtělo, že jo. Bylo to takový, že mě i třeba bylo hloupý jim říkat, tak jsem se jako vodhodlala, šla jsem na to předání sama a dopadlo to právě špatně“ (R2). Navíc doprovod od známých nefungoval jako ochrana před agresivitou bývalého partnera po každé. Někdy se bývalý partner agresivního chování dopouštěl i tak. Nádavkem pak bývalý partner respondentku obvinil na OSPOD z toho, že její doprovod se naopak choval agresivně vůči němu. Skutečnost, že tomu tak nebylo, musela být prošetřena policií. „On je takovej ten, co chodí křičet a to, co sám udělá, tak svádí na vás, jo, takže prostě, on něco udělal, ale běžel na OSPOD a tvrdil, že jsem to udělala já. [...]

on i sehrál to, že vlastně jakoby můj manžel ho napadl a to už máme dneska pravomocný rozhodnutí, že vlastně jakoby to opravdu bravurně sehrál, běžel na ten OSPOD a ty dámy mu to uvěřily. [...] Když jsem šla na předání a šel se mnou vlastně jakoby jeho tehdejší nejlepší kamarád tak vlastně dceru nepředal, naložil jí do auta před náma. Eště vlastně do mě jakoby najížděl autem a s dcerou odjel pryč a odvezl jí tenkrát na místní oddělení policie s tím, že se mě a svého kamaráda bojí“ (R2).

S fyzickým napadením od bývalé partnerky se setkal i další respondent. Ten měl navíc podezření, že bývalá partnerka, která si ten den původně měla převzít dítě, přišla na předávání pod vlivem alkoholu. *„Došlo k napadení mé osoby ve dvě hodiny odpoledne opilou matkou [...] vyloženě to z ní táhlo. [...] tak mi dala pěstí takhle, protože já jsem seděl v autě na podlaze a syn v autě u spolujezdce takže jakoby já jsem měl syna po pravé straně, po levý straně otevřené dveře a jí před sebou. A jak ona stála takhle, tak mi dala takhle kloubama sem, já jsem chytil druhou vo palubku, tak jsem si stoup a začal jsem jí odtlačovat, protože můj táta vyloženě mě od malička učil, že ženský se nebijou i když ti daj facku tak nevracet nic takovýho, tak jsem ji odstrkoval a ona mně začala dávat pěstě“ (R9).*

Respondenti se shodovali v tom, že zatímco oni se snažili s druhým vycházet v mezích slušnosti a nereagovat v podobném duchu, od bývalého partnera se jim takového chování nedostávalo. *„Já jsem vždycky jako jednal slušně a tam protistrana, jsou to špatný lidi no“ (R9).*

Bývalý partner ovlivňuje dítě tak, aby nechtělo jít k druhému rodiči

V některých případech respondenti popisovali, že jejich bývalý partner působil na dítě tak, aby při předání od něho nechtělo odejít. V takové situaci bývalý partner sice nedává jasně najevo, že nechce, aby k předání dítěte nedošlo, ale volí způsob takové komunikace, kdy se na první pohled může zdát, že se dítě samo rozhodlo, že nechce odejít. V chování dítěte je patrná náhlá změna, kterou respondenti připisují na konto působení bývalého partnera.

K ovlivňování dítěte může docházet prostřednictvím vyvolávání negativních emocí v dítěti spojovaných s druhým rodičem při předávání. Takovou zkušenost popisuje respondent R1. Místo toho, aby bývalá partnerka podpořila klidný průběh předání a dopředu děti připravila na to, že k němu půjdou, naopak svým chováním při předávání rozjitřuje emoce dětí apelováním na její citové prožívání situace. *„Děti na to [předávání] nejsou*

připravený, teďka brečej, a vona je na to nepřipraví, no. Ona, když prostě brečí, tak ona je neuklidní. Ona je neuklidní, jenom, ještě u toho prostě, bohužel podporuje, no. [...] ,Hrozně se mi bude stejskat a zvířátkům, jak se bude stejskat a, a, a těm tvejm novejm hračkám se bude stýskat“ (R1). Bývalá partnerka tak sice přímo nezamezuje tomu, aby k předání dítěte došlo, ale staví druhého rodiče do pozice, ve které je nucen si dítě v momentě, kdy brečí, od matky vzít bez její aktivní spolupráce. „No, tak já říkám, už se jako rozluč a já, já si dítě vezmu do auta a takhle ho [dítě] drží v náruči. Já říkám, jak? Jak mám vzít to dítě, že jo. Ted' ho беру, ,ne, maminku chci, maminku chci‘. Jo, to je normální, přirozená reakce dítěte a vona říká: ,ale já ti nebráním v tom, aby si s nima vodjel.‘ Jo, to je prostě takový pokrytectví, že, že to s váma takhle cvičí. Jo, nebráním ti, aby si s dětma vodjel, ale, ale nepustím ho z toho náruči“ (R1). Je tak ze svého pohledu bývalou partnerkou stavěn v očích dítěte do pozice toho, kdo jim činí příkoří. „Čistě záměrně, aby zase tat’, emotivní negativní emoce spojený s tatínkem“ (R1).

Další způsob, jak k ovlivňování dítěte docházelo, byl prostřednictvím negativního vyjadřování se o respondentovi v momentě, kdy měl bývalý partner dítě u sebe. Takové působení se pak při předávání projevovalo v negativním chování dítěte vůči respondentce R7, které se před tím u něho nevyskytovalo. Věty, které dítě proneslo, nemohly být podle respondentky z jeho hlavy vzhledem k tomu, že jejich užití není adekvátní jeho věku. „Na mě tehdy čtyřletej chlapeček křičel, že se o něj neumím dobře starat, že nejsem dobrá maminka a takhle, to je všechno v tom spis-, prostě byly to věci, které evidentně to dítě nemohlo vymyslet, prostě ani kdybych s ním bydlela ve škarpě nebo bezdomovecký boudě, že můj byt je hnusnej a podobně, jo, prostě bylo vidět, že je to nějak to“ (R7).

Ovlivňování zaznamenala respondentka R7 i přímo při předávání. Bývalý partner vyzýval dítě, aby druhému rodiči řeklo, že k němu nechce jít. Způsob, který volil, ovšem působil jako nátlak a takový projev nemohl být svobodnou vůlí dítěte. „On prostě tu holčičku malou chytil, poté co tam na mě hodinu křičel, takhle jí jako přived před ty na ty schody a řek: ,Tak řekni to mamince, řekni jí to, ne mamince, to to, takže řekni jí to. Tak chceš tady zůstat?‘ A ona: ,Jo“ (R7).

Nejstarší dítě respondentky R7 strávilo s bývalým partnerem několik měsíců. Za tu dobu bývalý partner svým působením zahrnujícím negativní vyjadřování se o respondentce dítěte natolik ovlivnil, že ono dlouhodobě odmítá být k respondentce předáváno. Respondentka konzultovala situaci s psychologkami. „Ty psychologky mi od začátku říkaly

[...], že on [= dítě] nemá možnost se tomu tátovi postavit a jediný, kdy se může náš kontakt obnovit, kdy on si projde pubertou a jestli v sobě najde tu sílu se tomu tátovi postavit” (R7). Po marných pokusech domoci se předání nejstaršího dítěte a znovuobnovení kontaktu s ním nakonec respondentka akceptovala stav věcí. Další snaha o to, aby se předávání uskutečňovalo, jí přišla pro dítě zatěžující. *“Pak už to nemělo ani cenu, protože syn už ani nevycházet a mně už to připadalo jako trápení, jednak mě, jednak jeho”* (R7).

Podobnou zkušenost měl i respondent R10. Znenadání s ním dítě odmítlo kontakt, přestože při předchozích setkáních neprojevovalo žádnou nespokojenost. *„Z ničeho nic on jednoho dne prostě, kdy jsme měli úspěšnej styk, bylo to všechno ok, domluvili jsme se jako, super, tak za čtrnáct dní jsme přijeli a syn nám přišel říct, já už s váma nikam nepojedu, mě už to s tebou nebaví. [...] Sklopil hlavu, měl slzy v očích a řekl, že s náma už nikam jezdit nebude. A držel se vod nás tak, nevím, pět metrů aspoň. [...] A nebyl k tomu žádnéj objektivní důvod, jo, protože my jsme s ním čtrnáct dní nemluvili, takže u nás se nemohlo nic stát. Muselo se to stát doma“* (R10). To, že dítě najednou projevovalo vůči němu nevoli, pramenilo podle respondenta z působení bývalé partnerky.

Bývalý partner nedodrží čas předávání

Respondenti se potýkali s nedodržením času předávání dítěte ze strany bývalého partnera. V jednom případě se bývalá partnerka opakovaně s dítětem dostavovala na místo předání v pozdější čas, než bylo dohodnuté. *„Já mám mít děti vod dvanácti, no, ale, když matka, já tam ve dvanáct přijedu a tam nikdo a ve dvanáct pět teprve přijdou“* (R1). Jindy se stávalo, že ačkoliv předávání začalo v dohodnutý čas, bývalá partnerka z pohledu respondenta prodlužovala samotnou dobu předání. Proces předávání dítěte tak trval až 45 minut. *„Třeba si přijedu pro děti a vono trvá třičtvrtě hodiny předání, protože, se s nima [matka] sáhodlouze loučí. „A ještě jste děti zapomněly tohleto a nechcete se rozloučit s kočičkou a máš tohle plyšáčka, a tak si tam dojdi, tak si dojdi domů ještě pro tohle““* (R1). K prodlužování doby předávání docházelo i v případě, kdy bývalí partneři využívali předávání prostřednictvím dětské herny. Bývalá partnerka odvedla dítě do herny před předáním a čekala zde s dítětem na respondenta. V momentě, kdy respondent přijel, ale nechtěla dítě rušit od hry a respondentovi nezbývalo nic jiného, než počkat až ona rozhodne o tom, že je pro předání správný čas. *„Já jsem vždycky tam otevřel dveře, ukázal jsem, jsem tady, zase jsem je zavřel a sed jsem si tam v tý dětský šatně na schody a čekal jsem půl hodiny, třičtvrtě hodiny no a, až teda matka usoudila, že by mně je mohla dát“* (R1).

Další respondent děti vyzvedával u bývalé partnerky ráno před zahájením školní výuky a odvážel je ten den do školy. Pozdní příchod bývalé partnerky s dětmi na předávání pak způsoboval to, že on nestíhal děti odvézt do školy tak, aby v ní byly včas na začátek vyučování. „*Třeba jako se natahovala doba, kdy jsme měli soudem stanovený, v kolik hodin se má předávat, tak se to posouvalo o půl, třičtvrtě hodiny. Několikrát se stalo, že jsme vlastně přišli až do hodiny, kde jsem musel kluky omlouvat*“ (R3).

Respondentka, od které si měl dítě bývalý partner převzít, naopak zažívala situace, kdy bývalý partner přijížděl pro dítě v jiných časech, než jak tomu bylo stanoveno soudním rozhodnutím, aniž by se na tom s respondentkou v předstihu dohodnul. Respondentka tudíž s předáváním dítěte v danou dobu nepočítá. „*Chodí k nám v časy vlastně podle starýho rozsudku a ještě podle novýho. [...] A nepřijde ani podle rozsudku, ale přijde třeba v jednu. Jo, anebo my přijedeme z chalupy a on napíše zrovna esemesku, že stojí před barákem*“ (R8).

Respondenti poukazují na to, že v případech nedodržování času předávání jim bývalý partner jednak krátí čas, který s dítětem mají mít, a zároveň jim narušuje plánování denního programu. „*Tak to už je můj čas, to už nedodržuje rozsudek. [...] To máte pětadvacet předání každý rok, takže si to vezte, za těch šest let, to je 150 předání, ani jednou nebylo včas. [...] No, že bych si něco naplánoval po, že třeba v devět přebírám děti a v deset někde budu, to, to neexistovalo. Protože jsem nevěděl, jestli mě je předá v půl desátý nebo v deset*“ (R1).

Bývalý partner při předávání fyzicky zabraňuje dítěti, aby bylo předáno

Z dat se ukázalo, že další komplikací, kterou bývalý partner může při předávání působit, je fyzické zabraňování dítěti v tom, aby bylo předáno. Ačkoliv se tedy oba rodiče sejdou na místě předání, není jisté, zda k předávce dojde. V takových případech respondenti museli překonat fyzickou bariéru (zamknuté dveře) a jít proti vůli bývalého partnera, aby se předání uskutečnilo.

Bývalý partner může dítěte využít jako rukojmí a podmiňovat jeho předání tím, že jeho protějšek splní požadavky, které si klade. „*Otec přijel a měl mi jí předat, zamknul jí v autě, jako rukojmí [...] a na mě začne: ,Tak jako pokud neuděláš tadyto, tak já ti jí nedám*“ (R2). Respondentka dále popisuje, že musela přistoupit k tomu, že si dítě sama odebrala v nestřeženém okamžiku z auta bývalého partnera, jinak by k předání nedošlo. „*Musíte vyčkat toho okamžiku, kdy on si odemkne auto a kdy do toho auta bude nastupovat sám, aby*

vy jste otevřela ty její dveře a mohla jí z toho auta vyndat, protože vona už čeká na to, aby k vám mohla jít, vona je připravená, ale je v tom zamčenym autě“ (R2).

Další obdobou je případ, kdy bývalý partner nechce, aby k předání dětí došlo, a brání jim v odchodu. Takovou situaci popisuje respondentka R7. Když si přišla podle soudního rozsudku vyzvednout děti v místě bydliště otce, ten předání dětí odmítl. Děti od něho k respondentce doslova utekly. *„On na mě vlastně před dětmi křičel a nechtěl děti vydat. Pak teda, pak jako, pak řek, počkej, já ti ukážu, otevřel branku [...], protože mě asi chtěl bouchnout nebo já nevím [...] a já jsem místo, abych utekla, tak já jsem strčila do té branky nohu a dětem se podařilo utéct“ (R7).*

Bývalý partner lživě tvrdí, že respondent komplikuje předávání dítěte

Další obtíží byla pro respondenty situace, kdy je bývalý partner lživě nařknul, že jsou to oni, kdo komplikuje předávání.

V jednom případě bývalý partner na OSPOD nahlašoval, že mu respondentka nepředává dítě, ačkoliv se tak ve skutečnosti dělo. Respondentka R5 pouze potřebovala změnit čas předávání. *„Já píšu: ne přijed' až ve 12, my jedeme ráno ještě něco vyřídit. Přijel ve 12, řekl: ‚ale já už jsem byl na ospodu a řekl jsem jim, že mi dítě nedáváš a že mi bráníš v kontaktu.‘ A pak si ho [dítě] ale odvezl“ (R5).*

V případě respondentky R8 si bývalý partner pro dítě nepříjel, a přesto nahlásil k soudu, že mu ona dítě nepředává. *„Oni jako napsali, že jsou před barákem, přitom tam nikdo prostě nebyl. No a oni to dali k soudu, že matka jako nepředala dítě“ (R8).*

Další variantu představuje situace, kdy bývalý partner tvrdil, že respondentka ovlivňuje dítě tak, aby k němu nechtělo jít. *„Začaly takový ty manipulace typu, že já dítě manipuluju, takový věci, který by mě v životě ani nenapadly. Že to je moje chyba, že brečí, že prostě, že ho nabádám, tenkrát dvouletý dítě, ať nechce k tátovi“ (R5).* Obdobně popisuje i respondentka R8, že v momentě, kdy dcera přestala chtít odcházet k bývalému partnerovi, ten z toho vinil jí. *„Všude uváděl, že dítě manipuluju a že to je moje vina“ (R8).* Ani jedna z respondentek neměly, jak prokázat, že to, že dítě nechce k druhému odcházet, není tím, že by ho k tomu nabádaly. *„A já jsem vlastně ani neměla jako důkaz, že ta dcera jako opravdu k tomu tátovi nechce“ (R8).*

Bývalý partner nepředává potřebné věci pro dítě

Jako další komplikace s předáváním se projevovala v podobě neshod ohledně předávání potřebných věcí pro dítě jako je zejména oblečení. Respondent R1 uvádí, že mu bývalá partnerka nepředávala žádné oblečení pro děti. Takovému chování nerozumí v momentě, kdy děti má bývalá partnerka ve své péči a on jí platí výživné. „*Dostanu děti v trenýrkách a v tričku. Na pět dnů*“ (R1).

Respondentka R7 popisuje, že jí zas bývalý partner nevracel oblečení, kterými dětmi vybavila na dobu, kterou u něho měly strávit. „*Dvakrát se stalo, že prostě nevrátil dětem zimní boty, označil je za nekvalitní a vrátil mi je v nevyhovujících botách. [...] Řek, že boty zimní, který byly starý asi 14 dní jsou nevyhovující a že je vyhazuje*“ (R7).

11.2.2 Asistované předávání zlepšuje praxi předávání dítěte

„*Po prvních kontaktech jsem zjistila, že to je více méně o té dvouminutovce klidu při tom předání*“ (R2). Takto popisuje změnu průběhu předávání k lepšímu respondentka R2. Všichni respondenti se shodovali v tom, že využití služby asistovaného předávání pro ně představovalo přínos. Spatřovali ho především v minimalizaci konfliktů mezi nimi a bývalým partnerem v přítomnosti dítěte a zároveň v zachycení průběhu předávání nezávislým pozorovatelem, jehož pohled má důkazní hodnotu při soudních sporech.

Otevřený kód	Prevalence
Zprávy o průběhu předávání jako důkazní prostředek	R1, R2, R3, R4, R5, R6, R7, R8, R9
Omezí konflikty při předávání tím, že poskytne v osobě asistenta třetí osobu, před níž nedochází k nevhodnému chování	R1, R2, R3, R4, R5, R6, R7, R9
Dítě není svědkem konfliktů	R3, R4, R7, R10
Asistent poskytuje podporu při hledání řešení v obtížných situacích	R6, R8, R10
Nestrannost asistenta	R4, R7, R10

Nezávislost služby	R7, R10
Omezí konflikty tím, že asistent funguje jako vzor nekonfliktního chování	R1
Omezí konflikty tím, že asistent funguje jako prostředník v komunikaci s bývalým partnerem	R2

Tabulka 11: *Otevřené kódy tématu Asistované předávání zlepšuje praxi předávání dítěte a jejich prevalence.*

Zprávy o průběhu předávání jako důkazní prostředek

Fakt, že zprávy, které píše asistent z průběhu předávání, jsou uznávaným důkazním prostředkem u orgánu SPOD a u soudu, byl respondenty často oceňovaným přínosem služby.

Respondenti se shodovali, že při dlouhodobém užívání služby se po doložení zpráv v soudních sporech začal následně bývalý partner měnit chování, které bylo vnímáno při předávání jako problematické. Jednalo se zejména o zkracování doby předávání a způsob komunikace s druhým rodičem. *„Já jsem je ocitoval do těch soudních vyjádření, jak ty předání na začátku trvaly dlouho, a postupně, jelikož se to v tom objevovalo, u soudu se to taky objevilo, na sociálku jsem to taky posílal, tak ty předání začly bejt rychlejší“* (R1). *„Poté co byly vydány zprávy některý, který popisovaly tu situaci, z který úplně nevycházela manželka úplně dobře, že tam měla nějaký průpovídky a podobně [...], tak jednoznačně si na to začala dávat větší pozor, protože vnímala že jí to u OSPODu i u soudu může uškodit“* (R4).

Respondenti uváděli, že zprávy z předávání jim umožňují obranu proti lživým obviněním ze strany bývalého partnera, které se jinak bez podložení důkazem jen těžko vyvrací. *„On [bývalý partner] vám zapře i, i to, že prostě já mam hnědý oči. Prostě on vám bude koukat do očí a bude tvrdit, že je hnědý nemám jo a myslí si prostě, že tím, že on to tvrdí, že se z toho stává pravda“* (R2). *„Paní sociální pracovnice nám říká: ‚vy to říkáte tak, ona [bývalá partnerka] to říká tak a nevím, kdo z vás říká pravdu nejsem psycholog, abych to mohla posoudit.‘ Takže díky těm protokolům se ukazuje, kde ta pravda je“* (R3). Zachycení průběhu předávání ve zprávě nezávislou třetí osobou tvořilo prostor, kdy se nemusel respondent obávat, že události při předávání budou použity proti němu na základě

zkresleného tvrzení bývalé partnerky. „Bylo to garancí, že nebude absolutně překroucená skutečnost, která, kde bude snaha toho nějak dál zneužít“ (R4).

Dále zprávy od asistenta slouží jako důkaz o tom, jestli k předávání dítěte dochází. „Od toho druhýho ledna nám nebral telefony, neodpovídal na emaily, nic. Zmizela s ním, zmizela i dcera, prostě nic a my každý týden jsme jeli do Prahy, kde jsme se setkali s kolegyní, stáli jsme na daným místě, stáli jsme tam hodinu, hodinu jsme telefonovali na vypnutý telefon a každý týden se za tohle od ospodu dávala pokuta pro dotyčného, že neuposlechl soudní rozhodnutí“ (R6). Díky zprávám začalo k předáním opět docházet. Pro respondentku R6, která čelila obvinění z týrání dítěte, pak zprávy sloužily jako výpověď o tom, jakým způsobem na ni dítě reaguje. „V centru pro domácí násilí mi doporučili, že si mám tohle to zabezpečit, aby bylo vidět, že se mě dcera nebojí“ (R6).

Obsah zpráv popisného charakteru nemusí odpovídat očekáváním respondenta. To popisovala respondentka R5, která si prostřednictvím zpráv chtěla zajistit svědectví o emočním stavu dítěte při předání. „Přišlo mi to takový jako robotický, no. Že opravdu, že ty zprávy byly opravdu, co tam kdo dělal, nebo já nevím, jakože fakt popisný. [...] Jsem chtěla takovej ten bližší pohled na to dítě, kdy prostě někdo řekne a určí i míru, i třeba, že to dítě je zaražený nebo že je ztuhlý, jako širší tu paletu bych si představovala“ (R5).

Omezí konflikty při předávání tím, že poskytne v osobě asistenta třetí osobu, před níž nedochází k nevhodnému chování

Respondenti se shodovali, že díky přítomnosti asistenta došlo k výraznému snížení konfliktů a zamezení nevhodnému chování bývalého partnera, které bylo popsáno v podkapitole 10.2.1 Bývalý partner komplikuje předávání (bez asistovaného předávání). K omezení konfliktů došlo působením několika činitelů.

Samotná přítomnost další osoby může zajistit to, že se bývalý partner chová v mezích slušnosti. Agresivní chování v podobě vulgarit a fyzického napadání tak vymizelo. „Tam byl někdo, před kým jako stále musela držet svoje chování jako na uzdě“ (R4). „Normalizuje to jeho chování“ (R5). „Když je tam přítomná třetí osoba, tak si matka nedovolovala tolik“ (R1).

Bývalý partner si uvědomoval, že osoba asistenta, která zde vystupuje jako představitel odborné organizace, je uznávaným zdrojem informací o průběhu předávání u soudu a OSPOD. Jeho slovo o průběhu předání zde má svoji váhu oproti doprovodu

v podobě jiné fyzické osoby. „Podle mě tím, že vlastně jakoby to je agentura, která nějakým způsobem monitoruje to předávání a píše o tom zprávy, tak to bere tak, že to by ho mohlo třeba jako poškodit, zatímco když to dělal před nějakým jakoby mejmá známým, tak mu přišlo, že z toho se vždycky někde vylže a z toho nikdy nic nebude“ (R2). Slovy respondenta R9: „Má z vás špundus“ (R9).

Respondent R1 doznává, že ke snížení konfliktní atmosféry přispělo to, že i on sám před asistentem lépe reguloval svoje chování. V momentě, kdy ho projev bývalé partnerky rozčílil, tak si v přítomnosti asistenta nedovolil reagovat křikem tak, jako tomu bylo dříve. „Jsem se naučil i mnohem víc kontrolovat. Jsem si říkal, když tady vybuchnu, bude to napsané ve zprávě, takže nesmím vybuchnout“ (R1).

Dítě není svědkem konfliktů

Respondenti ve využívání služby pro své děti spatřovali benefity, které vyplývaly z úbytku konfliktů. Klidný průběh předávání bez konfliktů považují pro dítě za důležité.

Respondentka R2 oceňuje, že dcera není díky asistenci vystavena situaci, kdy by docházelo k hádkám a fyzickému násilí mezi rodiči. „Nemusím se nějakým způsobem obávat nějakých ataků na moji osobu a že tomu nemusí přihlížet moje dcera“ (R2). Obdobně respondent R4 říká, že setkání mezi ním a bývalou partnerkou se stala pro dítě během předání méně zátěžovými díky tomu, že z komunikace vymizelo negativní vyjadřování bývalé partnerky o respondentovi. „Docházelo k různě jako průpovídkám [...], který pro Matyáše byly jako mnohdy stresující, protože se z pravidla týkaly toho, často že jako teda mě zavrou“ (R4).

Respondenti se shodovali, že děti jsou díky nekonfliktní atmosféře při předávání s asistencí v den předání uvolněnější a přítomnost asistenta snižuje jejich obavy z průběhu předání. „Těm klukům se velmi ulevilo, když vědí, že prostě když nadejde hodina předání nebo ta doba toho předání, tak oni mohou v klidu vyjít, nikdo jim nebude v ničem bránit“ (R3). Respondentka R7, která využívání služby přerušila, ho opět obnovila po incidentu, kdy bývalý partner fyzicky zamezoval dětem, aby mohly k respondentce odejít. O to, aby znovu na předání docházela asistence, ji požádala dcera. „Vlastně hned poté mi ta Danielka řekla že, proč už nechodí ta paní, že zase má chodit a uvědomila jsem si, že je to opravdu potřeba. [...] Pro děti je to strašně důležitý pro jejich klid. [...] Teď děti jsou už uvolněnější, oni byly vždycky při tom předání zpátky prostě úplně strnulý a bály se toho konfliktu“ (R7).

Asistent poskytuje podporu při hledání řešení v obtížných situacích

V některých případech asistent poskytoval respondentům podporu v hledání řešení obtížných situací, čímž napomáhal ke zklidnění průběhu předávání. Poté, co asistent upozornil respondentku R6, že se podílí na prodlužování doby předání, když dítě brečí, zkoušeli různé způsoby, jak zajistit, aby dítě při předávání od ní směrem k bývalému partnerovi nebrečelo a k protahování nedocházelo. Osvědčilo se například, když se respondentka rozloučila již v autě před předáváním. „*Mně to přišlo hrozný jí předávat brečící. [...] Odtrhnout jí od sebe a otočit se od ní a jít pryč, to mi přišlo strašný to je pak, teda vymejšleli, že jsme přijeli na parkoviště z druhé strany, dceru přiváděl jenom partner [aktuální]*“ (R6).

Respondentku R8, jejíž dcera nechtěla odcházet k druhému rodiči, asistent podporoval v motivování dítěte k odchodu. „*Tam byla ta aktivní spolupráce, že jsme se prostě obě dvě snažily. [...] Ona potom se snažila vlastně dceru i nějak jako motivovat, aby tomu tátovi třeba napsala esemesku nebo dopis na místě*“ (R8). Komplementárně k tomuto příběhu se respondentovi R10 dostala podpora v podobě snahy asistentky, aby dítě bylo ochotno od bývalé partnerky začít opět odcházet k respondentovi. „*Snažila se tu situaci jako nejdřív rozkrýt. Jo, to znamená jako snažila se zjistit, jestli opravdu já nejsem ten, ten, kdo ten problém celej způsobuje, což si myslím, že dává smysl, protože tam bych začal asi jako taky jako první hledat, že jo. Protože když dítě nechce s někým bejt, tak bych se první zaměřil, proč s ním nechce bejt. [...] Když potom samozřejmě zjistila, že to asi nebude ten problém, tak se snažila různě vymýšlet právě taktiky a různý způsoby, jak to udělat, aby odešel*“ (R10). Ani v jednom z těchto případů se ovšem snaha asistenta o uskutečnění předání dítěte nesetkala s úspěchem a přítomnost asistenta splnila funkci nezávislého pozorovatele vypovídajícího o situaci. „*Dcera už vlastně dlouhodobě vlastně nechtěla, ale v takový křeči, vlastně v pláči, že psychologka řekla, že jí prostě nemáme žádným způsobem nutit, tak to očekávání bylo, že vlastně budeme mít i nějaký monitoring tý situace, jak to vlastně vypadá, že, že, že tu dceru nijak nemanipuluju, aby k tomu tátovi nešla, že prostě má sbalíno, že se snažím*“ (R8). „*Řek bych, že se celkem jednoznačně prokázalo, že to nebylo jako v možnostech žádný služby. Jo, že prostě nejde, jako, tohleto nešlo změnit. Že to pramenilo samozřejmě od maminky*“ (R10).

Nestrannost asistenta

Důležitým aspektem služby asistovaného předávání je zachovávání nestrannosti asistenta vůči oběma rodičům. Respondentka R7 zmiňuje, že ač byla zpočátku překvapená, že asistent automaticky nestojí metaforicky na její straně, doznává, že právě neutrální vystupování asistenta při konfliktu mezi bývalými partnery situaci zklidňuje. Bez nestrannosti asistenta by služba ztratila svoji objektivitu. *„Tohle asi je určitě strašně důležitý zdůraznit tomu rodiči, který si to objednává, že vlastně si neobjednává jakoby někoho, kdo ho bude držet za ruku, ale někoho, kdo tou neutralitou vlastně může pomoci ke zklidnění té situace. [...] Abyste mohli tady takhle fungovat, tak musíte vystupovat neutrálně. Protože samozřejmě ve chvíli, kdy vy byste ho drželi za ruku a hladili a jako poskytovali mu nějaký to, tak samozřejmě ten druhý rodič by se mohl velmi účinně prostě postavit proti tomu, že vy tam nemáte co dělat“* (R7).

Citlivost na zachovávání neutrality asistenta potvrzuje i zkušenost respondenta R4. Ten popisuje, že po jednom předávání, na které přišel se zpožděním, kde bývalá partnerka již čekala s asistentkou, se objevilo ve zprávě, že syn, kterého bývalé partnerce předával, byl oblečený v kalhotách od pyžama. Podle respondenta byl syn oblečený v teplácích. To, že se ve zprávě následně objevila zmínka o pyžamu, přisuzuje respondent ovlivnění asistentky matkou, která ji podle něho musela dopředu říct, aby byla bedlivá vůči tomu, zda nebude syn v pyžamu. To by se podle něho rozhodně dít nemělo a zároveň tím upozorňuje na to, jak snadno k takovému ovlivnění může dojít. *„Takže, myslím si zpětně, že ta osoba, která to pozoruje, by si měla opravdu zachovávat odstup od obou jo a koukat na to vlastním, čistým vlastním okem“* (R4).

Nezávislost služby

Někteří respondenti oceňovali nezávislost služby na dalších státních úřadech. Pro respondentku R7 bylo důležité, že nemusela žádat soud ani OSPOD o schválení takové spolupráce. Obdobně respondent R10 uvádí, že pro přítomnost asistenta u předávání nemusí mít souhlas druhého rodiče, který by jinak byl proti.

Omezí konflikty tím, že asistent funguje jako vzor nekonfliktního chování

Respondent R1 dále rozvedl, že asistent mu poskytoval vzor svým vystupováním. Pozorováním jeho chování se učil, jakým způsobem reagovat na bývalou partnerku, aby se konflikty v komunikaci dále nerozvíjely. *„Když je to třetí osoba, tak samozřejmě neprožívá*

tolik emočně ty, ty konflikty, takže mně pomohla v tom, proč se vlastně nemůžu chovat jako třetí strana. Jako opravdu pozorovatel, kterýho se to emočně nedotýká, takže i v tomhleto jsem si říkal, tak se budu chovat vlastně, tak jako tady asistence, a nebudu si to připouštět k tělu, tadyto nějaký, prostě budu mlčet, na něco nebudu vůbec reagovat“ (R1).

Omezí konflikty tím, že asistent funguje jako prostředník v komunikaci s bývalým partnerem

U respondentky R2 došlo k výraznému omezení konfliktů díky tomu, že asistent převzal roli prostředníka mezi ní a bývalým partnerem. Jelikož respondentka byla opakovaně bývalým partnerem v minulosti fyzicky napadána, upřednostňovala možnost kontakt s ním naprosto minimalizovat. *„Nechci žádným způsobem vůbec přijít do žádného jako kontaktu, i očního“ (R2).* Při předávání tak zůstává sedět v autě a asistent je ten, kdo převádí dítě od jednoho rodiče ke druhému, případně vyřídí informace, které si chtějí rodiče vzkázat. Respondentka poukazuje na to, že díky tomu nevznikají mezi ní a bývalým partnerem *„žabomyší války“ (R2).* Popisuje, že kdyby předávání byla účastna, rozporovala by nepravdivá tvrzení bývalého partnera a rozvíjela by tak konflikt. *„Já ho prostě přehlížím, což, pokud tam je prostě někdo za vás, je pro mě jako mnohem jednodušší ho přehlížet, než pokud jste tam sama za sebe, že jo. [...] Například tvrdil, že dcera neměla brejle, jo, brejle byly v aktovce, jo ale prostě kdybych tam byla já za sebe, tak už začnu přehrabovat aktovku a už se s ním budu dostávat prostě do dalšího kontaktu, že budu tvrdit, že tam ty brejle byly, jo. Pokud jste tam vy, tak vy samozřejmě žádnou aktovku nepřehrabujete a žádným způsobem se s ním o tu informaci nepřete“ (R2).*

11.2.3 Bývalý partner komplikuje předávání (s asistovaným předáváním)

Z dat se ukázalo, že přes přínosy, které respondenti vnímali se zavedením služby asistovaného předávání, dochází k mnohým komplikacím i přes přítomnost asistenta. Některé z nich respondenti zažívali před využitím této služby asistovaného předávání. Ty ovšem už nenabývaly takové intenzity, děly se v jiné formě a jejich výskyt byl spíše namátkový oproti tomu, aby byly opakujícím se pravidlem tak, jak se dělo bez asistence.

Samotná služba asistovaného předávání se v několika případech stala zdrojem komplikací nových. K tomu došlo zpravidla v případech, kdy bývalý partner respondenta nesouhlasil s užíváním služby, případně souvisela s obsahem zpráv psaných o průběhu předávání.

Otevřený kód	Prevalence
Bývalý partner se snaží manipulovat obsah zprávy o předání	R4, R5, R6 R7
Bývalý partner zamezuje uskutečnění předávání	R2, R6, R7
Bývalý partner ovlivňuje dítě tak, aby nechtělo jít k druhému rodiči	R6, R7, R10
Bývalý partner je při předávání agresivní	R2, R6
Bývalý partner lživě tvrdí, že respondent komplikuje předávání dítěte	R4, R8
Bývalý partner mi nepředává potřebné informace o dětech	R1, R3
Doprovod bývalého partnera se chová konfliktním způsobem	R6, R8
Bývalý partner nesouhlasí s předáváním za asistence	R3, R5
Bývalý partner předává děti se zpožděním	R7
Asistované předávání není vhodná služba	R8

Tabulka 12: Otevřené kódy tématu *Bývalý partner komplikuje předávání (s asistovaným předáváním) a jejich prevalence.*

Bývalý partner se snaží manipulovat obsah zpráv o předávání

Respondenti se setkávají s tím, že se jejich bývalý partner snaží ovlivňovat obsah zpráv v jejich neprospěch. K tomu dochází tak, že bývalý partner asistenta upozorní na to, jaké věci mu měla respondentka pro dítě předat s sebou, ale dle něho se tak nestalo. „*On si jako myslí, že když asistentce prostě jako nasází informace, co všechno dcera neměla, a bude*

tvrdit, že to neměla, přesto, že to měla, tak se z toho stane pravda. Jo, například tvrdil, že dcera neměla brejle, jo. Brejle byly v aktovce“ (R2).

Další respondent se domnívá, že se bývalá partnerka začala finančně podílet na placení služby ve snaze, aby se změnil obsah zpráv v její prospěch. *„Zřejmě se jí nelíbily ty zprávy z toho předávání tak jako chtěla aby tak navrhla že si bude platit půlku tak potom si nějakou chvíli platila polovinu toho předávání, ale zjistila, že se to nezlepšuje teda ty zprávy jako tak to zase přestala“ (R4).*

Bývalý partner zamezuje uskutečnění předávání

Bývalý partner se může rozhodnout nepředávat dítě i přesto, že je předávání asistované. U respondenta R4, jehož bývalá partnerka mu dlouhodobě před asistencí dítě nepředávala, soud přistoupil k nařízení asistence. Den před tím, než se měla konat, ovšem bývalá partnerka oznámila, že k předání nemůže dojít, protože je dítě nemocné. Asistence tedy byla zrušena. Respondent si ale chtěl informaci ověřit, jel za dítětem sám a zjistil, že nemocné není. Odešel s ním a svoji domněnku si nechal ověřit lékařskou prohlídkou dítěte. *„Těsně před předáním [zpátečním] jsme šli na pohotovost dětskou, kde nás prohlídli, že je všechno v pořádku“ (R4).* Po tomto incidentu se předávání již v plánovaných termínech uskutečňovalo.

V případě respondentky R6, které bývalý partner po rozpadu vztahu odmítl dítě předávat, taktéž soud rozhodl o nařízení asistence. První asistované předání dítěte k respondentce se uskutečnilo. Ovšem poté bývalý partner opět odmítl dítě předávat, i přes přítomnost asistenta. Respondentce zamezoval v kontaktu s dítětem čtyři měsíce, po které se dostavovala podle platného předběžného opatření na místo předání i s asistencí. *„Manžel se rozhodl, že to předběžko od neděle do středy nebude plnit. Od toho druhého ledna, kdy jsem mu jí vrátila, jsem holku viděla až dvacátého dubna“ (R6).*

Bývalý partner ovlivňuje dítě tak, aby nechtělo jít k druhému rodiči

S ovlivňováním dítěte od bývalého partnera takovým způsobem, aby od něho nechtělo odejít, se setkávali respondenti opět i za přítomnosti asistenta a bylo to tak zaznamenáno ve zprávě o průběhu předávání.

K takovému ovlivňování docházelo podle respondentky R6 prostřednictvím rozjitřování emocí dítěte. *„Začal s holkou manipulovat tak, že jí schválně převážel spící*

a vzbudil jí, nevím jak a čím, ale hodně krát předávání bylo se šileným pláčem, a to bylo všechno vidět, jak to to je prostě nahraný, aby to bylo právě jako holka brečí, že ke mně nechce“ (R6).

Stávalo se taky, že respondentka R6 nevěděla, jakým způsobem bývalý partner dítě ovlivnil, ale pozorovala náhlou změnu v chování a prožívání dítěte, které přisuzovala jeho působení. *„Bylo vidět, že je v autě Niky v pohodě, mává mi, ale on potom vlastně vlez dozadu a když už vylejzal, tak Nikolka brečela, že nechce ven a že nechce ke mně a že nechce nic“ (R6).*

Dalším způsobem bylo podle respondentky R6 zabavení dítěte hračkou před předáním, kterou si ovšem rodiče nepředávají. Při předání tak bylo nutné dítě vytrhnout například od koukání se na pohádku. *„Když jí přivázal, tak koukala na tablet a on jí ten tablet nevypnul, tu pohádku, takže jsme třeba v mrazu s kolegyní stály 20 minut a čekaly, až se dokouká na pohádku. Takže samozřejmě nechtěla z auta“ (R6).*

Respondent R10, který oslovil službu asistovaného předávání právě proto, že s ním dítě začalo odmítat kontakt na základě ovlivnění bývalou partnerkou, popisuje, že ovlivňování dítěte proti tomu nezvrátila ani služba asistovaného předávání. Bývalá partnerka dítě na předávání nepřipravovala. *„Bylo vidět, že vlastně jako ani maminka nepředpokládá, že syn někam pojede, což bylo třeba, když bylo venku minus pět, byla jako, byl sníh, tak syn měl prostě tenký šusťáky a holý kotníky“ (R10).* V takovém případě bylo podle respondenta jasné, že se mu nepodaří syna motivovat k odchodu. Opakovaná nepředávání měla takovou to podobu: *„Syn vyleze, řekne, že s náma nikam nejde, nemá k tomu žádnéj rozumnej důvod, prostě ‚jenom mě nepřemlouvajte, já s váma nikam nepojedu‘. Plus sem tam různý útržky, jako ‚ty chceš, abych šel k soudu‘, jo. Prostě, ‚ty mámě ubližuješ, ty na ni tlačíš tím soudem‘. Jo, ‚seš na ni zlej, prostě, ona je těhotná, ty jí ubližuješ‘. To je věc, kterou nemohl mít samozřejmě ode mě, jo“ (R10).* Syn mu podle jeho mínění opakoval to, co mu říkala jeho bývalá partnerka. Zároveň si respondent uvědomoval, že v takové situaci by bylo pro syna velice těžké vzepřít se rozhodnutí bývalé partnerky, u které v té době žil. *„On chtěl bejt poslušnej mámě, takže se mnou nikam nechtěl odjet, ale protože mě má rád, měl mě vždycky rád, ten vztah tam byl v pořádku a těšil se na mě vždycky, tak najednou byl jakoby v situaci, kterou nedokázal zvládnout jinak, než že mě vlastně jako ponižoval, že na mě byl vošklivej“ (R10).*

Po několika měsících neúspěšných pokusech o předávání absolvovala bývalá partnerka na žádost respondenta a doporučení OSPOD s respondentem mediaci. Jejím výstupem byla domluva, že bývalá partnerka podpoří konání kontaktu. Po této domluvě s ním syn začal na čas opět odcházet. „*Na dalším styku se to stalo, bez problému. Syn prostě se mnou šel na celý den. Což zase jenom dokládá to, že to bylo jenom prostě v rámci rozhodnutí matky. Jestli půjde nebo nepůjde*“ (R10). Přestože kontakt i po odloučení si podle respondenta on i syn užili, pohled bývalé partnerky byl opačný. „*Maminka to obrátila, že synovi se to nelíbilo, že jsem ho odložil u nějakých sousedů a šel jsem pryč. Ale samozřejmě syn to jako tomu pomoh, týhle verzi, že jo. Protože nebude říkat ne, já jsem tam chtěl a dělali jsme všechno možný, aby ses to nedozvěděla. Ale jako, ten kluk má z ní vlastně jako obrovskéj strach*“ (R10).

Bývalý partner je při předávání agresivní

Agresi ze strany bývalého partnera zažívají respondentky i přes přítomnost asistenta. Na respondentku R2 bývalý partner ukazuje gesta s vulgárním významem. „*Když si myslí, že ho nikdo nevidí, [...] ukazuje, různé – jako taky, že zvedá prostředníček a takový*“ (R2).

Respondentka R7 se setkala i s fyzickou agresí a ohrožováním rozjetým autem. „*Začal do mě strkat a strkal mě až na auto [...] pak obešel auto z druhé strany, sed do auta a odjel. Kdyby sme neuhnuly, tak by nás porazil*“ (R7).

Bývalý partner lživě tvrdí, že respondent komplikuje předávání dítěte

I s asistencí byl respondent obviňován od bývalého partnera z toho, že nějakým způsobem komplikuje předávání dítěte on.

V jednom případě podávala bývalá partnerka stížnosti na OSPOD s tím, že se respondent opakovaně dostavuje na předávání se zpožděním. „*To naše předávání bylo velice často já bych řekl téměř vždycky předmětem ještě nějakých stížností na mě, na OSPOD. A to třeba zpoždění při předávání, tak já jsem někdy měl třeba 3 minuty zpoždění jo, ale ze tří minut se udělalo třeba třicet minut. Takže na OSPOD šla informace, že jsem měl třicet minut zpoždění*“ (R4). Nepravdivost takových informací se ovšem dala dohledat díky zprávám od asistenta z dané předávky, které zachycují mimo jiné i časy příchodů obou rodičů.

Další stížnosti se týkaly stavu dítěte, ve kterém přichází od respondenta. „*[...], že ho předávám v zoufalým stavu, že je, já nevím, v roztrhaným oblečení, nebo že má boty o dvě*

čísla menší, nebo jo, nebo že je odřenej, nebo že já nevím, co dalšího, nebo že má nějaký poškození na sobě jo, fyzickýho rázu a tak dále a tak dále“ (R4).

Za další, v situaci, kdy dítě nechtělo odejít k bývalému partnerovi, ten říkal, že to je respondent, kdo za to může. Respondentka popisuje, kdy i za pomoci asistenta se snažila motivovat dítě k odchodu k bývalému partnerovi, ono ovšem za žádných okolností nechtělo opustit byt. Respondentka vyzdvihuje, že dítě, kterému v té době bylo devět let, nemohla nutit k odchodu násilím a další možnosti už vyčerpala. *„Začala brečet, že tam prostě nechce. Takže... A já už jako jí násilím prostě nutit nebudu“ (R8).* Bývalý partner ovšem chování dcery přisuzuje tomu, že je ovlivňována respondentkou. *„On jede v tom, že vlastně za to můžu já, že dcera k němu nechce a že se vlastně nic nestalo, že to je jako mým, mým, že jí prostě manipuluju proti němu“ (R8).*

Bývalý partner nepředává potřebné informace o dětech

Jako další problematická oblast se ukázalo předávání informací o zdravotním stavu dětí. Respondenti uváděli, že jim bývalý partner neříká o dětských návštěvách u doktora, výsledcích vyšetření a důležitých zpráv ze školy. *„Dítě mi řekne, že bylo v nemocnici, že má zašitou hlavu, že spadlo na hlavu. [...] Požádám jí, až když se jde k doktorovi na prohlídky a podobně, jestli by mně to mohla říct, abych tam šel taky a ona nereaguje nebo napíše: ‚já nechci, abys tam chodil‘“ (R1).* *„Snažím se informovat exmanželku o tom, jaký měli kluci záležitosti, který řešili ve škole a jaký je jejich aktuální stav a co jsme museli za ten týden vyřešit. Jo, a od ní se mi žádný informace nedostávají. [...] Já jako stojím o to prostě, abych věděl, jaký je zdravotní stav, když jsou kluci u bývalé ženy. Zvláště, když ona s nimi chodí na nějaká vyšetření a já se pak nedozvídám výsledky vyšetření“ (R3).*

Doprovod bývalého partnera se chová konfliktním způsobem

Komplikace se objevily i ze stran osob, které doprovázely bývalého partnera na předávání. Doprovod bývalého partnera si průběh předávání natáčel i přes žádost respondenta a asistenta, aby se tak nedělo. *„S manželem na začátku jezdila ta sousedka s tím, že mě natáčela na mobil, ten mobil mi strkala do obličeje. [...] Několikrát byla i požádaná od kolegyň, aby je nenatáčela, že se jim to nelíbí. Vlastně furt natáčela a cpala někam mobil“ (R6).*

Bývalý partner nesouhlasí s předáváním za asistence

Vzhledem k tomu, že si asistenci může objednat jen jeden z rodičů, aniž by k tomu potřeboval výslovný souhlas druhého, může se stát, že druhý s přítomností asistenta nesouhlasí. Svoji nelibost pak dává bývalý partner najevo stížnostmi na asistenta a na jeho působení na děti. Chce, aby předávání neprobíhalo za asistence. *„Snažila se jako si svévolně změnit způsob předání, kdy tvrdila, že kluci jsou traumatizovaný přítomností asistentky a že mi radši děti přiveze domu, aby u toho ta další osoba bejt nemusela“* (R3). *„Zlobí se, když tam jako někdo je. Už i kolikrát to v těch zprávách je, že si přeje, ať jdou dál ty slečny, ať ho neposlouchají, co říká a já na něm vidím, že mu to vadí, že je naštvanej. [...] On nesnese ani tu mediaci, ani jít za psychologem, on nesnese žádný svědky“* (R5).

Bývalý partner předává děti se zpožděním

Respondentka R7 popisuje, že i přes přítomnost asistence jí bývalý partner často předával děti se zpožděním. Nechával respondentku, která si pro děti přicházela do místa jeho bydliště čekat před domem, a neozýval se jí. *„Vloni v zimě si vypnul zvonek. [...] Tam je takovej zvonek, kterej se vždycky rozsvítí a vlastně nesvítil“* (R7). Z domu s dětmi pak vyšel zpravidla po 20 minutách, kdy tam respondentka čekala. *„To že by jako mi byly děti, byly předány v 18:00 to je, to je naprostá výjimka. To jako většinou, já bejvalo, že jo, tak těch 20 minut vždycky to tak nějak bývalo“* (R7).

Někdy bylo ale zpoždění i několika hodinové. *„Loni jsem tam s asistentkou stála asi dvě hodiny a nebylo to ojedinělé“* (R7). Takové zpoždění bývalý partner vysvětloval tím, že se mu stala událost, kterou musí řešit a která mu brání dostavit se na čas. Jednou se jednalo o havárii vody na chatě, ze které se s dětmi měl na předání vrátit. Když mu ovšem respondentka nabídla, že si děti vyzvedne na místě, kde s dětmi je, on takovou variantu odmítnul. *„My jsme tam stáli v šest a otec prostě řekl, že je na chatě a že se mu rozbila voda. [...] Já jsem tehdy řekla, dokonce jsem to řešila, že teda dobře, že když se nemůže dostat z chaty, což je hodinová cesta, na šestou hodinu, tak že já si přijedu pro děti na chatu, jo? A on začal velmi agresivně, že prostě neexistuje“* (R7).

Asistované předávání není vhodná služba

U respondentky R8, jejíž dcera dlouhodobě odmítala od ní odcházet k bývalému partnerovi, vyšlo najevo, že služba asistovaného předávání nebyla vhodným nástrojem pro změnu nežádoucího stavu. Vzhledem k tomu, že by bylo potřeba pracovat na podpoře

znovuobnovení vztahu dcery k druhému rodiči, jevila se jako vhodná služba asistovaný kontakt, který byl doporučený soudem i psychologem. Bývalý partner po uskutečnění dvou setkání s dcerou za přítomnosti asistenta další asistované kontakty odmítnul. „*Ona vlastně napsala i doporučení, že by to setkání mohlo začít něk jako pomalu, že by mohlo být vlastně nejdřív nějaký psaní, pak nějaký skype a pak teprve setkání, jo, aby to bylo prostě něk jako nenásilný. [...] Kdyby on nepřetrhnul ty asistovaný kontakty jako po druhým sezení, tak se to třeba může nějak vyvinout*“ (R8).

11.2.4 Předávání a s ním spojené vlastní prožívání

V rozhovorech respondenti zmiňovali téma vlastního prožívání a emocí spjatých s předáváním, a to jak v případě předávání asistovaného, tak bez asistenta. Při předávání bez asistenta se nejčastěji jednalo o pocit bezmoci z nastalé situace. Se zavedením asistovaného předávání se dostavila úleva a klid. I přes zlepšení průběhu předávání popsaného v podkapitole 10.2.2. Asistované předávání zlepšuje praxi předávání, považují někteří respondenti akt předávání za stresovou situaci i za přítomnosti asistenta.

Otevřený kód	Prevalence
Pocit úlevy, klidu	R1, R2, R4, R5, R7, R9
Pocit bezmoci	R2, R6, R9, R10
Pocit nespravedlnosti	R2, R6, R9
Stres	R2, R6, R7
Pocit důvěry	R6, R8
Přítomnost asistenta jako psychická opora	R6, R7
Pocit vlastního selhání	R2

Tabulka 13: *Otevřené kódy tématu Předávání a s ním spojené vlastní prožívání a jejich prevalence.*

Pocit bezmoci

Před tím, než respondenti oslovili službu asistovaného předávání, pojilo se jim předávání nejčastěji s pocitem bezmoci ze situace, ve které se při něm ocitali. Takové

výpovědi se objevovaly především u těch respondentů, jejichž bývalý partner zamezoval uskutečnění předání a dítě respondentovi dlouhodobě nepředával. „*Prostě jakoby bezvýhodná situace, s tím jakoby nic neuděláte a pak trávíte večer tím, že prostě jakoby chodíte po policajtech, snažíte se dostat ke svému dítěti a jste psychicky úplně vyčerpaná, protože prostě chcete to dítě mít u sebe a jste v situaci, kdy to nedokážete nějakým způsobem zajistit*“ (R2).

Pocit nespravedlnosti

Dále někteří respondenti zažívali pocity nespravedlnosti. Z jejich perspektivy nemohli dosáhnout prostřednictvím státních orgánů změny nevyhovujícího stavu, ačkoliv byli v právu. „*Vlastně že ty lháři se maj líp a docílej jako toho svýho a pravdomluvný lidi nemůžou docílit spravedlnosti*“ (R9). Možnosti odborné pomoci, které respondenti zkoušeli před tím, popsané v podkapitole 10.1.3 Vyhledání odborné pomoci situaci pro ně nezlepšili. Asistované předávání se jevílo jako poslední možnost, kterou by ještě mohli vyzkoušet po vyčerpání všech ostatních.

Pocit strachu, paniky

Respondentka R2 popisuje, že když se asistent z náhlého důvodu nemohl na předávání dostavit, ačkoliv s jeho přítomností dopředu počítala, zažívala pocity strachu a paniky z toho, že situaci bude muset zvládnout sama. „*Najednou vám začne strašně bušit srdce, ted' prostě najednou se vám začnou klepat ty ruce, já mívám teda jako ještě ten stav jako toho třesu toho těla, jako že prostě vůbec nemůžete prostě koordinovat to, co se vám s tím tělem děje a ted' úplnej záchvat paniky, že nevíte, co prostě budete dělat jako ten druhý den. [...] Úplně se jako třesete strachy, co vás tam čeká*“ (R2).

Pocit úlevy a klidu se zavedením asistovaného předávání

Respondenti popisovali, že zavedení asistovaného předávání se pro ně pojilo s pocitem úlevy a klidu. Už se nemuseli obávat, jakým způsobem bude předávání probíhat, a věřili tomu, že předávání bude mít klidný průběh bez komplikací, které nastávaly před tím. „*Nikdy nevím, kdy to přijde, že to je absolutně neočekávatelný, nikdy nevím, kdy něco přiletí přes nos, kdy jako s něčím přijde, kdy bude hádka, kdy bude nadávání, kdy bude ponižování mě [...] tohle odpadá [...] tak ty předávání mi dodávají klid, že vím, že to nepřijde*“ (R5). „*To byla jakoby úleva v tom, že nemusím čekat prostě jakoby, s čím vlastně jakoby zase přijde on na mě*“ (R2).

Stres

I přes přítomnost asistenta a minimalizaci konfliktů ovšem někteří respondenti popisovali, že je pro ně předávání stále spjaté s vyšší mírou stresu. Tuto skutečnost připisují tomu, že na základě předchozích skutečností nevěří tomu, že by se situace zklidnila nastálo. Čekají, jaký nový „podraz“ (R2) vůči nim jejich bývalý partner vymyslí. „Pro mě každé ten víkend přináší více či méně stres, prostě těch věcí už bylo tolik...“ (R7). „Tomu člověku už nevěřím ani pozdrav, takže nikdy nevím, co plánuje, co chystá. A vždycky když byl milej, tak vždycky potom bylo nějaký nějaká rána, takže každý předávání pro mě je stresující“ (R6).

Respondentka R2 zmiňuje, že na ni působí stresově i to, že neví, v jakém zdravotním stavu si od bývalého partnera převezme dceru. „Před dvěma předáníma v pondělí přivezl dceru nemocnou, aniž by mi to dal dopředu vědět. Tim, že já jí mám vézt do školy, tak to pro mě, když se to dozvím v osm ráno v pondělí jako znamená, jako zase, nákej stres“ (R2).

Přítomnost asistenta jako psychická opora

Jako důležitou součástí prožívání respondentů spojených s přítomností asistenta se ukázalo to, že přítomnost další osoby vnímají respondenti jako psychickou oporu v zátěžové situaci. Samotný fakt, že při předávání nejsou samy, je pro ně podpůrným. „Už jenom to, že tam někdo stojí, [...] pro mě a pro děti to prostě opora je. I třeba pro mě, já že tam nejsem sama“ (R7).

Respondent R10 doplňuje, že ho podpořilo to, že má na situaci, ve které je, pohled jiného člověka, kterého považuje za odborníka v dané tematické oblasti. Svoje domněnky a spekulace ohledně dění může konzultovat s někým, kdo podobu předávání napřímo zažívá s ním. „Hodně to pomohlo, hlavně po tý psychický stránce, protože člověk ví, že v tom není sám a má vedle sebe někoho, kdo je v tomhle oboru mnohem vzdělanější a zkušenější“ (R10).

Pocit důvěry

Užití asistovaného předávání se taktéž některým respondentům váže s pocitem toho, že někdo věří tomu, co se při předávání děje. Tento pocit zmiňovali respondenti, kteří čelili obviněním z trestných činů a kteří uváděli, že společní známí jich a bývalého partnera poskytli soudu výpověď proti nim popsané v podkapitole 10.1.2 Konflikty s bývalým partnerem po ukončení vztahu. „Měli jsme i nějakou jako ten popis tý události, co se děje,

no. Že opravdu když jako přijede táta, napíše, že je před barákem, tak to dítě prostě se změní jako, změní se jí chování, no. Protože mi nikdo nevěřil, že jo, že se tam tohleto prostě může dít, no“ (R8).

Pocit vlastního selhání

Respondentka R2 to, že předávání dítěte probíhá za přítomnosti asistenta, který v jejím případě tvoří prostředníka mezi ní a bývalým partnerem a dítě převádí od jednoho k druhému, vnímá jako vlastní selhání v naplňování rodičovské role. „Kolegyně přišla ve tři, dceru si převzala ode mě, odvedla jí k otci a vlastně jakoby v šest přijela, teď vám neřeknu, jestli stejná, nebo jiná kolegyně a přivedla mi jí zpátky. Bylo to, vnímala jsem to tak, že jako rodič jsem strašně selhala, že prostě nedokážu to udělat tak, abych jí tomu tátovi odvedla já. Takže jakoby jsem to vnímala jako svoje selhání“ (R2).

11.2.5 Prostor pro zlepšení asistovaného předávání

V rozhovorech zazněly oblasti, ve kterých by se podle respondentů mohla služba asistovaného předávání zlepšit.

Otevřený kód	Prevalence
Jestliže je služba placená, představuje finanční zátěž	R1, R2, R4, R5, R6
Způsob zasahování asistenta při konfliktních situacích	R1, R6, R7
Možnost komplexnějších služeb	R4, R9
Nestřídání asistentů	R8
Včasné ujištění od asistenta, že na předání dorazí	R2
Rozšíření povědomí o existenci služby asistovaného předávání mezi odborníky	R7

Doslovný záznam řečeného	R9
--------------------------	----

Tabulka 14: *Otevřené kódy tématu Prostor pro zlepšení asistovaného předávání a jejich prevalence.*

Jestliže je služba placená, představuje finanční zátěž

V případě, že rodič využije službu asistovaného předávání u soukromé firmy, kde si ji musí sám platit, na rozdíl od neziskových organizací, představuje pro něho tento výdaj značnou finanční zátěž. Respondenti uvádí, že tato investice se jim vyplatí. *„Je to finančně náročný, ale zas na druhou stranu za ty peníze to bohužel stojí“* (R6). Respondentka R6 byla při oslovení služby dokonce pracovníkem upozorněna, že možná spadá do sociální vrstvy, která si tuto službu od soukromé firmy nebude moci dovolit. *„Když jsem říkala, že volám z centra pro týrané osoby, tak mně rovnou řekla, že to bude asi nad moje teda finanční možnosti. Tak jsem jí vysvětlila, že ne, že sice tam docházím, ale nejsem žádná z azylového domu nebo tak, tak jsme si domluvili schůzku“* (R6).

Způsob zasahování asistenta při konfliktních situacích

Někteří respondenti zažili při asistovaném předávání konfliktní situace, kdy jim přišlo na místě, aby asistent ze své pozice zareagoval jinak, než jak tomu učinil.

Respondentka R7, které bývalý partner předával děti se zpožděním, čekala v určený čas s asistentkou na místě předávání. Bývalý partner jí zavolal, ona ho dala na hlasitý odposlech, aby ho slyšela i asistentka. Bývalý partner vysvětlil, že s dětmi nestihá přijet kvůli havárii vody. Přítomná asistentka vyjádřila k situaci bývalého partnera pochopení, což respondentce nepřišlo jako adekvátní reakce z její strany. Namísto toho by jí přišlo vhodné, aby asistentka bývalému partnerovi připomenula jeho povinnosti plynoucí ze soudního rozhodnutí a tím mu tak jasně nastavila hranice. *„My jsme tam stáli v šest a otec prostě řekl, že je na chatě a že se mu něco stalo a kolegyně si ho vzala do telefonu no a řekla mu, že ho chápe. A to mě tehdy přiznám se, docela vadilo. [...] Tam nebyl prostor pro to říct, chápu, ale připomenout mu, že prostě v 18 hodin se měl dostavit a pokud ne, tak že měl teda mi umožnit si převzít děti na jiném místě“* (R7).

Obdobně respondentka R6 popisuje, že očekávala jinou reakci od asistentky, když se k ní bývalý partner začal chovat agresivně. Nejdříve křičel, poté respondentku strkal na auto. Asistentka podle respondentky zpočátku nezasahovala vůbec a posléze upozornila

respondentku, aby přestala. Respondentka čekala, že asistentka upozorní bývalého partnera na jeho nevhodné chování. „*Slečna právě dlouho nic a pak to slečna chtěla ukončit, ať už toho nechám já, místo aby řekla, že on se chová špatně*“ (R6).

Obě respondentky se shodují v tom, že spatřují rozdíly mezi způsobem zasahování různých asistentek v konfliktních situacích. Věří tomu, že kdyby byla přítomna jiná z asistentek, zasáhla by razantněji. „*Myslím že, jak vás znám už všechny, že mezi váma jsou určitý rozdíly, jo? Že si myslím, že třeba jako jiná kolegyně by reagovala jinak*“ (R7).

Respondent R1 doplňuje, že by ocenil větší edukaci od asistenta ohledně komunikace mezi ním a bývalou partnerkou. Poté, co při předávání došlo k hádce, ptal se po jejím skončení přítomného asistenta, jaký způsob komunikace by mu příště v podobné situaci doporučil, aby se konflikt minimalizoval. Respondent by očekával, že analýzu proběhlé komunikace bude asistent iniciovat sám automaticky bez vyzvání. „*Když tam něco uvidí, že, že prostě k nějakému konfliktu došlo nebo tak, tak pak říct, heleďte se, k tomu konfliktu došlo proto a proto, tak a před těma dětma to není dobrý, tak se mu vyhněte a tímhletem způsobem*“ (R1).

Možnost komplexnějších služeb

Některým respondentům by přišlo vhodné, aby služba asistovaného předávání poskytovala komplexnější nabídku činností. Respondent R9 by ocenil větší spolupráci se soudním orgánem. Respondent R4 navrhuje, aby asistenti byli schopni poskytovat odbornou analýzu situace, která by mohla sloužit jako další podklad pro soud. Jednalo se mu především o to, aby asistent do zprávy z předávání krom popisu průběhu přidával i popis chování rodičů, který značí na poruchu osobnosti. „*Když jsou tam jako nějaký projevy, který při tom předávání ukazují, že tam je nějaká anomálie, takže to někdo prostě aspoň věcně shrne, popíše*“ (R4). Takový popis by pak podle něho mohl sloužit jako další podklad pro znalecké posudky.

Nestřídání asistentů

Z rozhovorů se ukázalo, že na předávání ke konkrétní rodině často přichází různí asistenti. To nepřišlo jako ideální respondentce R8, která by upřednostnila, aby k ní přicházel opakovaně jeden a ten samý asistent místo střídání několika různých. Docházení jednoho asistenta by umožnilo navázání kvalitnějšího vztahu mezi asistentem a dítětem. „*Nebylo*

úplně jako optimální, že pokaždý přišla jiná slečna. [...] Pak tam prostě třeba přišel někdo a prostě a myslím si, že s dcerou prostě jako ten kontakt nebyl navázaný“ (R8).

Včasné ujištění od asistenta, že na předání dorazí

Pro respondentku R2 by bylo důležité vzhledem k tomu, že se asistenti při předávání střídají, aby dostala v patřičném předstihu zprávu o tom, že s přítomností asistenta může u předávání napevno počítat a který z asistentů dorazí. *„Myslím jako my rodiče, co to dítě máme předávat takovymhle způsobem, takže prostě pro to zklidnění toho, že prostě tam někdo bude, je fajn abyste to dávali hromadně prostě jako vědět včas“ (R2).*

Rozšíření povědomí o existenci služby asistovaného předávání mezi odborníky

Na to, že existence služby asistovaného předávání není v odborných kruzích příliš rozšířená, upozornila respondentka R7. Přišlo by jí přínosné, kdyby tato služba měla více pozornosti ze strany psychologů a právníků, kteří by ji v mnohých případech mohli představit svým klientům. Je možné, že řada rodičů, kterým by byla služba přínosná, ji nevyužívá jednoduše proto, že si nejsou vědomi její existence. *„Zjistila jsem, že moc to jako vlastně ani ti advokáti, kteří by to mohli zpřístupnit, neznají“ (R7).*

Doslovný záznam řečeného

Respondent R9 by uvítal, kdyby zprávy napsané z předávání obsahovaly doslovný záznam toho, kdo co komu říká během předávání. *„[...] doslovný věci, který to dítě řekne, jako třeba když říkal, že u mámy se mu stejská po tátovi, ale u tátovi se mu nestejská po nikom“ (R9).*

11.3 Obtíže dětí s jejich předáváním z pohledu rodičů

Další oblast, která se objevila při tematické analýze rozhovorů, se věnuje obtížím, které podle respondentů vznikají jejich dětem v souvislosti s předáváním. Toto téma odpovídá na výzkumnou otázku č. 3: “Jaké obtíže podle těch, kteří využili službu asistovaného předávání, vznikají dítěti v souvislosti s jeho předáváním?” Kódy byly seskupeny do jedné tematické oblasti: Bývalý partner negativně ovlivňuje prožívání dítěte.

11.3.1 Bývalý partner negativně ovlivňuje prožívání dítěte

Z pohledu rodičů se spory, které vedou se svým bývalým partnerem ohledně nastavení péče o dítě a konflikty při předávání, negativně promítají do prožívání dítěte. Nevhodně nastavená střídavá péče, v rámci které dítě musí často přejíždět od jednoho rodiče

k druhému, působí dětem komplikace v nastavování stabilního prostředí. Konfliktní způsob předávání a jednání mezi rodiči vnímají děti a odráží se v jejich chování. Někdy může zasahovat i do jejich školního prostředí. V neposlední řadě některým dětem není příjemná nutnost přítomnosti asistenta u předávání.

Otevřený kód	Prevalence
Bývalý partner trvá na nevhodně nastavené střídavé péči	R3, R5, R6, R8, R10
Bývalý partner zatahuje dítě do sporů	R2, R3, R5, R7, R8
Komplikace s přípravou dítěte na asistované předávání	R2, R3, R6, R8, R10
Problémy s předáváním se negativně promítají do školního prostředí dítěte	R2, R3, R7, R8
Dítě nechce k bývalému partnerovi	R2, R5, R8, R9

Tabulka 15: *Otevřené kódy tématu Bývalý partner negativně ovlivňuje prožívání dítěte a jejich prevalence.*

Bývalý partner trvá na nevhodně nastavené střídavé péči

Analýza ukázala, že respondenti považují nastavený režim střídání péče o děti za dětem nevyhovující. Část z nich by chtěla upravit především frekvenci, s jakou dítě přejíždí od jednoho rodiče k druhému. Bývalý partner je ale s nastaveným systémem spokojený a nesouhlasí s tím, že by dítěti nevyhovoval.

Respondenti poukazují na to, že nutnost častého střídání dvou domovů je pro dítě náročné na aklimatizaci a neumožňuje mu tvorbu dostatečné stability. „*Tvrdila, že pro děti je nejlepší přejíždět po dvou dnech. Což je pro ty děti, nebo byl, protože jsme to chvíli takhle praktikovali, extrémně náročný režim, protože jako po dvou dnech, když si představí dospělý, že by se každý dva dny stěhoval z místa na místo, tak i pro dospělýho je to poměrně velké sousto*“ (R3).

V dalším případě hrál roli v neshodách nastavení péče věk dítěte. Respondentce R5 nepřišlo pro tříleté dítě vhodné, aby ho druhý rodič měl ve své péči příliš často a bylo tak na

delší dobu bez kontaktu s ní. „Začal tlačit hodně a měl to dítě i sám, a třikrát tejdně, což bylo docela dost, tak to začalo to dítě špatně snášet, protože najednou zjistilo, že není doma, že je dlouho bez mámy“ (R5).

Respondent R10 popisuje, že mu bývalá partnerka dovoľovala vídat se se synem jednou za čtrnáct dní na čtyři hodiny. Vzhledem k nutnosti dojíždění do místa bydliště bývalé partnerky měl respondent omezené možnosti na to, jak kvalitně naplnit čas s dítětem. Často spolu trávili čas v autě. Synovi takový kontakt začal připadat jako nezábavný. „J sme nemohli syna vlastně ani vzít k sobě domů, nemohli jsme vůbec nic s ním, rozhodně nešlo nějak smysluplně trávit čas. [...] Řekl, že ho prej nebaví se mnou jezdit autem, že se nudí“ (R10).

Bývalý partner zatahuje dítě do sporů

Při konfliktech u předávání dítěte docházelo k tomu, že bývalý partner vtáhl dítě do konfliktní konverzace rodičů. Takové jednání přišlo respondentům nevhodné a pro dítě zatěžující.

Jeden z bývalých partnerů nebyl spokojený s tím, jaké věci při předávání dostával od respondentky pro dítě s sebou, říkal to dítěti a stavěl druhého rodiče do pozice někoho, kdo se o něho nestará dobře. „[...] zase řev před dítětem: ‚maminka je nemožná, maminka ti ani nedá sáňky, maminka ti ani nedá ponožky‘“ (R5).

Když bývalý partner respondentky R8 začal usilovat o dosažení střídavé péče, přemlouval dítě, aby s tím souhlasilo a názor prezentovalo jako svůj vlastní. Při předávání dceru vyzýval, aby řekla druhému rodiči, že chce střídavou péči. Když s dcerou pak byla respondentka o samotě, dozvěděla se, že doopravdy si to ale nepřeje a řekla to jen kvůli tlaku druhého rodiče. „On třeba jí předával s tím, že prostě oni přišli před barák a řek: ‚tak ted'kon prostě řekni to mámě.‘ No a ona tam stála, koukala do země, on jí prostě něk popostrčil a říká jí: ‚Mami, já chci bejt s tátou půl napůl.‘ [...] Nebo já jsem řekla, že prostě nechci nic prostě řešit, že jako před dcerou, a on: ‚Ne, ona ti chce něco říct.‘ Takže prostě on jí takhle prostě nainscenoval, no a dcera mi doma brečela, že to takhle nechtěla a že táta jí to prostě donutil.“ (R8).

Komplikace s přípravou dítěte na asistované předávání

Další obtíží pro dítě se ukázala být samotná přítomnost asistenta u předávání. Dítě se v rámci rodičovských soudních sporů o jeho svěření do péče potkává s několika odborníky při znaleckých posudcích a na OSPOD. Respondentka R8 říká, že předchozí zkušenost dítěte s jinými odborníky hrála negativní roli ve vnímání asistenta. *„Ona ví, že každé její, každý její slovo bude prostě rozebíraný. [...] Jak bych to řekla, asi úplně to nebylo, že by z toho byla extrémně nadšená, že k nám jde někdo zase“* (R8).

V jiném případě dítě nemusí chápat, že rodiče nejsou spolu schopni komunikovat bez konfliktů, a vnímá nutnost přítomnosti asistenta negativně. Respondentka R8 se takovou informací dozvěděla od dětského psychologa, ke kterému dcera docházela. *„Já jsem toho psychologa kontaktovala a říkala jsem: ‚Ježišmarjá, ale já jsem jako myslela, že pro ni dělám to nejlepší na světě, zejména jako vzhledem k tomu, co se všechno jakoby dělo.‘ A on mi vysvětlil, že to dělám, ať v tom jako pokračuju, ale že prostě pro ni, jako pro tu dětskou dušičku je strašný ten pocit, že když si jí předáváme, tak si jí nemůžeme předávat jakoby napřímo. [...] V tom svém světě jako nechápe to, že ta máma s tím tátou si nemůžou zamávat, nemůžou se na sebe usmát a nemůže to bejt v klidu“* (R2).

Problémy s předáváním se negativně promítají do školního prostředí dítěte

Konflikty při předávání se promítají i do školního prostředí dítěte. To je patrné z toho, že dítě ve škole mluví o tom, co při předávání zažilo. *„[...] když se vás paní učitelka ve škole zeptá: ‚Je pravda, že na vás pan [příjmení bývalého partnera] plival?‘ A říkám: ‚Jak to víte?‘ ‚No dcera nám to tady vyprávěla...‘“* (R2). V dalším případě, když se předávání dítěte ráno před školní výukou uskutečnilo se zpožděním, bylo dítě podle respondenta stavěno do pozice, kdy muselo vysvětlovat, proč přišlo do výuky pozdě. *„Oni byly konfrontovaný se situací, že prostě z nějakýho důvodu přišly pozdě do školy a spolužáci se jich ptaj a přece jenom ty děti maj jaksi daleko přímější otázky a malejm dětem je to daleko nepříjemnější“* (R3).

Další způsob, jakým se předávání negativně projevovalo ve školní docházce, byla připravenost dítěte na to jít další den po předání do školy. V momentě, kdy bývalý partner nepředává dítě, které má jít druhý den do školy ve smluvený čas, ale se zpožděním, bere tak čas i dítěti, který potřebuje k dostatečnému odpočinku před školním dnem. *„Nejde možná o toho čekajícího rodiče, tam jde i o ten diskomfort těch dětí. Ty děti jdou druhej den do*

školy a my když se dostaneme domů v devět večer ještě a ještě je mám psychicky rozhozený tak vlastně [...] oni ještě vloni na tom jaře v pondělí téměř nebyly schopný ráno vstát“ (R7).

Dítě nechce k bývalému partnerovi

Respondenti někdy zaznamenávali zhoršenou náladu dítěte před předáváním k bývalému partnerovi. Děti byly plačtivé a říkaly, že nechtějí odejít k druhému rodiči. *„Měla jakoby stavy takový, že doma strašně plakala, že nechce jít k tátovi a že neví, proč se to nedá zařídit a proč jako když já to někomu řeknu, proč mě jako neposlouchá“ (R2).* Někteří respondenti si nebyli vědomi toho, z jakého důvodu dítě nechce být předáno. *„Já už nevím, co se tam dál dělo [po předání k druhému rodiči], jaký dál měl zkušenosti. A jak říkám, ze začátku běžel ke dveřím, měl radost, normálně odešel a byl jako v pohodě. A pak se to takhle čím dál víc zhoršovalo, až že nechtěl, až pak brečel a nechtěl“ (R5).* V dalších případech přičítali tuto skutečnost nevhodnému chování bývalého partnera k dítěti, na jehož základě s ním dítě nechtělo trávit čas. *„Pak jí začal psát, že chování matky je trestuhodný a že se prostě snažej soudně, aby se to vyřešilo. [...] Takže dcera se potom sekla a prostě po tom setkání, nebo potom když měla jít k tátovi, tak prostě strašně brečela, že tam nechce“ (R8).*

11.4 Jak probíhá asistované předávání z pohledu asistentů

Tato část předkládá výsledky tematické analýzy z rozhovorů s pracovníky, kteří asistovali u předávání dítěte mezi rodiči, alias asistenty. V datovém souboru bylo identifikováno 14 otevřených kódů odpovídajících na výzkumnou otázku č. 4: „Jak probíhá asistované předávání podle asistentů?“ Z otevřených kódů vplynuly následující tematické oblasti:

- role asistenta při asistovaném předávání
- komplikace při asistovaném předávání
- prostor pro zlepšení asistovaného předávání

Uvedená témata vychází z narativního subjektivního pojetí asistentů a reflexe jejich vlastní praxe při předávání. Asistenti hovoří o základních elementech, které tvoří obsahovou náplň jejich práce a popisují způsoby, kterými se snaží zajistit hladké fungování předávek dítěte a dlouhodobou podporu kompetencí rodičů. Naráží přitom na komplikace ze strany jak rodičů, tak metodického vedení. Přináší podněty týkajících se oblastí, na které by se služba měla zaměřit v rámci svého budoucího rozvoje.

Vzhledem k tomu, že ve výzkumném souboru asistentů jsou pouze ženy, je tak pro ně nadále používáno označení v ženském rodě.

11.4.1 Role asistenta při asistovaném předávání

Tematická oblast shrnuje role, ve kterých asistentky spatřují své pracovní působení v souvislosti s asistovaným předáváním. Shodují se, že primárním cílem asistence je snížení konfliktů mezi rodiči a tím tak ochrana dítěte před dopadem rodičovského konfliktu. Způsoby dosahování kýženého cíle spatřují právě v rolích, které při předávání zaujmají. Způsoby, jakými se tak dělo, shrnují slova asistentky R12: „*to byla velká improvizace*“.

Otevřený kód	Prevalence
Fyzická přítomnost asistenta omezuje konflikty mezi rodiči	R11, R12, R13, R14
Asistent jako pozorovatel	R11, R12, R13, R14
Asistent aktivně zasahuje do předávání	R11, R12, R13, R14
Asistent poskytuje emoční podporu rodiči	R11, R12, R13
Asistent připravuje rodiče na komunikaci s druhým rodičem na asistovaném předávání	R11, R14

Tabulka 16: *Otevřené kódy tématu Role asistenta při asistovaném předávání a jejich prevalence.*

Fyzická přítomnost asistenta omezuje konflikty mezi rodiči

Samotná fyzická přítomnost další osoby snižovala podle asistentů výskyt konfliktů mezi rodiči. „*Už jenom, že tam seš, to ovlivňuje*“ (R13). Jedním z důvodů, proč se tomu tak dělo, byl podle asistentů fakt, že si rodiče uvědomovali, že jejich slova a činy budou zaznamenány ve zprávě, která se může dostat k soudu. „*Ten člověk si nedovolil tolik. Tak jako na veřejnosti se taky úplně nebudeš hádat a doma se poštekáte jak dva psi*“ (R14).

Někteří rodiče se podle slov asistentů snažili kontrolovat své reakce a ovládat je tak, aby nedošlo ke konfliktu. Jako podpůrný prvek zde fungovalo i vědomí toho, že díky přítomnosti další osoby se snižuje riziko, že by konflikt vyvolával bývalý partner. „*Oni sami*

se víc kontrolovali a zároveň i oni se cejtili jistější, že ten druhý rodič na ně třeba nějakým způsobem verbálně nezaútočí“ (R11).

I tak asistentky zažívaly, že se rodič sice snažil před asistentem kontrolovat, ovšem na bývalého partnera reagovali emotivně. *„To bylo takový, že se k nám snažili chovat slušně, ale na toho druhýho přece jenom nějak vyštěkli“ (R13).*

Někdy na asistentky působilo chování rodičů jako hrané, kdy rodiče podle nich na asistenty chtěli viditelně dobře zapůsobit. *„Už vůbec ta přítomnost někoho jiného většinou v ten moment, co to bylo třeba nařízené soudem, tak se opravdu snažili ukázat lepší světlo“ (R11).* Takové chování je pak z pohledu asistentů dále rozepsané v podkapitole 10.4.2 Komplikace při asistovaném předávání v rámci otevřeného kódu Zachování nestrannosti.

Asistent jako pozorovatel

Asistentky se shodovaly, že svoji hlavní úlohu spatřovaly v roli pozorovatele, který měl za úkol zachytit dění předávání. *„Já jsem to vnímala především jako pozorovatele, kterej kouká na celou tu situaci a snaží se to objektivně zhodnotit a všimnout si všech různých detailů, co, jak, kdo, jak se chová k tomu dítěti, jak se chová k té druhé straně, co jak kdo říká a tak“ (R12).* Jakožto pozorovatelé měli funkci zároveň i očitých svědků průběhu toho, co se mezi rodiči děje, v jakém stavu si předávají mezi sebou dítě a zda dochází k dodržování nastavených pravidel. *„Šlo tam o to, aby byl někdo třetí v nějakých tahanicích, jestli šlo to dítě čistý nebo jakou mělo bundu nebo já nevím, jak se to dítě tváří, jestli brečí nebo nebrečí“ (R13).* Pozorovatelskou pozici asistentky zaujímaly v případech, kdy předávání probíhalo bezkonfliktně, či jim nepřišlo vhodné do situace zasahovat.

Asistent aktivně zasahuje do předávání

Mezi další asistentovu roli patří jeho aktivní zasahování do konfliktních situací při předávání. Tato funkce opět slouží jako prostředek ke snížení intenzity konfliktu mezi rodiči. Vypjaté emoce, které motivovaly rodiče ke konfliktu, asistent zkoušel svojí přítomností a zásahem umírnit. *„V rámci těch konfliktů ti partneri v podstatě cokoliv, co řekne ten druhý, tak budou brát za nějaký útok. Takže v ten moment já jsem mohla pomoci, protože já jsem byla ten nezávislej článek, kterej věděl, že ta druhá strana může cokoliv vzít velmi citlivě, ale zároveň věděl, že ta strana první, která vynesla nějakou větu, tak třeba nezamýšlela*

tolik tím ublížit. Takže jsem hledala vlastně tu zlatou střední cestu, aby se nepozabijeli“ (R11).

Asistentka R11 dále popisuje, že zasahovala v případech, když jeden z rodičů při předávání začal hovořit o nedořešených situacích z minulosti rodičů, které s aktuálním předáváním nesouviseli. Například začal druhého obviňovat z toho, jak se zachoval, co mu udělal. *„Když během třeba toho předání docházelo k tomu, že jeden rodič začal vytahovat některá témata z minulosti, připomínat co někdo někdy v minulosti udělal, tak jsem třeba v ten moment do toho vstoupila, abych je oba dva vrátila zpátky“ (R11).*

V takový moment se pak asistentka snažila o vyjádření empatie oběma rodičům, zastavení konfliktního tématu a navrácení do rámce předávání. *„Řekla jsem něco ve smyslu, že chápu, že ta situace je pro vás těžká, chápu oba dva, oba dva pohledy. Oba dva vstupujete do situace s něčím jiným, ale důležité je si říct, že tady kvůli tomu teď tady nejsme, k tomu jsou jiné, jiná místa a jiné časy. a tady jsme prostě kvůli jedné jediné věci, a to je to předání“ (R11).* Asistentka R12 doplňuje, že je odkázala například na to, že jestli potřebují řešit témata, která nejsou potřebná pro samotné předání, mohou je řešit jinými komunikačními kanály, jakým je třeba e-mail. Asistentky tak obrací rodičovskou pozornost vůči potřebám dítěte a chrání ho před dopady přímého rodičovského konfliktu. *„V rámci toho konfliktu oni velmi často zapomenou na to, že tam je to dítě“ (R11).*

Další situací, kdy asistentka zasahuje je moment, kdy je jeden z rodičů verbálně agresivní. *„Otočil se a začal nadávat tý matce a tomu partnerovi, tak to jsem mu říkala, že to není předmětem toho předávání, že dítě už je předaný, měli bychom to ukončit, že se rozejdeme. Jednak jako, že to není o tom, aby on nadával tomu druhému člověku. A že prostě ten otec už má dítě v autě, tak ať jde za dítětem, končíme, já odcházím, rodičové taky odcházej“ (R12).*

Jiný specifický způsob zásahu představuje moment, kdy dítě nechce přejít k druhému rodiči a asistentka vyhodnotí, že je vhodné podpořit dítě s rodičem tak, aby nastaly vhodné podmínky pro zvýšení pravděpodobnosti toho, že dítě půjde s druhým rodičem. *„Někdy jsem třeba podporovala, třeba že: ‚Pojďme to teda zkusit.‘ Nebo když ta máma říkala, že to dítě strašlivě nechce, tak vím, že jsem třeba říkala: ‚Tak pojďme to zkusit, je třeba něco, co by pomohlo? Tak pojďte třeba chvíli s náma ho doprovodit‘ “ (R13).*

Mezi další typ zásahu patří situace, kdy asistentka fungovala jako komunikační prostředník mezi rodiči v případech, kdy jeden z rodičů či oba dva spolu odmítají komunikovat napřímo. *„Byli rodiče, kteří předávali veškeré informace jenom přes asistentku, a nebyli schopni se podívat sami sobě do očí“* (R14).

Asistent poskytuje emoční podporu rodiči

Asistentka R11 popisuje, že u řady rodičů vnímala potřebu emoční podpory z její strany. To znamenalo, během několika minut, kdy je asistent s rodičem sám a společně čekají na dostavení se druhého rodiče, vyslechnout si rodičův pohled na to, čím náročným si prochází s druhým rodičem. Takový krok může sloužit pro podpoření navázání důvěry mezi rodičem a asistentem a zároveň jako prevence deescalace konfliktu při předávání díky ventilaci náročných emocí. *„My jsme byli takovej ten ventil pro ty rodiče. ať už protože potřebovali, aby je někdo vyslechl, potřebovali nasdílet tu svoji stranu [...], ale pro ně to bylo důležitý, že oba dva ty rodiče mi řekli svůj příběh, takže vnímali, že každý řekl tu svoji část, přesto že třeba nás platil jenom jeden z rodičů, tak oba dva rodiče byli vyslyšeni“* (R11).

Podle asistentek už jen to, že na místě byly jako někdo nezávislý, mohl mít na rodiče uklidňující efekt. V případech, když měli na základě předchozích zkušeností strach být s druhým rodičem o samotě. *„Někdy se mohli bát, někdy si myslím, že taky jako byla chvíle, kdy se toho druhýho třeba ta matka, nebo otec tý matky báli, že už to bylo tak jako vypsychlý, že byli rádi, že tam s nima ještě někdo je, když byla ta jedna strana třeba slabší takzvaně“* (R13).

Asistent představoval i osobu, díky které budou nastalé události předávání zaznamenané, a pro cokoliv, co se stane, tak rodič bude mít dalšího svědka. Díky asistentovi nebyl rodič ve vypjaté situaci sám, ale měl tam někoho dalšího. Rodič se tak nemusel obávat, že od druhého rodiče přijde nepříjemná slovní či fyzická reakce, o které by nevěděl nikdo další. *“Ten rodič si třeba nemusel připadat tak sám v celý tý situaci, že tam má někoho nezaujatýho, kterej z toho teda napíše tu zprávu a on tam má teda aspoň nějaký potvrzení, že to, jak on to viděl, že se stalo, tak to napsala nějaká jako další nezaujatá osoba. To si myslím, že mohlo jednomu z těch rodičů náh jako pomoci“* (R12).

Asistentka R13 uzavírá, že v dlouhém období soudních pří byla podle ní asistence pro rodiče *„prostředek pro to, jak to přežít“* (R13).

Asistent připravuje rodiče na komunikaci s druhým rodičem na asistovaném předávání

Asistentky taktéž hovořily o důležitosti přípravy rodičů na asistované předávání. Ta se zpravidla odehrávala v rodinách, kam asistentky chodily v rámci dlouhodobé spolupráce, měly s rodinou zkušenost a věděly již, která témata jsou pro rodiče potenciálně konfliktní. Prioritou pro asistentky pak bylo přijít na předávání v dostatečném předstihu a promluvit si s rodičem, který čekal s ním. To asistentovi umožňovalo zjistit naladění rodiče a pomoci mu soustředit se na nekonfliktní způsob předání s ohledem na nejlepší zájem dítěte. „*Věděla jsem, že občas když otevřou nějaký téma stran toho, co se děje s dítětem, co kdo dělal nebo přinesou mu nějaké hračky a chtějí si je mezi sebou předat, že tam můžou vznikat nějaké konflikty, třeba na základě toho, kdo komu co koupil, nebo jestli přinesli všechny, všechny hračky, tak v ten moment zaprvý už jsem předpokládala, že nějaká taková situace může být a věnovala jsem víc času třeba, abych přišla zavčas na to místo předání třeba, nebo místo, kde začínal ten kontakt. Bavila jsem se s tím druhým rodičem, co je bez dítěte, abych vlastně zjistila jeho naladění a zkusila vlastně ho trochu umírnit“ (R11). „*Vypovídal se trochu předem a zároveň jsem mu zkusila jako poskytnout i ten druhý pohled a vlastně připomenout mu ten, to, že pro to dítě je potřeba, aby vlastně v rámci toho předání nereagoval třeba nějak přehnaně“ (R11).**

Asistentky dávaly rodiči doporučení, jakým způsobem je vhodné reagovat na druhého rodiče. Například ho vedly k minimalizování komunikace na pouhou domluvu o faktických záležitostech, které je zproštěné citově zabarvenými výroky. „*Před tím předáním jsem tomu rodiči doporučila, aby během toho předání, když bude na něco reagovat, tak aby reagoval nejenom velmi krátce, prostě to nejnezbytnější“ (R11).* V případech, kdy druhý používal citově zabarvené výroky vyvolávající v rodiči nepříjemné emoce, či mluvil agresivně, doporučovala asistentka R14 nereagovat vůbec.

11.4.2 Komplikace při asistovaném předávání

Data ukazují na oblasti, které asistentky vnímají jakožto komplikující faktory v rámci práce při asistovaném předávání. Jedná se především o výskyt konfliktů mezi rodiči zahrnující prvky verbální či fyzické agrese, snahu o ovlivňování dítěte a jeho projevů před asistentem a projevování zájmu vůči druhému rodiči. Asistentky kladou důraz na zachování nestrannosti mezi rozhádanými rodiči a zároveň polemizují nad situacemi, jak poznat, kdy by měly zůstat v roli pouze pozorovatelské a kdy aktivně zasáhnout do průběhu předávání.

Otevřený kód	Prevalence
Rodič se při předávání chová agresivním způsobem	R11, R12, R13, R14
Rodič se snaží ovlivnit dítě	R11, R12, R13, R14
Zachování nestrannosti	R11, R12, R13
Kdy zasáhnout?	R12, R14
Nejasná příčina zlepšení komunikace	R12, R13
Prožívání asistentů	R12, R13

Tabulka 17: Otevřené kódy tématu *Komplikace při asistovaném předávání a jejich prevalence.*

Rodič se při předávání chová agresivním způsobem

Pro asistentky představovaly zátěžové momenty situace, kdy se druhý rodič choval agresivním způsobem. Takové chování nabíralo různé podoby. Buď se jednalo o agresivitu verbální namířenou proti rodiči, nebo agresivitu fyzickou. Tyto formy agrese ovšem někdy byly namířeny i proti asistentům.

Příklad slovní agrese uvádí asistentka R14, kdy rodič byl na druhého rodiče vulgární. *„Řval na ní prostě, ty svině zasraná, takže matka rychle vzala dítě a odešly jsme“* (R14).

Fyzickou agresivitu zažily asistentky, jak ze strany otce, tak i matky. *„Ten otec se k ní tak jako přiblížil, řval na ní a tak jako jí namačkával k autu, že ona neměla kam uhnout“* (R14). *„Málem se poprali ta máma se na něho fakt vrhla a úplně jak vosy prostě i s tou druhou mámou do toho chlapa tak jako šily a on se – minimálně přede mnou – se tak spíš snažil uklidit ty děti, ať to moc neslyšej a co nejrychleji jako vypadnout“* (R13).

Specifický případ představuje situace, kdy podle asistentky byl rodič v natolik pro něj emočně náročném momentu, kdy řekl matce výhrůžnou větu. Stalo se tak v reakci na informaci, že k němu děti nechtějí přejít. Podle asistentky ji rodič ovšem řekl jen v rámci emočně vypjaté situace, kdy si tak ulevil a nechtěl ji realizovat. Druhý rodič ho následně obvinil z vyhrožování *„To bylo po prvý, co přišly obě dvě děti a i to mladší řeklo, že k němu,*

k tomu otci nepůjde a to jsem i já docela koukala, že to mladší řeklo, že nepůjde a ten otec tam nák jako snad jako zakřičel, ale jakoby mně to přišlo v tu chvíli jako pochopitelná reakce, protože obě dvě děti ti najednou řeknou ‚nepůjdu k tobě‘, tak ty úplně jako ‚cože‘, to vyštěkneš no a matka s těma dětma začala postupovat dozadu a on tam měl trošku krizovou situaci a tam se pak i řešilo, že matka toho otce obvinila, že řekl, že tu matku zastřelí, že možná řekl: ‚Ona nedodrží rozsudky, tak já ji zastřelím‘ “ (R12).

V jiných případech byl druhý rodič slovně či fyzicky agresivní vůči asistentce. Asistentka R11 popisuje, že se tomu tak dělo v případech, kdy si druhý rodič nepřál, aby předávání byla přítomna další osoba, a dával svůj nesouhlas tímto způsobem najevo. *„Ne vždycky souhlasí s tou naší přítomností, zejména v případech, kdy to nebylo nařizeno soudem, ale bylo to, nebo vlastně je z iniciativy toho druhého rodiče. Takže mohlo se stát, že ten rodič nějakým způsobem zpochybňoval naši roli v tom, naši autoritu“ (R11).*

Asistentky zažily od rodičů řvaní, nenávistné projevy i fyzické ohrožení. *„Těch rodičů, co na mě řvalo za tu dobu asi bylo hodně. [...] Jednou jeden rodič řekl, že by přál mně a mé rodině, abych umřela. [...] Dokonce se mi stalo, že jeden rodič na mě jako trošku najížděl autem, když jsem přecházela, aby prostě jako mě vystrašil“ (R11).*

Dalším specifický případ představovala situace, kdy si šla matka vyzvednout věci do domu, otec ovšem zamezil asistenci vstup dovnitř. Namísto toho šel do domu sám, kde si podle křiku matky asistentka domýšlí, že ji otec fyzicky ohrozil. *„Matka se rozhodla jít dovnitř domů pro nějaké věci, otec měl zůstat se mnou, ale samozřejmě já nejsem policista, nemůžu mu zabránit v tom, aby kamkoliv šel. A on vlastně poté co na mě, ani si nepamatuju, jestli na mě řval, ale nějakým způsobem na mě zvýšil hlas a řekl, že mu nemůžu zabránit v ničem a vlastně mě nepustil dovnitř domů. A pak jsem slyšela jenom křik a ta matka potom vyšla ven a byla otřesená“ (R11).*

Asistentka R11 doplňuje, že podobně napjaté situace k práci asistenta patří, a je třeba s nimi počítat. Vysvětluje: *„Od toho my tam jsme. Kdyby to předávání bylo bezkonfliktní a nebyly vyhocené emoce, tak asi není důvod té asistence“ (R11).*

Rodič se snaží ovlivnit dítě

Asistentky mezi další nesnáz projevující se při předávání řadí případy, kdy na ně působilo, že se rodič snaží ovlivňovat dítě. Jeden z důvodů, který za tím spatřovaly, byla snaha rodiče působit před asistentem v dobrém světle, a naopak očernit před ním druhého

rodiče. „*Občas rodiče tak se snažili vlastně, aby to dítě něco před tím asistentem řeklo*“ (R11). „*Ptala se ho na zavádějící otázky jako ,Těšíš se k tatínkovi?‘ a ,Že tam nechceš?‘ a ,Hlavně, ať ti dává najíst‘ nebo ,že on ti zase nedal najíst‘*“ (R13).

Dále si všímaly proměn v chování dítěte, když bylo pouze s jedním z rodičů oproti samotnému předávání v přítomnosti obou. Pozorovaná nápadná změna chování dítěte byl podle asistentek taktéž znak ovlivňování dítěte rodičem. Podle asistentek ovlivňování dítěte probíhalo před předáváním, kdy nikdo další nebyl přítomen a projevilo se při samotném předávání. Dítě se chovalo pasivně, nejevilo žádný zájem o druhého rodiče, případně říkalo věty, které obsahově neodpovídaly věku dítěte. „*Hlavně potom bylo vidět rozdíl chování těch dětí při tom předávání. Já jako věřím, že s tou matkou samotnou taky byly víc v pohodě, ale v kontaktu toho předávání ty děti byly úplně zamlklý, neřekly nic, prostě ani se nepřivítaly s tím tátou, jenom se tvářily, koukaly do země a ve chvíli, kdy se zavřely dveře a odjeli jsme, tak děti v pohodě, začaly povídat*“ (R13). „*Z počátku děti k tomu rodiči šly jako v pohodě a pak se to postupně stupňovalo, kdy ty děti se zasekávaly a jít nechtěly [...] tam si myslím, že tam byla zřejmá manipulace jednoho z těch rodičů, který postupně zpracovával to dítě tak, že to dítě nechtělo*“ (R12). „*Mně přišlo zvláštní to, že tam je vidět týden od týdne, že to dítě tam nechce k tomu druhému. A vím, že jednou třeba zmínil, že k němu půjde, to bylo někdy v červnu, šolkový dítě a řeklo mu: ,ne, já k tobě nepůjdu, půjdu k tobě až o prázdninách‘, což mi přijde, že když si vybavím sebe, tak jsem úplně neměla tucha ve školce, kdy přicházej prázdniny a kdy prázdniny nejsou*“ (R12).

Asistentka R12 dále popisovala, že jí jeden z rodičů říkal o existenci skupin, kde si rodiče sdílí tipy na to, jakým způsobem manipulovat dítě proti druhému rodiči. „*Jsou prej bud' nějaký uzavřený skupiny na Facebooku, nebo tak, kde matky dávaj návody, jak se maj chovat, aby zmanipulovaly ty děti a jak se maj chovat i snad vůči soudům, aby ty děti získaly do vlastní péče a ty děti postupně k tomu druhému rodiči nechtěly. A že si to tam ten otec něk čet a že to přesně ta matka dělá ty kroky, co tam byly někde napsaný*“ (R12).

Vynést ovšem soud, zda k ovlivňování dítěte rodičem dochází s naprostou určitostí či dítě projevuje jen svoji svobodnou vůlí, nelze. „*Zároveň ale věřím tomu, že jsou situace, kdy ten druhý rodič prostě fakt byl svině a teď ten soud tě nutí k tomu, že ty tam musíš jít, ale vlastně tam bejt vůbec nechceš. Takže mi přijde, že já jsem tady celou dobu mluvila o tom, jak se rodiče navzájem poštvávají děti proti sobě, ale věřím, že jsou fakt jako i ty*

případy, kdy prostě to dítě k tomu druhému rodiči nechce, protože je prostě strašnej ten rodič“ (R12).

Zachování nestrannosti

Další nesnázi, na kterou asistentky narážely, byla potřeba důsledného zachovávání nestrannosti. Asistentky popisují, že se rodiče chovali způsobem, ze kterého bylo patrné, že chtějí znát názor asistentky na určité situace, které oni sami považují za problematické s druhým rodičem. Zároveň si asistentky uvědomovaly, že informace, které se k nim v takový moment dostávají, jsou jednostranné a nelze z nich vyvozovat závěry a ovlivňovat svým jednáním například proces jejich rozvodového řízení. Při svém jednání s rodiči se proto snažily o zachování maximální nestrannosti, slovy respondentky R11 *„snažila jsem se být jako tabula rasa“*. Asistentka R13 poukazuje na to, že pohledy rodičů na společně prožité minulé situace jsou naprosto odlišné a nelze je z její pozice rozsuzovat, byť by daný rodič při ventilaci svého příběhu chtěl získat asistentku na svoji stranu. *„Oni ne že by jako chtěli s tím nějak manipulovat, oni prostě fakt to nevidí jako, každěj to vidí velmi správně, ale úplně jinak, to nejsou dva stejný příběhy často. Někdy bych vůbec neřekla, že se ty lidi znaj.“*

Fakt, že asistentky píší z předávání zprávy, které mohou být doložitelné u soudu, podle nich hrál roli v tom, že rodič se před nimi snažil ukázat v tzv. lepším světle ve snaze, aby toto chování bylo zaznamenáno. *„Rodič třeba chtěl popsat co se dělo mezi, mezi předáváním, nebo chtěl popsat, čeho si všimnul na dítěti. Hodně často se snažili to využít i ve směru toho, že chtěli mít někde zaznamenáno, čeho si všimli, což samozřejmě úplně stejně jako, když to oni řeknou mně, tak úplně stejně, kdyby to řekli soudu, tak to má stejnou váhu. [...] Vždycky to musím napsat pouze velmi fakticky v rámci těch reportů a tam jsem si dávala extrémně pozor, že jsem popisovala pouze fakta, nikdy jsem nepsala cokoliv subjektivního“ (R11).*

Sebemenší náznak jejich osobního názoru na věc by mohl být jedním z rodičů použit proti druhému. *„Párkrát mě vyfackovalo to, že jsem se třeba jenom usmála a řekla: ‚No jo, no jasné‘ a nějak jsem třeba přitakala a oni si to kolikrát přebíraj po svém. [...] Tam všechno bylo zneužitelný a všechno jako: ‚No jo, ale oni to říkali‘ a ‚Oni mi to potvrdili‘“ (R13).*

Asistentka R11 popisuje, že se snažila zachovávat v konverzaci znaky empatického naslouchání, ovšem bez vyjadřování svých jiných emocí, které by si mohl rodič vyložit hodnotícím způsobem *„Ta moje reakce, jako go to reakce byla, že jsem přikyvovala, aby*

věděl, že ho poslouchám, že ho slyším a případně jsem měla takovej ten úsměv, ano slyším vás, soucítím s váma, ale dávala jsem si bacha, abych nedala cokoliv jako, výraz něčeho co by už hodnotilo, takže nikdy to nebyl jako výraz šoku, překvapení nebo zhodnocení toho, že určitě ten druhý rodič něco udělal špatně. To nikdy ne, přestože oni to chtěli“ (R11).

Kdy zasáhnout?

Jednou z funkcí asistentů při předávání je jejich aktivní zasahování do dění. Hranice, kdy zasáhnout je ovšem podle asistentek velmi tenká a pro ně samotné představuje dilema, kde by měly být ještě jen v roli pozorovatele, který jakožto nezávislý svědek průběh pouze monitoruje a kdy by měly aktivně do průběhu zasáhnout. *„Jaký je očekávání té strany, je to tam jenom z důvodu, že budu pozorovatel a ňák to jako zapíšu, a nebo když se bude něco dít, tak zasáhnu a budu ještě ňák tu situaci řešit? Takže to všechno se tak jako ve mě mlelo“ (R14).*

Asistentky se shodovaly, že hlavním rozhodovacím faktorem pro zasahování do situace je vždy samotná osobnost asistenta a jeho posouzení situace. *„Myslím, že to je dost o osobě každýho, jaký on je v rámci řešení ňákejch krizovějších situací a jak to jako zvládá a jak moc do toho chce zasáhnout“ (R12).*

Zároveň se asistentky shodovaly v tom, že ve většině případů zaujímaly čistě pozorovací roli a zasahovaly pouze při konfliktních situacích. V případech, kdy jeden z rodičů, chtěl, aby asistentka aktivně vstoupila do předávání, ale asistentce zásah nepřišel na místě, vyjasňovala rodiči svojí roli. *„Řekla jsem jim, že já jsem tady čistě jenom jako pozorovatel, já tady nejsem od toho, abych tu situaci jako řešila“ (R12).* Takovými případy byly momenty, kdy rodič například po asistentce chtěl, aby potvrdila jeho subjektivní názor před druhým rodičem, který byl citově zbarvený a nezakládal se na objektivních faktech.

Nejasná příčina zlepšení komunikace

Ač by zlepšení komunikace mezi rodiči mělo být jedním z přínosů služby, nelze jasně říci ani u případů, kdy asistentky hodnotí, že se komunikace směrem k lepšímu mezi rodiči posunula, jakým způsobem a jestli tento posun asistence přímo ovlivnila. *„Zažila jsem rodinu, která postupně došla k tomu, že nás už vůbec nepotřebovali, že zjevně tam mezi sebou začali komunikovat, ale nejsem si jistá, jestli jsme za to mohli my jako ty pracovníci nebo to byl prostě ňákej jako životní posun těch rodičů“ (R12).* Asistentka R12 dál vyjadřuje skepsi k reálnému přínosu ze strany asistence. Poukazuje na to, že služba předávání nemá

dostatečně rozvinuté nástroje pro přímý vliv na rozvoj komunikace mezi rodiči. „*To, že jsme tam stáli a něk pozorovali ty lidi tak jako úplně nevidím extra přínos v tom, že jako my jsme pomohli těm lidem, aby spolu něk začli komunikovat*“.

Asistentka R13 popisuje, že spíš než jejím přínosem jí přišlo, že komunikace mezi rodiči se vyvíjí podle fáze soudních řízení, ve kterém se právě ocitají. Podle nich se z jejího pohledu střídaly fáze, kdy se rodiče mezi sebou hádali, obviňovali navzájem, a kdy naopak dokázali spolu vycházet. „*Myslím si, že jestli, tak to nebylo náma a spíš si myslím, že tam mělo větší váhu to, že teď to bude jinak, protože soud rozhod, ale jako že by se tam zlepšila nebo zhoršila, si myslím, že to bylo konstantě stejný asi*“ (R13).

Prožívání asistentů

Asistentky se shodují, že přihlížení konfliktu mezi rodiči, jejichž svědkem bylo někdy i dítě, a naslouchání příběhům, které jejich klienti s druhým rodičem zažívají, se jich vždy osobně dotýkalo a vzbuzovalo v nich nepříjemné emoce. „*Vždycky mě napadá nákej jako smutek a zoufalost toho, že to došlo takhle daleko*“ (R11).

V momentech, kdy docházelo k obzvláště konfliktní situaci, kdy dítě nechtělo přejít k druhému rodiči, či došlo na agresivitu ze strany jednoho z rodičů a asistentka pak měla zachytit průběh předávání do zprávy jejíž aktéři viděli nastalou situaci diametrálně odlišně, říká, že si „*připadala hrozně bezmocná*“ (R12), jelikož situace neměla žádné smířlivé řešení.

V případech, kdy verbální agresivita byla namířena rodičem na asistentku, rodič na ni křičel, vyžadovalo to od ní vědomou práci se svými myšlenkami a emocemi, aby byla schopná odstupu od situace a uvědomění si, že si jeho křik nemusí brát osobně. „*Bylo to něco, co jsem pak vždycky si potřebovala trošku vydýchat a říct si ano, tohleto bylo, ale mě se to netýká, já tam jsem jenom jako ten nestranný pozorovatel, na kterého oni nechtějí křičet. Oni prostě křičí, křičí tak na tu nespravedlnost, kterou sami pociťují a ne na mě*“ (R11).

Asistentka R12 zažívala pochybnosti nad tím, zda odvádí práci dobře a zda měla na tuto pracovní pozici nastoupit. Vysvětluje, že neujasněné hranice toho, kdy má do předávání zasáhnout, ji stavěly do pozice, kdy chtěla situaci vyřešit objektivně správně, ale to nebylo nikdy možné vzhledem k absenci jednoho objektivně správného postupu. „*Pro mě bylo, tím jak to nebylo úplně ujasněný a já jsem tam na sebe měla asi jako i velkej nárok v tom, jak bych se měla chovat, nechovat, co bych měla řešit, neřešit, tak mě to uvádělo docela do*

nepohody“. Polemizuje nad tím, zda svým osobnostním nastavením byla vhodnou pracovníci na takového pozici. *„Mě jako napadá, že jsem možná nebyla vhodná osoba pro to, to dělat. Protože jsem si to nikdy, jako, nebo brala osobně, mně většina těch příběhů v těch rodinách mi přišla jako smutná“* (R12).

Asistentka R11 doplňuje, že zažívala i pozitivní emoce. Dělo se tak, když viděla kladný posun v komunikaci mezi rodiči či posun ve vztahu dítěte s druhým rodičem. *„Když člověk viděl i třeba ten posun, toho, jak některé děti začaly znovu si budovat vztah s tím druhým rodičem, s kterým třeba ten vztah předtím tolik nebyl, tak to byly příjemné situace“* (R11).

11.4.3 Prostor pro zlepšení asistovaného předávání

Z rozhovorů s asistentkami vyplynuly oblasti, které ony vnímají jakožto stěžejní pro další budoucí rozvoj služby. Služba by se podle nich měla především soustředit na komplexní interdisciplinární přístup ke klientům, pečovat o psychohygienu pracovníků a v neposlední řadě rozvíjet metodické ukotvení.

Otevřený kód	Prevalence
Interdisciplinární přístup služby	R11, R12
Psychohygienu pracovníků	R13, R14
Právní a metodické ukotvení služby	R13

Tabulka 18: *Otevřené kódy tématu Prostor pro zlepšení asistovaného předávání a jejich prevalence.*

Interdisciplinární přístup služeb

V nastavení služby je podle asistentek prostor pro rozvoj komplexního přístupu při práci s klienty. Asistentka R11 by vítala větší fokusování na práci s jednotlivými klienty, což v jejím pojetí znamená zařazení průběžných individuálních pohovorů s rodiči pro možnost zhodnocení dosavadní spolupráce a probrání vhodného přístupu, jak dále postupovat. Vznikl by tak prostor s metodickým rámcem pro možnost ventilování emocí klienta, evaluace služby a edukace klienta.

Dále se jeví jako vhodné pracovat na provázanosti služby jak s dalšími organizacemi poskytujícími stejnou službu, tak i s dalšími úzce souvisejícími službami jako jsou psychoterapeuti, mediátoři, soud a další. „*Mít jeden velkej kompaktní balíček*“ (R11).

Psychohygienu pracovníků

Ukázalo se, že asistentky by ocenily větší důraz na pracovní psychohygienu v podobě například zaštitěné pravidelné supervize. Ta by sloužila jako nutná prevence vyhoření při soustavné práci s emocemi rodičů v náročné životní situaci, zažívání tlaku na sebe kladeným v rámci zodpovědnosti práce, vyrovnávání se se svými emocemi a sdílení zkušenosti dobré praxe. „*To s kým se setkáváš, to je příšerný, ty lidi jsou fakt v hrozný situaci, obtížnost té klientely a ještě ke všemu zranitelnosti těch dětí, to je těžký*“ (R13).

Asistentce R13 dále přijde zásadní sdílet své zkušenosti s ostatními pracovníky a provádět tak neustálou sebereflexi svého chování při předávání. Sdílení zkušeností považuje za velmi cenné pro nalezení optimálního řešení obtížných situací při předávání. Upozorňuje na to, že je zde jinak riziko upadnutí pracovníka do letargie a neřešení obtíží nebo naopak až přehnané angažování do dění. „*Je strašně snadný spadnout do takové jako role celkové pasivity, anebo přehnané aktivity a občas nenechat sebou flákat a nezatahovat se do těch sporů*“ (R13).

Právní a metodické ukotvení služby

„*Je to pole neorané*“, shrnují slova respondentky R13. Službě asistovaného předávání, které byť poskytují sociální služby a je v některých případech nařizována soudem, chybí právní ukotvení v občanském zákoníku.

Zároveň přes probíhající praxi chybí metodická podpora samotné organizace a sdílení dobré praxe napříč organizacemi věnujícími se této oblasti v rámci ČR. Asistentky zároveň hodnotí práci s podobnou klientelou jako velmi náročnou, co se týče osobnostních předpokladů a úrovně vzdělání pracovníka, vzhledem k tomu, že daný člověk pracuje s unikátní klientelou v těžké náročné životní situaci a zažívá s ní při předávání situace slovy R13 „*jako prolíná se to s krizovou intervencí, mediační službou a poradenstvím*.“ Přesto ucelený koncept školení a metodiky pro danou práci není. „*Každý si to dělá po svém, není žádná dobrá praxe, nejsou konference, nebavíme se o tom*“ (R13).

Na závěr respondentka R13 uzavírá otázku metodiky a dobré praxe v rámci asistovaného předávání slovy: „*doteďka nevím, jak se to dělá správně*“.

12. Diskuse

Literárně přehledová část práce předložila čtenáři problematiku konfliktního rozpadu vztahu a možnosti jeho řešení za pomoci odborníků. Soustředila pozornost na službu asistovaného předávání, kterou využívají rodiče procházející si konfliktním rozvodem či rozchodem. Službě asistovaného předávání, jejím reálným přínosům a úskalím nebyla dosud věnována dostatečná výzkumná pozornost.

Cílem výzkumné části práce bylo navázat na literárně přehledovou část a zmapovat pomocí induktivní varianty tematické analýzy důležité oblasti pojící se se službou asistovaného předávání dětí z pohledu rodičů, kteří službu asistovaného předávání využívají. Konkrétně se zaměřila na okolnosti rozpadu vztahu rodičů, kteří tuto službu využívají, na průběh asistovaného předávání a na obtíže, které dětem vznikají s jejich předáváním. Dále mapovala pohled pracovníků, kteří u předávání asistují, se kterým se pojí oblasti pracovní role asistenta při předávání, obtížné situace při předávání a na prostor pro zlepšení.

Kapitola shrnuje výsledky výzkumné části a porovnává je s dalšími obdobně zaměřenými studii popsané v literárně přehledové části. Dále jsou diskutovány limity provedeného výzkumu a možnosti aplikace získaných výsledků se zaměřením na konkrétní metodická doporučení pro službu asistovaného předávání. Na závěr jsou navrženy možnosti směřování budoucího vědeckého zkoumání této tematiky.

12.1 Shrnutí výsledků a srovnání s jinými výzkumy

Výsledky předkládají mapování tematických oblastí, které se pojí rodičům a asistentům se službou asistovaného předávání. Shrnují konflikty, které rodiče zažívali při předávání bez služby asistovaného předávání. Zahrnují pohled asistentů na pracovní roli při předávání a obtížné situace s prací při předávání spojené. Mapují přínosy využívání služby asistovaného předávání v podobě snížení výskytu a intenzity konfliktů při předávání a přináší podněty, v jakých oblastech je prostor pro zlepšení asistovaného předávání.

12.1.1 Výzkumný soubor rodičů

Rozbor výpovědí přináší pohled respondentů, kteří využili službu asistovaného předávání, na okolnosti rozpadu vztahu se svými bývalými partnery. Výsledky výzkumu ukázaly, že rozpad vztahu rodičů, kteří využívají službu asistovaného předávání, provázají velmi konfliktní okolnosti. Toto zjištění je v souladu se zjištěním zahraničních studií (Flory et al., 2001; Saint-Jacques et al., 2020). Někteří respondenti uvádí, že před rozpadem vztahu

docházelo k verbálnímu a fyzickému násilí ve společné domácnosti ze strany bývalého partnera. Tato zjištění jsou v souladu se zahraniční studií, podle které většina rodičů, kteří službu využívají, zažila od bývalého partnera určitou formu agresivního chování (Flory et al., 2001). Odpovídají zároveň i historickému vzniku a vývoji služby v reakci na nutnost poskytnout odbornou pomoc dětem, v jejichž rodině docházelo k zanedbávání dítěte a domácímu násilí (Straus & Alda, 1994).

Johnston (1994) a Donner (2006) poukazují na to, že u účastníků dlouhých soudních sporů o svěřeni dítěte do péče je vyšší pravděpodobnost výskytu poruchy osobnosti, jejichž typické rysy komplikují uzavření dohody. Ve shodě s tím někteří respondenti přisuzovali příčinu rozpadu vztahu a celkově konfliktního jednání bývalého partnera domnělé, případně diagnostikované poruše osobnosti bývalého partnera. Konkrétně se objevovaly zmínky o tom, že bývalý partner trpí histriónskou či narcistní poruchou osobnosti, případně použili termín „psychopat“.

Po rozpadu vztahu následovaly mezi rodiči boje o výši podílu na péči o dítě. V některých případech jeden z rodičů pro sebe chtěl výlučnou péči o dítě, se kterou druhý nesouhlasil. Jindy rodiče nebyli schopni domluvy na rozsahu střídavé péče. Respondenti poukazovali na to, že bývalý partner se v rámci soudních sporů o dítě snažil na základě lživých obvinění očernit jejich obraz před soudem. Objevovaly se falešná nařčení z trestných činů a vyhrožování. Tato tvrzení se objevovala ve shodě s Barvíkovou (2019), která shrnuje, že odborníci pracující s rozvádějícími se rodiči hodnotí spory rodičů v posledních letech jako agresivnější. Nezdráhají se podávat na sebe stížnosti, obviňovat se navzájem a používat manipulativní techniky u soudních řízení.

Před vyhledáním služby asistovaného předávání respondenti využili různých způsobů odborné pomoci. Některé ve snaze o záchranu vztahu, další za účelem facilitace komunikace ohledně konfliktních témat. Snahy uzavřít vyhovující a funkční dohodu při využití mediace se ovšem nenaplnily.

Skřivánková (2021) píše, že službu asistovaného předávání vyhledávají rodiče v případech, kdy se obávají způsobu chování druhého rodiče při předávání nebo dochází ke konfliktům, jeden z rodičů dítě nepředává, nebo naopak si pro dítě jeden z rodičů nechodí, případně rodič chce potvrzení o tom, v jakém stavu je dítě předáváno. V souladu s tímto respondenti popisovali, že způsob předávání dítěte bez využití asistovaného předávání byl natolik konfliktní, že pro ně představoval impuls k vyhledání služby asistovaného předávání.

Mezi nejčastější konfliktní situace patřilo zamezování uskutečnění předání dítěte ze strany bývalého partnera, jeho agresivní chování při předávání a ovlivňování dítěte bývalým partnerem tak, aby nechtělo od něho odejít.

Respondenti vnímali zavedení služby asistovaného předávání jako přínosné a spatřovali, že došlo k omezení komplikací, které dřív zažívali. Bývalý partner si nedovolil v přítomnosti třetí osoby chovat se nevhodně. Úbytek konfliktů mezi rodiči při použití asistovaného předávání potvrzují i zahraniční studie (Flory et al., 2001; Saint-Jacques et al., 2020). Je ovšem nasnadě, nakolik jsou jejich výsledky srovnatelné s předáváním v českém prostředí. Jak podotýká Saint-Jacques a kol. (2016), omezení konfliktů zde úzce souvisí s bezkontaktním způsobem předávání, kdy se rodiče spolu vůbec nepotkají a dítě je převedeno od jednoho k druhému asistentem. To představuje výraznou odlišnost od zkoumaného vzorku v této studii, kdy se předávání dítěte uskutečňuje především mezi rodiči (kromě jedné respondentky) a asistentova role spočívá v poskytování monitoringu situace, případně podpory hladkého průběhu. Preventivní roli hrály taktéž zprávy, které asistent z průběhu předávání píše. Vzhledem k tomu, že jsou uznávaným důkazním prostředkem u OSPOD a soudních sporů, bývalý partner má tendenci měnit své chování, které je vnímané jako problematické.

Důležitost zachování nestrannosti asistenta, o které píše Brzobohatý a kol. (2015), se ukázala i v této analýze. Respondenti vyzdvihovali nezbytnost zachování nestrannosti asistenta pro naplnění smyslu služby.

Přesto, že došlo ke snížení intenzity konfliktů při předávání, některé komplikace stále přetrvávají i za použití této služby. Jiné naopak vznikají dokonce nově. Komplikace při předávání tak zcela nevymizí.

O to důležitější se zdá být zjištění, že ačkoliv je předání konfliktní, samotná přítomnost asistenta hraje podstatnou roli jakožto psychická opora pro respondenta ve stresové situaci. Pro některé respondenty se pojilo zavedení služby s pocitem úlevy a klidu. Pro další je předávání trvale spojeno s vyšší mírou stresu a ani za přítomnosti asistenta nevěří tomu, že by se předávání zklidnilo nastálo. Vezmeme-li v úvahu zjištění studií (Saint-Jacques et al., 2016; Saint-Jacques et al., 2020), že mezi rodiči sice docházelo ke konfliktům ve snížené míře, ale nezměnilo se vnímání osobnosti partnera a to, že by se nějakým způsobem změnil, můžeme tím vysvětlovat, proč je pro některé rodiče předávání za asistence stále stresující záležitostí. Jednoduše nevěří, že by se bývalý partner změnil

a měl čistý úmysl předávání již nekomplikovat. Zůstává otázkou, nakolik služba asistovaného předávání prozatím disponuje prostředky k tomu, aby rozvíjela kompetence rodičů zvládnout předávání dítěte i bez asistenta. Je nasnadě, zda je v některých případech vůbec možné bezkonfliktního předávání dosáhnout, nejsou-li k tomu motivovaní oba rodiče.

Z výzkumu vyvstává, že ač je služba asistovaného předávání určena především pro ochranu nejlepšího zájmu a vývoje dítěte, hraje podpůrnou roli pro samotné rodiče, kteří ji využívají. Přítomnost další osoby u předávání v podobě nezaujatého svědka, který o dění při předávání může referovat, je významným faktorem zajišťujícím rodičům úlevu.

Jako jedno možné zlepšení služby respondenti zmiňovali snížení finanční náročnosti. V momentě, kdy je nutné, aby službu hradil rodič, představuje to pro něho poměrně velký finanční výdaj. Na druhou stranu se respondenti shodují v tom, že vynaložená částka se vzhledem k přínosům služby vyplatí investovat.

Jako významné se jeví téma způsobu zasahování asistenta při konfliktních situacích při předávání. Někteří respondenti očekávali včasnější a razantnější způsob zásahu asistenta při agresivním jednání bývalého partnera.

Z analýzy taktéž vyplynulo, že služba není příliš známá jak mezi laiky, tak ani mezi odborníky, jako jsou například právníci. Znalost odborníků o existenci takové služby, kterou by mohli doporučovat v momentě, kdy vyhodnotí, že by rodiči potýkajícímu se obdobnými potížemi mohla pomoci, je velmi žádoucí.

12.1.2 Výzkumný soubor asistentů

Asistenti nahlíželi na náplň své práce, na způsoby, jakými se snaží dosáhnout cílů předávání, na komplikace, na které při předávání naráží a na podněty pro zlepšení poskytované služby. V souladu s Brzobohatým a kol. (2015) a Saint-Jacques a kol. (2016) se asistenti identifikují s rolí pozorovatele a interventa zasahujícího do průběhu, jestliže si to vyžaduje konfliktní situace pro znovuoobnovení bezpečí. Tyto role spatřují jako nejzásadnější. Shodně s Brzobohatým a kol. (2015) se asistenti vnímají v roli emočního podporovatele rodiče. Tato kategorie ve studii Saint-Jacques a kol. (2016) nebyla nabízena respondentům ve výběru k zaškrtnutí. Respondenti tak vůči ní nemohli nijak projevit svůj názor. Dále asistenti vystupují v roli edukační, kdy připravují rodiče na předávání a dávají doporučení ohledně vhodných komunikačních technik. Oproti literatuře asistenti poukazují

na to, že již jejich pouhá fyzická přítomnost zasahuje do situace a podílí se na facilitaci předání dítěte.

Důležitým faktorem pro práci asistenta je jeho schopnost zachovat neutrální postoj mezi rodiči v konfliktu. Asistenti zažívají při předávání tlak od rodičů pro potvrzení jejich subjektivního pohledu na konfliktní situaci a snaží se zachovat maximální neutralitu. Při rozhovoru s rodičem mu aktivně naslouchají a emočně ho podporují, ale snaží se vyvarovat takovému slovnímu či verbálnímu projevu, který by značil jejich osobní názor, či by potvrzoval názor rodiče. V momentě, kdyby tak učinili, tvořili by alianci s jedním z rodičů proti druhému a zároveň jejich potvrzující slovo by rodičem ve snaze vyhrát soudní boj mohlo být dezinterpretováno. Podobně jako se píše v metodice organizace Vzájemné soužití o.p.s. (2020), asistenti vyjadřují tlak na sebe, který tento pracovní atribut přináší. Zátěžové momenty s sebou nesou i situace, kdy se jeden z rodičů chová agresivním způsobem nejenom k druhému rodiči, ale i k samotnému asistentovi.

Další obtíž, kterou ve své práci asistenti vnímají, je nejasně definovaná hranice, kdy zůstat čistě v pozorovací roli a kdy do průběhu zasáhnout. Jelikož neexistuje žádná metodika, která by asistentům poskytovala v rozhodování opěrný bod, zůstává míra angažovanosti na jejich vyhodnocení.

Asistentům se dle získaných dat pojí práce s pocity smutku nad osudy rodin, se kterými pracují, bezmoci v konfliktních situacích a pochybnostmi, zda vykonávají svoji práci dobře. Je nasnadě, že právě dilema nad nejasnými situacemi a jejich správném řešení ohledně zasahování se podílí na pocitech bezmoci a pochybnostech. Tato zjištění jsou zajímavá především v porovnání s výsledky studie Saint-Jacques a kol. (2016), kdy asistenti naopak zmiňovali pocit sebedůvěry při předávání a vlastní užitečnosti. V tomto rozdílu ovšem může sehrávat roli fakt, že ve studii Saint-Jacques a kol. (2016) vybírali asistenti z předem připravených variant od výzkumníků oproti designu této práce, který vychází primárně z asociací respondentů.

Prostor pro zlepšení služby spatřují asistenti v jejím právním a metodickém ukotvení, které by poskytovalo službě jako takové jasný rámec. Zároveň by pro ně skýtalo větší oporu při rozhodování v různých konfliktních situacích. Dalším bodem je důraz na psychohygienu pracovníků v podobě například pravidelné supervize, která umožňuje jak ventilaci emocí souvisejících s předáváním, tak vzájemné sdílení dobré praxe. Sdílení dobré praxe by asistenti uvítali i napříč organizacemi. Dále z výsledků vyplývá, že by mohl být přínosný

i větší důraz na multidisciplinární přístup zahrnující spolupráci s dalšími odborníky jako jsou například psychologové.

12.2 Limity výzkumu

Provedený výzkum a jeho výsledky jsou limitovány několika různými faktory vyplývajících z povahy výzkumné metody, výzkumného souboru, způsobu sběru dat a jejich analýzy.

Kvalitativní výzkumný design cílicí na zachycení subjektivní zkušenosti výzkumného souboru s sebou nese úskalí jednostrannosti získaných informací. Generalizace výsledků v případě kvalitativního zkoumání není možná. Byť jsou výsledky prezentovány i s prevalencí otevřených kódů, nelze z toho usuzovat na kvantifikovatelné závěry. Prevalence vypovídá pouze o zkušenostech daného výzkumného souboru. Respondenti se vyjadřují k dynamice rozpadu vztahu, průběhu předávání, přínosům a úskalím služby ze svého pohledu, ale chybí zde zachycení zkoumaného tématu optikou dalších účastníků, jako je například bývalý partner či asistent. Zároveň tato metoda klade poměrně velký důraz na schopnost reflexe respondentů. Může docházet ke zkreslení popisované reality jak na straně respondenta, tak výzkumníka. Obohacení o výpovědi dalších účastníků by mohlo přinést hodnotné poznatky zachycující jev v celé jeho šíři. Pro zmírnění limitů této studie se jeví jako vhodné použití triangulačních metod, například v podobě zařazení dotazníkového šetření.

Přestože proces tematické analýzy byl prováděn podle navrhovaného postupu (Braun & Clarke, 2006), mohly do něho vstupovat nežádoucí proměnné spojené s pozicí insidera autorky a jejími předchozími znalostmi a předpoklady.

Další omezení je spjato s použitou metodou polostrukturovaných rozhovorů. Použité otázky nebyly standardizované a jejich výběr a formulace tak mohl zkreslovat subjektivní pohled autorky. Vedení rozhovorů online taktéž mohlo ovlivnit kvalitu získaných dat. Online prostředí mohlo klást větší nároky na udržení pozornosti, vytvoření vhodného a bezpečného prostředí pro odpovídající ochotu ke sdílení intimního příběhu respondenta. Technické problémy mohly narušit plynulost rozhovoru a způsobit nedorozumění v komunikaci.

Diskuzi podněcující jsou také charakteristiky výzkumného souboru. Respondenti byli vybráni samovýběrem při splnění podmínky vlastní zkušenosti se službou asistovaného předávání. Vzhledem k dobrovolnosti participace ve studii a projevení zájmu se dá

předpokládat, že se do výzkumu zapojili ti jedinci, kteří jsou motivovaní o dané problematice a své zkušenosti hovořit. O motivaci sdílet svoji zkušenost svědčí i fakt, že všichni respondenti odmítli nabízenou finanční odměnu za účast ve výzkumu. Nutno říci, že všichni respondenti ze skupiny rodičů službu asistovaného předávání užívali z vlastní iniciativy, případně ve shodě s bývalým partnerem. Zcela tedy chybí pohled těch rodičů, kteří službu asistovaného předávání nevyužívali přímo pro sebe, protože si ji objednal druhý rodič a oni s jejím využíváním nesouhlasili. Dalším úskalím může představovat fakt, že výzkumnou skupinu asistentů tvoří respondenti pouze ženského pohlaví. Nabízí se tak otázka nakolik a zda může v této problematice vznikat genderové zkreslení.

Neopomenutelným nedostatkem je, že ve výzkumném souboru se nepodařilo zajistit účast takových respondentů, kteří by využívali služby asistovaného předávání i v dalších organizacích. Tím je výzkum ochuzen o zkušenosti rodičů a asistentů v jiných organizacích, jejichž přístup se může značně odlišovat vzhledem k tomu, že každá z organizací si tvoří metodiku podle svých kritérií.

Výrazný limit představuje i nedostatek obdobných realizovaných výzkumů, které by se zaměřovaly na problematiku asistovaného předávání. Porovnávat závěry studie s dalšími relevantními daty lze tak jen obtížně. Na druhou stranu tento limit lze brát i jako jednu z výhod, jelikož poukazuje na volný prostor pro další unikátní vědeckou studii, která by rozšířila dosavadní poznatky.

12.3 Možnosti aplikace výsledků

Výsledky výzkumu, i přes uvedené limity, skýtají podněty pro jejich aplikaci v rámci doporučení pro praxi. Prvním podnětem se jeví kladení důrazu v praxi na sladění očekávání rodiče, který do služby vstupuje, s tím, co mu reálně může služba poskytnout. Je třeba připravit rodiče na důsledky toho, pokud bývalý partner nebude předem informován o přítomnosti a funkci služby asistovaného předávání. Jestliže bývalý partner nesouhlasí s využitím asistovaného předávání a není o jejím využití předem informován, může to v něm vyvolat a priori odpor k využívání služby, o jakém mluví i Brzobohatý a kol. (2015) a role asistenta zde může být tím pádem ztížená. V takovém případě je potřeba, aby role asistenta byla při předávání jasně definovaná a byly ohraničené jeho kompetence. Je třeba určit do jaké míry je žádoucí, aby předávání pouze monitoroval a kdy do něho vstupoval. Toto rozlišení se zdá být klíčové pro umožnění aktivního zasahování do konfliktních situací.

Z analýzy vyplývá, že toto vyjasnění je žádoucí i pro asistenty, aby měli opěrný bod ze kterého mohou vycházet při rozhodování se, zda do situace zasáhnout či ne.

Dalším tématem, které vyvstává z výsledků analýzy, je potřeba edukace rodičů o chování v konfliktní situaci takovým způsobem, aby nedocházelo k jejímu eskalování. Edukace zaměřená na práci s vlastními emocemi v případě vyvolaného sporu je žádoucí v momentě, kdy o ní má samotný rodič zájem. Někteří respondenti vyzdvihovali, že asistent, který není v situaci emočně angažovaný jako oni, díky tomu dokáže vystupovat nestranně a neangažuje se v jejich probíhající hádce. Poskytnutí techniky rodiči, jak může regulovat svoje vlastní chování a emoce, aby podpořil co nejhladší průběh předávání, se zdá být velmi žádoucím krokem.

Lze shrnout, že výsledky výzkumu mohou sloužit organizacím poskytujícím službu asistovaného předávání. Poznatky pro ně mohou skýtat podnětné informace v rámci interní metodiky. Zároveň mohou sloužit i jako seznamovací bod pro začínající asistenty, s jakým typem klientely mohou pracovat a jaké situace se mohou při předávání objevovat.

Z analýzy také vyplývá vhodnost rozšíření spolupráce služby asistovaného předávání a OSPOD. Na přínos větší provázanosti těchto služeb poukazovali sami respondenti, kterým byla služba předávání doporučena od OSPOD a následně jí předkládali zprávy o průběhu předávání jako důkaz o chování bývalého partnera. Navázání přímé spolupráce mezi těmito organizacemi a sdílení informací mezi nimi se jeví jako přístup, který by mohl být přínosný obdobně jako metody interdisciplinární spolupráce popsané v 5. kapitole Podpora rodiny v období rozpadu.

V neposlední řadě tento výzkum může sloužit rodičům, kteří se ocitají v podobné situaci, jakou zažívali respondenti výzkumu, pokud zvažují, zda by pro ně asistované předávání mohlo být ku prospěchu.

12.4 Možnosti dalšího výzkumu

Vzhledem k dosavadní nízké probádanosti tématu asistovaného předávání v České republice skýtat tato oblast prostor pro další navazující výzkumy ať už kvalitativní, kvantitativní či kombinovanou formou výzkumného designu.

Směrem dalšího bádání by mohlo být ověřování získaných poznatků a jejich rozšiřování. Obohacující by bylo rozšířit výzkumný soubor o rodiče využívající služby asistovaného předávání v dalších organizacích. Větší diverzita vzorku by rozšířila pole

povědomí o tom, jaké další přínosy a úskalí s sebou služba asistovaného předávání nese. Základní poznatky by mohlo přinést demografické zmapování využívání asistovaného předávání v krajích, četnost využití a demografický profil jejich klientů.

Žádoucím se jeví zahrnout do budoucího výzkumu oba bývalé partnery a porovnávat jejich výpovědi, případně provést komparační rozbor mezi odpověďmi mužů a žen. Zajímavý vhled by mohla přinést taktéž korelační studie zaměřená na souvislost mezi typem konfliktů, pro které rodič službu vyhledal a typem konfliktů, které je služba schopna minimalizovat.

Též je vhodné obrátit výzkumnou pozornost na děti, jejichž rodiče využili službu asistovaného předávání, například v podobě retrospektivního výzkumu a zmapovat jejich vnímání služby a okolností, za kterých byla využita. Zajímavé by taktéž bylo retrospektivní porovnání vnímaného rodičovského konfliktu dítětem, jehož rodiče si procházeli vysoce konfliktním rozvodem bez využití asistovaného předávání a dítětem, jehož rodiče si procházeli vysoce konfliktním rozvodem, ale rozhodli se pro využití asistovaného předávání.

Podnětné výstupy by mohlo přinést zaměření se na osobnost rodičů, kteří takovou službu využívají. Výstupy z dalších studií by mohly být žádoucím přínosem pro odborníky, kteří s takovými rodiči pracují ve své praxi.

Závěr

Období rozpadu vztahu a s tím i rodiny je náročné pro všechny zúčastněné. V některých rodinách může být situace o to těžší, jestliže se rodiče rozcházejí za velmi konfliktních okolností, při kterých se mají domluvit na nové úpravě péče o dítě. Někteří rodiče vyhledávají službu asistovaného předávání, která by je měla v tomto období podpořit a usnadnit jim předávání dítěte mezi sebou tak, aby dítě nebylo svědkem konfliktů mezi nimi.

Literárně přehledová část práce popsala faktory podílející se na prožívání spokojenosti v partnerském vztahu. Dále byly představeny vybrané aspekty pojící se s rozpadem vztahu se zaměřením na vysoce konfliktní rozvod. Práce předložila možnosti odborné podpory, které rodiče v tomto období mohou využít. Pozornost byla zaměřena na službu asistovaného předávání dítěte mezi rodiči.

Záměrem výzkumné části práce bylo prostřednictvím kvalitativního výzkumu identifikovat důležité oblasti pojící se se službou asistovaného předávání dětí z pohledu rodičů a asistentů. Zmapovat přínosy a úskalí služby podle rodičů a asistentů a tím přispět k dosavadnímu porozumění tematice asistovaného předávání. Výsledky ukázaly, že rodiče, kteří vyhledají službu asistovaného předávání si prošli velmi náročným procesem rozpadu vztahu a konflikty se přesunuly do oblasti komunikace ohledně péče o dítě. Služba asistovaného předávání zmírnila podle rodičů konflikty, které před jejím využitím zažívali a sehrála zásadní roli prostřednictvím poskytnutí nezájatého svědka jeho průběhu i při soudních sporech o svěření dítěte do péče. Na druhou stranu komplikace s předáváním nevymizely úplně, některé se pouze zmírnily či nabraly jinou podobu. Asistenti pracující ve službě asistovaného předávání popisují obsahovou náplň své práce jejímiž hlavními nástroji jsou pozorování a intervence v rámci konfliktních situací. Naráží na obtížné situace s nimi spojené, na hranice svých kompetencí a na tlak ze strany rodičů. Zdůrazňují potřebu metodického rozvoje a vedení.

Předložená práce může být inspirací jak pro asistenty u předávání, tak pro psychology, psychoterapeuty a právníky, kteří pracují s rozcházejícími se rodiči, vzhledem k tomu, že nabízí jejich zprostředkovaný pohled a zkušenosti. Dále by tato práce mohla být přínosná i pro laickou veřejnost, a to zejména pro rodiče, kteří si konfliktním rozvodem procházejí a pátrají po možnostech pomoci v jejich konkrétní situaci.

Seznam použité literatury

Albrechtová, K. (2018). *Asistence u předávání a monitorování předání dítěte ke styku s druhým rodičem nebo s třetí osobou jako nástroj sociální práce* [Bakalářská práce]. Univerzita Karlova. Digitální repozitář Univerzity Karlovy. Dostupné z: <https://dspace.cuni.cz/handle/20.500.11956/100428>

Amato, P. R. (2001). Children of divorce in the 1990s: An update of the Amato and Keith (1991) meta-analysis. *Journal of Family Psychology, 15*(3), 355-370.

Amato, P. R., & Keith, B. (1991). Parental divorce and adult well-being: A meta-analysis. *Journal of Marriage and Family, 53*(1), 43-58.

Amato, P. R., & Rogers, S. J. (1999). Do attitudes toward divorce affect marital quality? *Journal of Family Issues, 20*(1), 69-86.

Amato, P. R., & Sobolewski, J. M. (2007). Parents' discord and divorce, parent-child relationships and subjective well-being in early adulthood: Is feeling close to two parents always better than feeling close to one? *Social Forces, 85*(3), 1105-1124.

APA (2020). *Publication Manual of the American Psychological Association* (7th Ed.). American Psychological Association.

Attride-Stirling, J. (2016). Thematic networks: an analytic tool for qualitative research. *Qualitative Research, 1*(3), 385-405.

Australian Children's Contact Service Association. (2008). *Standards for children's contact services*. Australian Children's Contact Service Association.

Bachand, L. L., & Caron, S. L. (2001). Ties that Bind: A Qualitative study of Happy Long-Term Marriages. *Contemporary Family Therapy: An International Journal, 23*(1), 105-121.

Baker, A. J. L., & Darnall, D. (2006). Behaviors and strategies employed in parental alienation. *Journal of Divorce & Remarriage, 45*(1-2), 97-124.

Bala, N., Saini, M., & Spitz, S. (2016). *Supervised access as a stepping stone rather than a destination: A qualitative review of Ontario services & Policies for assisting families transitioning from supervised access*. Ontario Chapter of the Association of Family & Conciliation Courts.

Barvíková, J. (2019). *Zpráva z fokusních skupin: dítě v rodičovském konfliktu*. Výsledky předvýzkumu v rámci projektu Dopady míry rodičovského konfliktu na dítě a role, jakou v nich hraje konkrétní forma porozvodového uspořádání péče. VÚPSV, v. v. i.

Bergman, A., & Rejmer, A. (2017). Parents in child custody disputes: Why are they disputing? *Journal of Child Custody, 14*(1), 134-150.

- Birnbaum, R., & Alaggia, R. (2006). Supervised visitation: A call for a second generation of research. *Family court review*, 44(1), 119-134.
- Birnbaum, R., & Chipeur, S. (2010). Supervised visitation in custody and access disputes: Finding legal solutions for complex family problems. *Canadian family law quarterly*, 29(1), 79-94.
- Bow, J. N., Cold, J. W., & Flens, J. R. (2009). Examining parental alienation in child custody cases: A survey of mental health and legal professionals. *The American Journal of Family Therapy*, 37(2), 127-145.
- Buchanan, C. M., & Heiges, K. L. (2001). When conflict continues after the marriage ends: Effects of postdivorce conflict on children. In J. H. Grych, F. D. Fincham (Eds.). *Interparental conflict and child development: Theory, research, and applications* (337-362). Cambridge University Press.
- Buchanan, C. M., Maccoby, E. E., & Dornbush, S. M. (1991). Caught between parents: Adolescents' experience in divorced homes. *Child Development* 62(5), 1008-1029.
- Braun, V. & Clarke, V. (2006). Using Thematic Analysis in Psychology. *Qualitative Research in Psychology*, 3(2), 77-101.
- Bradford, K. P., Vaughn, L. B., & Barber, B. K. (2008). When there is conflict: Interparental conflict, parent-child conflict, and youth problems behaviors. *Journal of Family Issues*, 29(6), 780-805.
- Brzobohatý, R. (2015). Role mediace a mediátora v rodinném konfliktu. In O. Matoušek a kol. *Děti a rodiče v rozvodu: Manuál pro zúčastněné profesionály a rodiny* (109-134). Portál.
- Brzobohatý, R., Nováková, S., & Podešvová, J. (2015). Asistovaný styk a podporované setkávání. In O. Matoušek a kol. *Děti a rodiče v rozvodu: Manuál pro zúčastněné profesionály a rodiny* (201-222). Portál.
- Centrum sociálních služeb Praha. (2014). *Rodina, děti a domácí násilí: Příklady dobré praxe a nabídka pomoci rodině a dětem – Výměnou zkušeností k efektivní pomoci*. CSSP.
- Coates, B. A. (1999). *Divorce with decency*. University of Hawaii Press.
- Coan, J. A., & Gottman, J. M. (2007). The Specific Affect Coding System (SPAFF). In J. A. Coan & J. J. B. Allen (Eds.). *Handbook of emotion elicitation and assessment* (267-285). Oxford University Press.
- Cohan, C. L., & Kleinbaum, S. (2002). Toward a greater understanding of the cohabitation effect: Premarital cohabitation and marital communication. *Journal of Marriage and Family*, 64(1), 180-192.

Cohen, O., & Levite, Z. (2012). High-conflict divorced couples: Combining systemic and psychodynamic perspectives: Combined therapies for high-conflict divorced couples. *Journal of Family Therapy*, 34(4), 387-402.

Crook, W. P., & Oehme, K. (2007). Characteristics of supervised visitation programs serving child maltreatment and other cases. *Brief treatment and crisis intervention*, 7(4), 291-304.

Český statistický úřad. (2014). Děti až po svatbě? Dostupné z: <https://www.czso.cz/csu/czso/a500414ccd>

Český statistický úřad. (2014). *Nesezdaná soužití: hlavně ve velkých městech*. Dostupné z: <https://www.czso.cz/csu/czso/a50041548c>

Český statistický úřad. (2019). *ČR v číslech: Počet sňatků a rozvodů v České republice*. Dostupné z: <https://www.czso.cz/csu/stoletistatistiky/snatky-a-rozvody>

Český statistický úřad. (2020). *Sňatky a rozvody*. Dostupné z: <https://www.czso.cz/csu/stoletistatistiky/snatky-a-rozvody>

Český statistický úřad. (2021). *Demografická ročenka České republiky - 2020*. Dostupné z: <https://www.czso.cz/csu/czso/demograficka-rocenka-ceske-republiky-2020>

Dalton, C., Carbon, S., & Olesen, N. (2003). High conflict divorce, violence, and abuse: Implications for custody and visitation decisions. *Juvenile and Family Court Journal*, 54(4), 11-33.

Demby, S. (2009). Interparent Hatred and Its Impact on Parenting: Assessment in Forensic Custody Evaluations. *Psychoanalytic Inquiry*, 29(6), 477-490.

Dew, J., & Wilcox, W. B. (2011). If Momma Ain't Happy: Explaining Declines in Marital Satisfaction Among New Mothers. *Journal of Marriage and Family*, 73(1), 1-12.

Donner, M. B. (2006). Tearing the child apart: The contribution of narcissism, envy, and perverse modes of thought to child custody wars. *Psychodynamic Psychology*, 23(3), 542-553.

Dunn, J. H., Flory, B. E., & Berg-Weger, M. (2004). An exploratory study of supervised access and custody exchange services: The children's experience. *Family court review*, 42(1), 60-73.

Dunovský, J. J. (1999). *Sociální pediatrie: vybrané kapitoly*. Grada.

Dytrych, Z., Schüller, V., Prokopec, J., & Matějček, Z. (1986). *Porozvodová adaptace a možnosti jejího ovlivňování*. MPSV ČSR.

Emery, R. E. (1999). *Marriage, divorce, and children's adjustment*. Sage Publications, Inc.

- Emery, R. E., Laumann-Billings, L., Waldron, M. C., Sbarra, D. A., & Dillon, P. (2001). Child custody mediation and litigation: Custody, contact and coparenting 12 years after initial dispute resolution. *Journal of Consulting and Clinical Psychology, 69*(2), 323-332.
- Evans, M. D. R., & Kelley, J. (2004). Effect of Family Structure on Life Satisfaction: Australian Evidence. *Social Indicators Research, 69*(3), 303-349.
- Fincham, F. D., Grych, J. H., & Osborne, L. N. (1994). Does marital conflict cause child maladjustment? Directions and challenges for longitudinal research. *Journal of Family Psychology, 8*(2), 128-140.
- Flory, B. E., & Berg-Weger, M. (2003). Children of high-conflict custody disputes: Striving for social justice in adult-focused litigation. *Social Thought 22*(2-3), 205-219.
- Flory, B. E., Dunn, J. H., Berg-Weger, M., & Milstead, M. (2001). An exploratory study of supervised access and custody exchange services: The parental experience. *Family court review, 39*(4), 469-482.
- Frideman, M. (2004). The so-called high-conflict couple: A closer look. *American Journal of Family Therapy, 32*(2), 101-117.
- Fuchsman, K. (2023). Harvard Grant Study of Adult Development: 1938-2022. *The Journal of Psychohistory, 51*(1), 27-44.
- Gardner, R. A. (1996). *Syndrom zavrženého rodiče*. Ministerstvo práce a sociálních věcí.
- Gardner, R. A. (2010). *Terapeutické intervence u dětí se syndromem zavržení rodiče*. Triton.
- George, T., Hart, J., & Rholes, W. S. (2020). Remaining in unhappy relationships: The roles of attachment anxiety and fear of change. *Journal of Social and Personal Relationships, 37*(5), 1626-1633.
- Giddens, A. (2001). *Sociologie*. Argo.
- Gottman, J. M., & Silver, N. (2015). *Sedm principů spokojeného manželství: praktický průvodce fungováním dlouhodobých vztahů*. Jan Melvil Publishing.
- Grych, J. H. (2005). Interparental conflict as a risk factor for child maladjustment: Implications for the development of prevention programs. *Family Court Review, 43*(1), 97-108.
- Haddad, L., Phillips, K. D., & Bone, J. M. (2016). High-conflict divorce: A review of the literature. *American journal of family law, 29*(4), 243-258.
- Hartl, P., & Hartlová, H. (2010). *Psychologický slovník*. Portál.
- Hazan, C., & Shaver, P. (1987). Romantic Love Conceptualized as an Attachment Process. *Journal Of Personality & Social Psychology, 52*(3), 511-524.

- Hellawell, D. (2006). Inside-out: analysis of the insider-outsider concept as a heuristic device to develop reflexivity in students doing qualitative research. *Teaching in Higher Education*, 11(4), 483-494.
- Hendl, J. (2016). *Kvalitativní výzkum: základní teorie, metody a aplikace*. Portál.
- Hetherington, E. M., & Stanley-Hagan, M. M. (1995). Parenting in divorced and remarried families. In M. Bornstein (Eds.). *Handbook of parenting*. Lawrence Erlbaum Associates. 233-254.
- Chaloupková, J., & Šalamounová, P. (2004). *Postoje k manželství, rodičovství a k rolím v rodině v České republice a v Evropě*. Sociologický ústav AV ČR.
- Cherlin, A. J. (2010). Demographic trends in the United States: A review of research in the 2000s. *Journal of Marriage and the Family*, 72(3), 403-419.
- Children's Contact Services. (2014). *Guiding principles framework for good practice*. Australian Government.
- Joel, S., MacDonald, G., & Shimotomai, A. (2011). Conflicting pressures on romantic relationship commitment for anxiously attached individuals. *Journal of Personality*, 79(1), 51-74.
- Johnston, J. R. (1994). High-conflict divorce. *The Future of Children*, 4(1), 165-182.
- Johnston, J. R. (2006). A child-centered approach to high-conflict and domestic-violence families: Differential assessment and intervention. *Journal of Family Studies*, 12(1), 15-35.
- Johnston, J. R., & Roseby, V. (1997). *In the name of the child: A developmental approach to understanding and helping children of high-conflict and violent families*. Free Press.
- Johnston, J. R., Roseby, V., & Kuehnle, K. (2009). *In the name of the child: A developmental approach to understanding and helping children of conflicted and violent divorce*. Springer Publishing Company.
- Kalibová, K. (2002). *Úvod do demografie*. Karolinum.
- Kamp Dush, C. M., Cohan, C. L., & Amato, P. R. (2003). *The relationship between cohabitation and marital quality and stability: Change across cohorts?* *Journal of Marriage and Family*, 65(3), 539-549.
- Koel, A., Clark, S. C., Straus, R. B., Whitney R. R., & Hauser, B. B. (1994). Patterns of relitigation in the postdivorce family. *Journal of Marriage and the Family*, 56(2), 256-277.
- Kotková, M., & Lacinová, L. (2016). Rodičovský konflikt a adaptační potíže dětí: Význam komunikace s dítětem po konfliktu. *Československá psychologie*, 60(3), 290-303.
- Kratochvíl, S. (2009). *Manželská a párová terapie*. Portál.

Kuchařová, V., Barvíková, J., Höhne, S., Nešporová, O., Palonciová, J., & Vidovičová, L. (2020). *Zpráva o rodině 2020*. Dostupné z: <https://www.mpsv.cz/documents/20142/225508/Zpráva+o+rodině+2020.pdf/c3bdc63d-9c95-497d-bded-6a15e9890abd>

Kübler-Ross, E. (2005). *On grief and grieving: Finding the meaning of grief through the five stages of loss*. Simon & Schuster.

Lacinová, L. (2015). Vtahování dětí do konfliktu mezi rodiči: Porovnání a kritické zhodnocení současných koncepcí. *Československá psychologie*, 59(1), 57-70.

Lamb, M. E. (1999). *Non-custodial fathers and their impact on the children of divorce*. In: R. A. Thompson, P. Amato (Eds.): *The post-divorce family: Research and policy issues*. Thousand Oaks, CA, Sage.

Lawick, van J., & Visser, M. (2015). No kids in the middle: Dialogical and creative work with parents and children in the context of high conflict divorces. *Australian and New Zealand of Family Therapy*, 36(1), 33-50.

Maccoby, E. E., & Mnookin, R. H. (1992). *Dividing the Child: Social and Legal Dilemmas of Custody*. Harvard University Press.

Matějček, Z. (1994). *O rodině vlastní, nevlastní a náhradní*. Portál.

Matějček, Z., & Dytrych, Z. (1992). *Přestali jste být manželi, ale zůstáváte rodiči*. H&H.

Matějček, Z., & Dytrych, Z. (1999). *Nevlastní rodiče a nevlastní děti*. Grada.

Matoušek, O. (1997). *Rodina jako instituce a vztahová síť*. Slon.

Matoušek, O. (2013). *Encyklopedie sociální práce*. Portál.

Matoušek, O. (2015a). Rozvod a domácí násilí. In O. Matoušek a kol. *Děti a rodiče v rozvodu: Manuál pro zúčastněné profesionály a rodiny* (61-68). Portál.

Matoušek, O. (2015b). Rozvod jako náročná životní situace dospělých. In O. Matoušek a kol. *Děti a rodiče v rozvodu: Manuál pro zúčastněné profesionály a rodiny* (19-24). Portál.

Matoušek, O. (2015c). Možnosti spolupráce profesionálů a rodin v rozvodu. In O. Matoušek a kol. *Děti a rodiče v rozvodu: Manuál pro zúčastněné profesionály a rodiny* (243-254). Portál.

Matoušková, I. (2015). Role a možnosti pracovníka orgánu sociálně-právní ochrany dětí. In O. Matoušek a kol. *Děti a rodiče v rozvodu: Manuál pro zúčastněné profesionály a rodiny* (75-108). Portál.

Mikulincer, M., & Shaver, P. R. (2016). *Attachment in Adulthood: Structure, Dynamics, and Change*. New York: Guilford.

- Mikulková, M. (2019). *Komplexní péče o rodinu a děti v (po)rozvodové situaci: Metodika příprava stran a realizace asistovaného kontaktu*. Akademický ústav Karviná.
- Ministerstvo práce a sociálních věcí ČR. (2012). *Sociálně-právní ochrana dětí v případech rozvodových a rozchodových konfliktů*. Ministerstvo práce a sociálních věcí ČR.
- Miovský, M. (2006). *Kvalitativní přístup a metody v psychologickém výzkumu*. Grada.
- Mitchell, S. (2002). *Can love last? The fate of romance over time*. Norton.
- Možný, I. (2002). *Sociologie rodiny*. Sociologické nakladatelství.
- Možný, I. (2006). *Rodina a společnost*. Slon.
- National Association of Child Contact Centres. (2018). *Types of contact*. Dostupné z: [Types of Contact - NACCC](#)
- Novák, T., & Průchová, B. (2005). *Předrozvodové a rozvodové poradenství*. Grada.
- O'Hara, K. L., Rhodes, C. A., Wolchik, S. A., Sandler, I. N., & Yun-Tein, J. (2021). Longitudinal effects of postdivorce interparental conflict on children's mental health problems through fear of abandonment: Does parenting quality play a buffering role? *Child Development, 92*(4), 1476-1493.
- Pacáková, M. (2022). Přínosy a úskalí asistovaného předávání dítěte z pohledu rodičů. Diplomová práce. Univerzita Karlova. Filozofická fakulta.
- Papp, L. M., Cummings, E. E., & Goeke-Morey, M. C. (2002). Marital conflicts in the home when children are present versus absent. *Developmental Psychology 38*(5), 774-783.
- Pavlát, J. (2013). Rodiče po rozvodu – přehled literatury o porozvodové adaptaci. *Československá psychologie, 57*(2), 179-189.
- Pavlát, J. (2015). Formy péče o děti po rozvodu. In O. Matoušek a kol. *Děti a rodiče v rozvodu: Manuál pro zúčastněné profesionály a rodiny* (31-49). Portál.
- Perelli-Harris, B., & Lyons-Amos, M. (2015). Changes in partnership patterns across the life course: An examination of 14 countries in Europe and the United States. *Demographic Research, 33*(6), 145-178.
- Plaňava, I. (2000). *Manželství a rodiny*. Doplněk.
- Plzák, M. (1973). *Poznání a léčba poruch manželského soužití*. Avicentum.
- Poortman, A. R., & Mills, M. (2012). Investments in marriage and cohabitation: The role of legal and interpersonal commitment. *Journal of Marriage and Family, 74*(2), 357-376.
- Poupětová, Š. (2009). *Netrapte se po rozvodu*. Grada.

- Rhoades, G. K., Stanley, S. M., & Markman, H. J. (2009). The pre-engagement cohabitation effect: A replication and extension of previous findings. *Journal of Family Psychology*, 23(1), 107-111.
- Rogalewiczová, R. (2019). *Dítě v rodičovském konfliktu: Jak zůstat dobrým rodičem i po rozchodu*. Leges.
- Rusbult, C. E. (1983). A longitudinal test of the investment model: The development (and deterioration) of satisfaction and commitment in heterosexual involvements. *Journal of Personality and Social Psychology*, 45(1), 101-117.
- Rusbult, C. E., Martz, J. M., & Agnew, C. R. (1998). The Investment Model Scale: Measuring Commitment Level, Satisfaction Level, Quality of Alternatives, and Investment Size. *Personal Relationships*, 5(4), 357-387.
- Řičan, P. (2004). *Cesta životem*. Portál.
- Saini, M., Newman, J., & Christensen, M. (2017). When supervision becomes the only plan: An analysis of long-term use of supervised access and exchange services after separation and divorce. *Family court review*, 55(4), 604-617.
- Saint-Jacques, M. C., Drapeau S., Fortin, M. C., & St-Amand, A. (2020). Adjustment of children using supervised access services: Longitudinal outcomes, multiple perspectives, and correlates. *American journal of orthopsychiatry*, 90(5), 600-613.
- Saint-Jacques, M. C., Fortin, M. C., St-Amand, A., Drapeau S., & Gagné, M. H. (2016). *Description des services de supervision des droits d'accès au Québec: Rapport final présenté au ministère de la Justice du Québec*. Centre de recherche JEFAR.
- Shapiro, A. F., Gottman, J. M., & Carrère, S. (2000). The baby and the marriage: identifying factors that buffer against decline in marital satisfaction after the first baby arrives. *Journal of Family Psychology*, 14(1), 59-70.
- Skřivánková, M. (2021). Asistovaný kontakt a asistované předávání jako metoda sociální práce s rodinou a dětmi. *Sociální práce*. Dostupné z: [Asistovaný kontakt a asistované předávání jako metoda sociální práce s rodinou a dětmi » Sociální práce \(socialniprace.cz\)](#)
- Sobotková, I. (2007). *Psychologie rodiny*. Portál.
- Stanley, S. M., Rhoades, G. K., & Markman, H. J. (2006). Sliding vs. Deciding. Inertia and the premarital cohabitation effect. *Family relations*, 55(4), 499-509.

- Sternberg, R. J. (1986). A triangular theory of love. *Psychological Review*, 93(2), 119–135.
- Straus, R. B., & Alda, E. (1994). Supervised child access: The evolution of a social service. *Family & Conciliation courts review*, 32(2), 230-246.
- Špaňhelová, I. (2010). *Dítě a rozvod rodičů*. Grada.
- Taylor, G. W., & Ussher, J. M. (2001). Making sense of S&M: A discourse analytic account. *Sexualities*, 4, 293-314.
- Teyber, E. (2007). *Děti a rozvod*. Návrat domů.
- Turkat, I. D. (1994). Child visitation interference in divorce. *Clinical Psychology Review*, 14(8), 737-742.
- Turkat, I. D. (1999). Divorce related malicious parent syndrome. *Journal of Family Violence*, 36(1), 95-97.
- Treloar, R. (2019). Parents making meaning of high-conflict divorce. *Australian and New Zealand Journal of Family Therapy*, 40(1), 85-97.
- Unluer, S. (2012). Being an Insider researcher while conducting case study research. *The Qualitative Report*, 17(29), 1-14.
- Vaismoradi, M., Jones, J., Turunen, H., & Snelgrove, S. (2016). Theme development in qualitative content analysis and thematic analysis. *Journal of Nursing Education and Practice* 6(5), 100-110.
- Visser, M., Finkenauer, C., Schoemaker, K., Kluwer, E., Rijken, R. van der, Lawick, J. van, Bom, H., de Schipper, J. C., & Lamers-Winkelmann, F. (2017). I'll Never Forgive You: High Conflict Divorce, Social Network, and Co-Parenting Conflicts. *Journal of Child and Family Studies*, 26(11), 3055-3066.
- Vzájemné soužití o.p.s. (2020). *Metodický průvodce: Asistované kontakty*. Vzájemné soužití o.p.s.
- Wallerstein, J. S., & Blakeslee, S. (1989). *Second chances: Men, women, and children a decade after divorce*. Ticknor & Fields.

Seznam obrázků

Obrázek 1: Počet sňatků a rozvodů v České republice v letech 1918 až 2020.....	26
Obrázek 2: Schéma typů asistovaného kontaktu.....	49

Seznam tabulek

Tabulka 1: Základní informace k rozhovorům s rodiči.....	59
Tabulka 2: Základní informace k rozhovorům s asistenty.....	60
Tabulka 3: Základní informace o výzkumném souboru rodičů.....	65
Tabulka 4: Základní informace o způsobu využívání asistovaného předávání (AP).....	66
Tabulka 5: Základní informace o bývalém partnerovi a společných dětech.....	67
Tabulka 6: Základní informace o výzkumném souborů asistentek.....	67
Tabulka 7: Otevřené kódy tématu Příčiny rozpadu vztahu a jejich prevalence.....	69
Tabulka 8: Otevřené kódy tématu Konflikty s bývalým partnerem a jejich prevalence.....	72
Tabulka 9: Otevřené kódy tématu Vyhledání odborné pomoci a jejich prevalence.....	75
Tabulka 10: Otevřené kódy tématu Bývalý partner komplikuje předávání (bez asistovaného předávání) a jejich prevalence.....	78
Tabulka 11: Otevřené kódy tématu Asistované předávání zlepšuje praxi předávání dítěte a jejich prevalence.....	87
Tabulka 12: Otevřené kódy tématu Bývalý partner komplikuje předávání (s asistovaným předáváním) a jejich prevalence.....	93
Tabulka 13: Otevřené kódy tématu Předávání a s ním spojené vlastní prožívání a jejich prevalence.....	99
Tabulka 14: Otevřené kódy tématu Prostor pro zlepšení asistovaného předávání a jejich prevalence.....	103
Tabulka 15: Otevřené kódy tématu Bývalý partner negativně ovlivňuje prožívání dítěte a jejich prevalence.....	106
Tabulka 16: Otevřené kódy tématu Role asistenta při asistovaném předávání a jejich prevalence.....	110
Tabulka 17: Otevřené kódy tématu Komplikace při asistovaném předávání a jejich prevalence.....	115
Tabulka 18: Otevřené kódy tématu Prostor pro zlepšení asistovaného předávání a jejich prevalence.....	121

Seznam zkratek

APA	American Psychological Association
AP	Asistované předávání
ČSÚ	Český statistický úřad
OSPOD	Orgán sociálně právní ochrany dětí

Příloha 1.

Scénář polostrukturovaného rozhovoru s výzkumným souborem rodičů

1. Souhlasíte s provedením rozhovoru?
2. Je vám zvolený postup anonymizace dat srozumitelný? Souhlasíte s ním? (souhlas respondent stvrdí podpisem informovaného souhlasu)

Demografická data

3. Poprosím Vás o následující osobní údaje, které budou zpracovány v souladu s pravidly vymezenými nařízením Evropské Unie č. 2016/679 a zákonem č. 110/2019 Sb. a které budou anonymizovány způsobem uvedeným v informovaném souhlasu:
  - a. Jméno:
  - b. Příjmení:
  - c. Věk:
  - d. Pohlaví:

Dále bych Vás poprosila ještě o doplňující údaje:

4. Rodina
  - a. Pohlaví vašeho bývalého partnera:
  - b. Věk bývalého partnera:
  - c. Nejvyšší dosažené vzdělání bývalého partnera:
  - d. Vaše nejvyšší dosažené vzdělání:
  - e. Počet společných dětí:
  - f. Věk společných dětí:
  - g. Pohlaví společných dětí:
  - h. Bydleli jste všichni ve společné domácnosti? ANO / NE
5. Rozvod/rozchod
  - a. V jaké fázi rozchodu/rozvodu se nacházíte?
  - b. Jak je to dlouho, od kdy jste odloučeni?
  - c. Jak dlouho se rozvádíte?
6. Využívání služby AP
  - a. Jak dlouho využíváte služby AP? (v měsících)
  - b. Jak často využíváte služby AP?

Výchozí situace:**Co Vás vedlo k využití služby AP?**

- Jak probíhal rozvod/rozchod před využitím AP?
- Jak jste se dozvěděl/a o službě AP?
- Jak proběhla dohoda s bývalým partnerem na využití AP?
- Před využitím služby AP, zkoušeli jste s partnerem jinou formu odborné pomoci?
- Jak vypadala předávání dětí před využitím AP?
- Jaká byla vaše očekávání od AP?

Přípravný proces:**Jak Vás organizace poskytující AP, kterou jste oslovila, připravila na jeho průběh?****Průběh:****Jak probíhalo AP?**

- Vzpomenete si na první předávání s asistencí? Jaké to pro Vás bylo?
- Co Vás překvapilo, zaskočilo?
- Jak se průběh AP měnil v čase?
- Jaké další odborné pomoci jste využívali?

Současnost:

- S čím Vám AP pomohlo/pomáhá?
- Co Vám při AP chybí, co byste potřeboval/a jinak?
- Jak změnilo využití AP komunikaci s vaším partnerem?
- Jak podle Vás využití AP vnímá vaše dítě? Jak reagovalo?

Uzavření rozhovoru:

Co byste poradili člověku v podobné situaci jako Vy ohledně využití AP?

Příloha 2.

Scénář polostrukturovaného rozhovoru s výzkumným souborem asistentů

1. Souhlasíte s provedením rozhovoru?
2. Je vám zvolený postup anonymizace dat srozumitelný? Souhlasíte s ním? (souhlas respondent stvrdí podpisem informovaného souhlasu)

Demografická data

3. Poprosím Vás o následující osobní údaje, které budou zpracovány v souladu s pravidly vymezenými nařízením Evropské Unie č. 2016/679 a zákonem č. 110/2019 Sb. a které budou anonymizovány způsobem uvedeným v informovaném souhlasu:
  - a. Jméno:
  - b. Příjmení:
  - c. Věk:
  - d. Pohlaví:

Dále bych Vás poprosila ještě o doplňující údaje:

- a. Jak dlouho jste pracovala na pozici asistentky při AP?
- b. Jak často zhruba jste asistovala?
- c. Kolik rodin jste zhruba potkala?

Asistované předávání:

Jak probíhalo AP?

- Vzpomenete si na své první předávání? Jaké to pro Vás bylo?
- Co Vás překvapilo, zaskočilo?
- S čím myslíte, že AP rodinám pomáhalo?
- Co si myslíte, že by se při AP mohlo dělat jinak? Co v této službě chybí?
- Jaké nejkonfliktnější předávání jste zažil?

Práce na pozici asistenta při AP:

- Jak jsi vnímal svoji roli při AP? Jak se Tvůj pohled posunul oproti tomu, když jsi ve službě začal pracovat?
- Jaká pro Vás byla při AP atmosféra? Jak jste se při AP cítil?
- Jakým způsobem si myslíš, že Vaše přítomnost ovlivňovala průběh předávání?
- V jakých situacích jsi aktivně do průběhu AP zasahoval? Jakým způsobem?

- Jaké si myslíte, že byla Vaše přítomnost pro děti?

Rodiny využívající služby AP:

- Jaké jsou Vaše asociace ohledně rodin, které tuto službu využívaly?
- Pozoroval jste nějakou změnu v komunikaci mezi rodiči při využívání této služby?

Uzavření rozhovoru:

- Co byste vzkázal někomu, kdo by chtěl pracovat na této pozici?

Příloha 3.

Informační leták s podmínkami účasti ve studii

KDO JSEM?

Jmenuji se Michaela Pacáková, jsem studentka psychologie na Filozofické fakultě Univerzity Karlovy. Pracuji jako asistentka u předávání dětí mezi rodiči v náročné životní situaci. O danou problematiku se dlouhodobě zajímám, a proto se jí věnuji i ve své diplomové práci pod vedením PhDr. Evy Šírové, Ph.D.

ČEHO SE VÝZKUM TÝKÁ?

Chci zjistit **ZKUŠENOSTI RODIČŮ SE SLUŽBOU ASISTOVANÉHO PŘEDÁVÁNÍ**. Zajímá mě, jaké efekty asistování u předávání rodiče využívající této služby pozorují a jaké faktory ovlivnily jejich vstup do služby.

KOHO HLEDÁM?

- **MATKY A OTCE**

kteří využívají nebo v minulosti využili služby asistovaného předávání dítěte mezi rodiči.

JAKOU BUDE MÍT VAŠE ÚČAST PODOBU?

- **ROZHOVOR** (osobně nebo online) v délce asi 60 minut
- Samozřejmostí je: anonymita, diskrétnost, respektující přístup, možnost kdykoli odmítnout odpovědět na otázku či z výzkumu odstoupit.

KOMU A JAK MŮŽE VAŠE ÚČAST POMOCI?

Vědě a praxi k prohloubení dosavadních poznatků v dané problematice v ČR. Výsledky výzkumu budou sloužit ke zvýšení kvality služby. Vaše zkušenost může pomoci dalším lidem s podobnou zkušeností a jejich blízkým.

JAK MĚ MŮŽETE NEZÁVAZNĚ KONTAKTOVAT?

- Emailem na adrese: pacakova.misa@gmail.com
- Telefonem na čísle: **720 216 468**

Za účast ve výzkumu nabízím **FINANČNÍ ODMĚNU 250 Kč**.

Budu ráda, když se na mě obrátíte. V případě, že váháte, zda se zúčastnit, ozvěte se a budeme si moci vyladit vzájemná očekávání.

Michaela Pacáková

Příloha 4.

Informovaný souhlas s účastí ve výzkumu a se zpracováním osobních údajů

Informace o výzkumu:

Výzkumný projekt je realizován s cílem vypracování výzkumné části diplomové práce Přínosy a úskalí asistovaného předávání z pohledu rodičů na Katedře psychologie FF UK. Autorkou a zároveň hlavní řešitelkou výzkumu je Bc. Michaela Pacáková.

Výzkum se zabývá zjišťováním efektů služby asistovaného předávání z pohledu rodičů. Zároveň mapuje faktory ovlivňující na straně rodičů vstup do této služby. Participanty jsou plnoleté matky a otcové, kteří využívají či v minulosti využili služby asistovaného předávání dítěte.

Sběr dat probíhá pomocí polostrukturovaného rozhovoru v délce přibližně 60 minut. Získaná data jsou plně anonymní. Respondent má nárok za participaci ve studii na finanční odměnu v hodnotě 250 Kč.

Výsledky výzkumu přispějí k prohloubení dosavadních poznatků o dané problematice v České republice. Závěry tak lze využít k dalšímu rozvoji služby a k zvýšení její kvality.

Informace o účastníkovi výzkumu:

jméno a příjmení:.....

datum narození:.....

Prohlášení

Já níže podepsaný/-á potvrzuji, že

- a) jsem se seznámil/-a s informacemi o cílech a průběhu výše popsaného výzkumu (dále též jen „výzkum“);
- b) dobrovolně souhlasím s účastí své osoby v tomto výzkumu;
- c) rozumím tomu, že se mohu kdykoli rozhodnout ve své účasti na výzkumu nepokračovat;
- d) jsem srozuměn s tím, že jakékoliv užití a zveřejnění dat a výstupů vzešlých z výzkumu nezakládá můj nárok na jakoukoliv odměnu či náhradu, tzn. že veškerá oprávnění k užití a zveřejnění dat a výstupů vzešlých z výzkumu poskytuji bezúplatně.

Zároveň prohlašuji, že

- a) souhlasím se zveřejněním anonymizovaných dat a výstupů vzešlých z výzkumu a s jejich dalším využitím;
- b) souhlasím se zpracováním a uchováním osobních a citlivých údajů v rozsahu v tomto informovaném souhlasu uvedených ze strany Univerzity Karlovy, Filozofické fakulty, IČ: 00216208, se sídlem: nám. Jana Palacha 2, 116 38 Praha 1, a to pro účely zpracování dat vzešlých z výzkumu, pro účely případného kontaktování z důvodu zpracování dat vzešlých z výzkumu či z důvodu nabídky účasti na obdobných akcích a pro účely evidence a

archivace; a s tím, že tyto osobní údaje mohou být poskytnuty subjektům oprávněným k výkonu kontroly projektu, v jehož rámci výzkum realizován;

c) jsem seznámen/-a se svými právy týkajícími se přístupu k informacím a jejich ochraně podle § 12 a § 21 zákona č. 101/2000 Sb., o ochraně osobních údajů a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů, tedy že mohu požádat Univerzitu Karlovu v Praze o informaci o zpracování mých osobních a citlivých údajů a jsem oprávněn/-a ji dostat a že mohu požádat Univerzitu Karlovu v Praze o opravu nepřesných osobních údajů, doplnění osobních údajů, jejich blokaci a likvidaci.

Výše uvedená svolení a souhlasy poskytuji dobrovolně na dobu neurčitou až do odvolání a zavazuji se je neodvolat bez závažného důvodu spočívajícího v podstatné změně okolností. Vše výše uvedené se řídí zákony České republiky, s výjimkou tzv. kolizních norem, a bude v souladu s nimi vykládáno, přičemž případné spory budou řešeny příslušnými soudy v České republice.

Potvrzuji, že jsem převzal/a podepsaný stejnopis tohoto informovaného souhlasu.

Dne:.....

Podpis:.....